

Vlaamse Auteursvereniging
Te Boelaerlei 37
2140 Borgerhout
www.auteursvereniging.be

Inkomensonderzoek bij literaire auteurs in Vlaanderen

maart 2011

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Methodologie	4
	2.1 Doel en achtergrond.....	4
	2.2 Structuur van dit rapport.....	5
3	Resultaten	6
	3.1 Profiel van de auteurs	6
	3.1.1 Sociaal	6
	3.1.2 Literair	8
	3.1.3 De cijfers in context.....	14
	3.2 Professionele activiteiten en tijdsbesteding	16
	3.2.1 Professionele activiteiten	16
	3.2.2 Tijdsbesteding en nevenactiviteiten.....	18
	A. TIJDSBESTEDING.....	18
	B. FACTOREN DIE EEN ROL SPELEN BIJ DE KEUZE OM ANDERE BEROEPSACTIVITEITEN UIT TE OEFENEN.....	20
	C. LITERAIRE NEVENACTIVITEITEN	24
	3.2.3 De cijfers in context.....	28
	3.3 Inkomsten.....	31
	3.3.1 Algemeen.....	31
	3.3.2 Ontvangsten uit literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden	35
	A. Auteursrechten: royalty's.....	36
	B. Auteursrechten: reprografierecht.....	36
	C. Auteursrechten: leenrecht	37
	D. Honoraria	37
	E. Subsidies uit Vlaanderen en Nederland.....	38
	F. Literaire prijzen.....	40
	G. Lezingen	40
	H. Betaalde bijdragen aan krant, tijdschrift, website, radio en tv.....	41
	I. Literaire prestaties binnen de kleine vergoedingsregeling en vrijwilligersvergoeding.....	42
	J. Andere.....	43
	K. De relatie van de auteurs met hun uitgever	43
	3.3.3 De cijfers in context.....	45
4	Schrijven als hoofdberoep, kan het?	50
	4.1 Willen maar niet kunnen.....	50
	4.2 Schrijven in hoofdberoep	56
5	Jeugdauteurs	61
6	Poëzieauteurs	72
7	Bijlagen.....	78

Dank

Dit is het eerste tussentijdse rapport van een onderzoek naar de inkomenssituatie van literaire auteurs, vertalers, illustratoren, stripmakers en scenaristen in Vlaanderen. Het onderzoek ging medio 2009 van start en zal eind 2012 worden afgerond.

Initiatiefnemer en uitvoerder is de Vlaamse Auteursvereniging (VAV), de belangenvereniging van en voor Vlaamse auteurs. Voor de financiering van het onderzoek wordt beroep gedaan op eigen middelen van de VAV en op een toelage die de Vlaamse Minister van Cultuur, Joke Schauvliege, via het Vlaams Fonds voor de Letteren beschikbaar stelt.

Onderzoekster Loes Chielens wordt bijgestaan door een adviesgroep van VAV-bestuurders. Voor extern advies kan zij rekenen op de bijstand van Carlo Van Baelen, directeur van het Vlaams Fonds voor de Letteren, prof. dr. Daan Vandenhoute (Associatie Universiteit Gent) en IT-consultant Bram Chielens (Ariadne Consulting).

Het is mij een eer om alle bovenvermelde personen hartelijk te danken; hun steun, bijdrage en/of deskundige inbreng waren en zijn onmisbaar voor de realisatie van dit werk.

Meer dan honderd auteurs verleenden medewerking aan het voorliggende onderzoeksluik. Zij gaven zicht en inzicht in hun portemonnee. Zoiets is niet vanzelfsprekend. Het getuigt bovendien van vertrouwen in de initiatiefnemer. Zij zorgden voor de noodzakelijke representativiteit en verdienen dan ook wreed veel dank.

Maart 2011,
Erik Vlaminck,
Voorzitter Vlaamse Auteursvereniging.

1 INLEIDING

De Vlaamse Auteursvereniging (VAV) is de belangenvereniging van en voor Vlaamse auteurs. Ze vertegenwoordigt zowel auteurs van proza, poëzie, toneel, scenario's, kinder- en jeugdliteratuur, literaire non-fictie en strips als illustratoren en literaire vertalers. De Vlaamse Auteursvereniging ondersteunt de Vlaamse auteurs individueel, en behartigt hun collectieve belangen.

In veel overlegfora mist VAV vaak harde gegevens, wat de onderhandelingspositie er niet sterker op maakt. Tot de allerbelangrijkste gegevens behoort de vraag naar het inkomen van Vlaamse auteurs. Daarover bestaan geen recente cijfers. Om te bekijken hoe Vlaamse auteurs omgaan met hun schrijversactiviteit en om de aandacht te vestigen op hun inkomenspositie werd dit onderzoek opgestart.

Het onderzoek levert concrete gegevens op over het literaire profiel van Vlaamse auteurs, over hun tijdsbesteding en over inkomsten uit literaire schrijfwerkzaamheden en literaire nevenactiviteiten. Daarnaast laat het ook toe een vergelijking te maken met buitenlandse onderzoeken en zal het bouwstenen aanreiken voor het beleid, de auteursvereniging en individuele auteurs.

Om tot een genuanceerd beeld van de situatie te komen worden de verschillende omstandigheden van de verschillende genres in rekening gebracht. Het onderzoek is daarom modulair opgebouwd. In deze eerste fase ligt de focus op literaire auteurs. In een latere fase komen literaire vertalers aan bod, gevolgd door stripauteurs en illustratoren.

Dit rapport kwam tot stand dankzij een toelage die de Vlaamse minister van cultuur, Joke Schauvliege, beschikbaar stelt via het Vlaams Fonds voor de Letteren en met de financiële steun van het Innovatie- en Ontwikkelingsfonds (IO) van Librius, de beheersvennootschap van de Vlaamse Boekuitgevers.

2 METHODOLOGIE

2.1 Doel en achtergrond

Om de populatie voor het onderzoek te bepalen vertrokken we van het adressenbestand van de Vlaamse Auteursvereniging, Stichting Lezen en het Genootschap Misdaadauteurs. Die lijst werd aangevuld met gegevens van Sabam en het Vlaams Fonds voor de Letteren. De uiteindelijke adressenlijst bevat gegevens van 620 Vlaamse auteurs.

We vroegen aan die 620 Vlaamse auteurs om deel te nemen aan het onderzoek door een enquête¹ in te vullen. De enquête werd opgesteld door VAV, met wetenschappelijke ondersteuning van prof. dr. Daan Vandenhoute. Om de vragenlijst op punt te zetten vonden in augustus 2010 verkennende gesprekken plaats met negen auteurs.

We stuurden de vraag tot deelname aan het onderzoek via mail of per post begin oktober 2010.² Een tweede oproep stuurden we eind oktober 2010. Uiteindelijk ontving VAV 113 ingevulde enquêtes, een respons van 18% ten opzichte van de 620 aangeschreven auteurs.

In aanvulling op en ter verduidelijking van het kwantitatieve onderzoek werden een aantal kwalitatieve diepte-interviews afgenomen in februari en maart 2011. Auteurs konden na het invullen van de enquête laten weten of ze bereid waren tot een vervolgesprek. Waar relevant, wordt verwezen naar deze gesprekken.

¹ De enquête vindt u in bijlage III.

² De mail / brief vindt u in bijlage I.

2.2 Structuur van dit rapport

De resultaten van het onderzoek vindt u vanaf hoofdstuk 3. Eerst schetsen we een **sociaal en literair profiel** van de auteurs (hoofdstuk 3.1), met aandacht voor hun debuut en de genres waarin men sindsdien publiceert.

Daarna (hoofdstuk 3.2) gaan we in op de **professionele activiteiten en tijdsbesteding** van de auteurs. Daarbij hebben we het onder meer over hun sociaal statuut, de keuze om al dan niet andere beroepsactiviteiten uit te oefenen naast het schrijven en hoeveel uren de auteurs besteden aan hun literair (en ander) werk. We hebben het ook over werkzaamheden die gerelateerd zijn aan het schrijven, maar niet rechtstreeks bij het schrijfproces horen. Deze literaire nevenactiviteiten worden beschreven in hoofdstuk 3.2.2.

Over de **inkomsten** van de auteurs hebben we het in hoofdstuk 3.3. We schetsen eerst een algemeen beeld over de mogelijkheid om rond te komen met het literaire inkomen. Ook bekijken we welke andere bronnen van inkomsten de auteurs hebben, wat hun gemiddeld maandelijks gezinsinkomen is en wat het aandeel van het literaire inkomen hierin is. Daarna bekijken we de vergoedingen die auteurs ontvangen gelinkt aan auteursrechten, honoraria, subsidies, literaire prijzen, lezingen, bijdragen aan verschillende media en literaire prestaties binnen de kleine vergoedingsregeling of vrijwilligersvergoeding. Welke bedragen auteurs ontvingen voor deze literaire en hieraan gerelateerde werkzaamheden vindt u in hoofdstuk 3.3.2.

Bij dit alles vragen we ons af of het haalbaar is, **schrijven als hoofdberoep**. In hoofdstuk 4 focussen we daarom op auteurs die schrijven in hoofdberoep, en op auteurs die niet kunnen leven van hun schrijven, maar dat wel willen. Ook **auteurs van kinder- en jeugdboeken** en **poëzieauteurs** leggen we apart onder de loep.

Een bespreking van de resultaten vindt u aan het einde van een hoofdstuk.

Een aantal vragen werden door een deel van de populatie ingevuld. Enerzijds omdat die vragen niet relevant zijn voor alle respondenten, maar anderzijds zijn sommige vragen soms zonder duidelijke reden niet ingevuld door een beperkt aantal respondenten. Bij het eerste geval geven we telkens aan welk deel van populatie de vraag moest invullen: (N=aantal respondenten). Wanneer respondenten zonder duidelijke reden een vraag niet invulden, geven we dit percentage non-respons aan in de grafiek.

De namen van de grafieken verwijzen rechtstreeks naar de vragen die de auteurs tijdens de enquête moesten beantwoorden

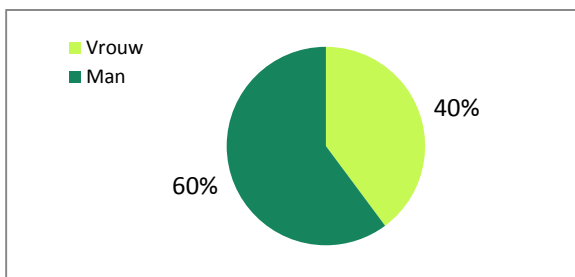
3 RESULTATEN

3.1 Profiel van de auteurs

In dit hoofdstuk geven we eerst een sociaal profiel van de auteurs met informatie over geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en gezinssituatie. Daarna schetsen we het literaire profiel op basis van het debuut, het aantal gepubliceerde werken en de meest gepubliceerde genres. Ook het aantal herdrukken, vertalingen en bewerkingen voor een ander medium worden in kaart gebracht.

3.1.1 Sociaal

Bij de respondenten zijn 45 vrouwen en 68 mannen, respectievelijk 40% en 60%. Ten opzichte van de volledige Vlaamse bevolking, waar de masculiniteitsgraad 49% is, zijn dit redelijk veel mannen.³ Ten opzichte van een onderzoek naar de sociaaleconomische situatie van de literaire auteur in Vlaanderen uit 1992 ligt het cijfer dan weer laag, daar waren 82% van de respondenten mannen.⁴

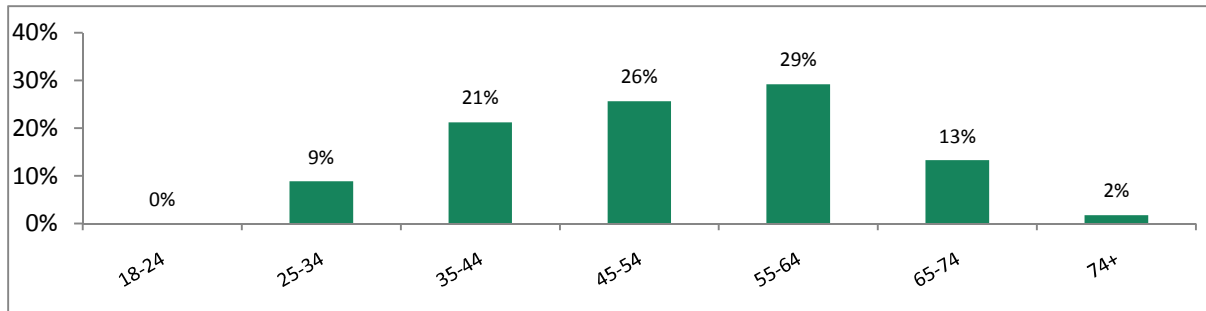

Grafiek 1: Wat is uw geslacht?

Niemand van de deelnemende auteurs is jonger dan 24, 2% is ouder dan 74 jaar. 9% is tussen 25 en 34 jaar oud. 13% is ouder dan 64, maar jonger dan 75. Tussen de leeftijd van 35 en 64 zijn geen grote verschillen: 21% is tussen 35 en 44 jaar, 26% is tussen 45 en 54 jaar en 29% is tussen 55 en 64 jaar oud. Deze cijfers zijn gelijkaardig aan die uit het onderzoek uit 1992, daar was 19% ouder dan 65 jaar en niemand jonger dan 26 jaar. De grootste groep was die tussen 40 en 64 jaar (50%).

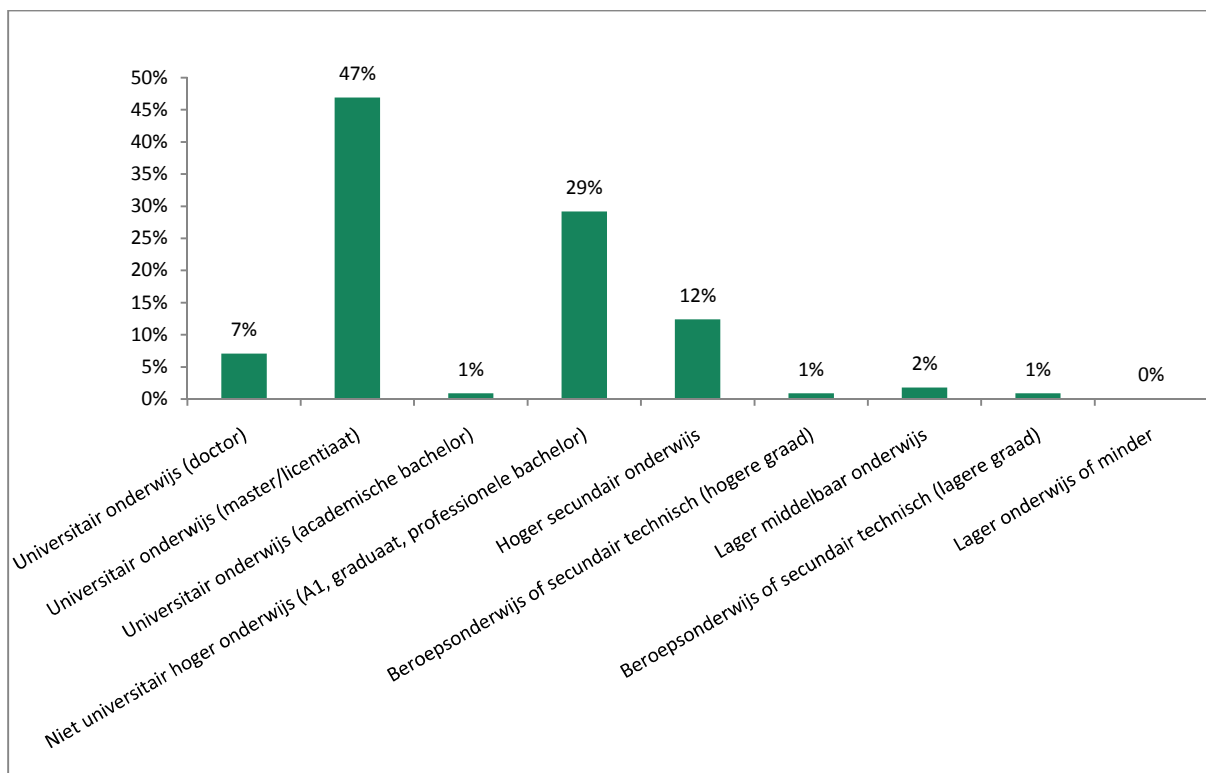
³ Cijfers uit 2008, bron: Nationaal Instituut voor Statistiek.

⁴ *De sociaal-economische situatie van de literaire auteur in Vlaanderen* (Universiteit Antwerpen, 1992)

Grafiek 2: Wat is uw leeftijd?

84% van de auteurs in dit onderzoek volgde hoger onderwijs: 55% haalde een universitair diploma (master/licentiaat), 7% doctoreerde. Als we vergelijken met de Vlaamse bevolking liggen deze cijfers erg hoog. 31% van de actieve Vlaamse bevolking (tussen 25 en 64 jaar) heeft een diploma hoger onderwijs, daarvan heeft 13% een universitair diploma.⁵ Ook ten opzichte van het onderzoek uit 1992 liggen de cijfers hoog. Toen bleek dat 28% van de ondervraagde literaire auteurs hoger onderwijs volgde buiten de universiteit, 39% had een universitair diploma. Toen had 19,3% van de actieve Vlaamse bevolking (tussen 25 en 64 jaar) een diploma hoger onderwijs, 8% daarvan had een universitair diploma.⁶

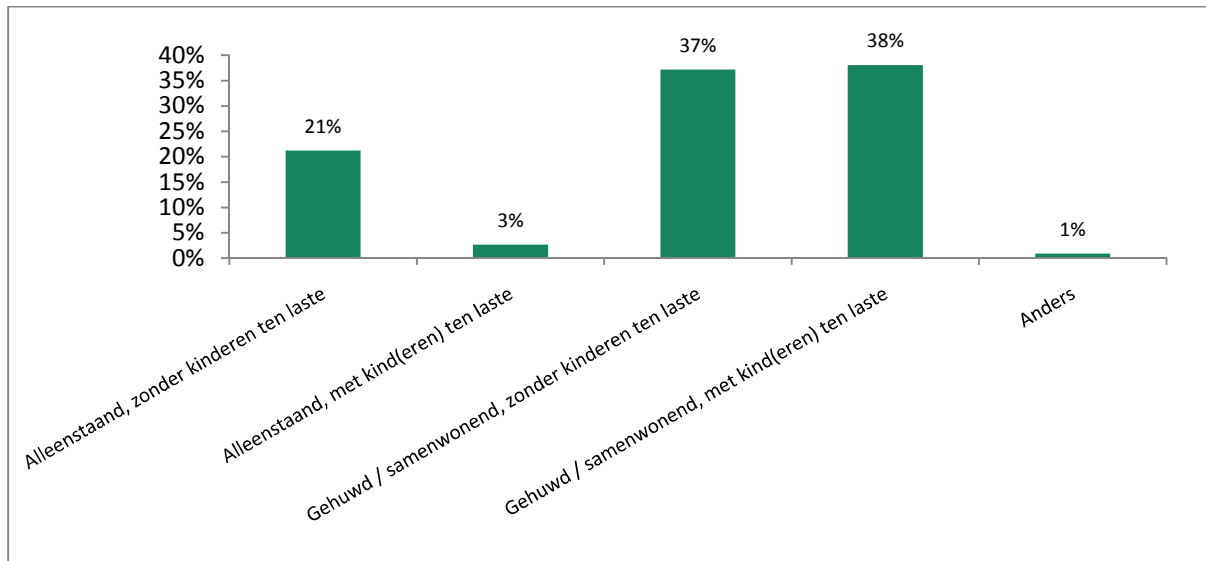

Grafiek 3: Wat is uw opleidingsniveau?

⁵ Cijfers uit 2006, bron: Nationaal Instituut voor Statistiek.

⁶ Cijfers uit 1992, bron: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

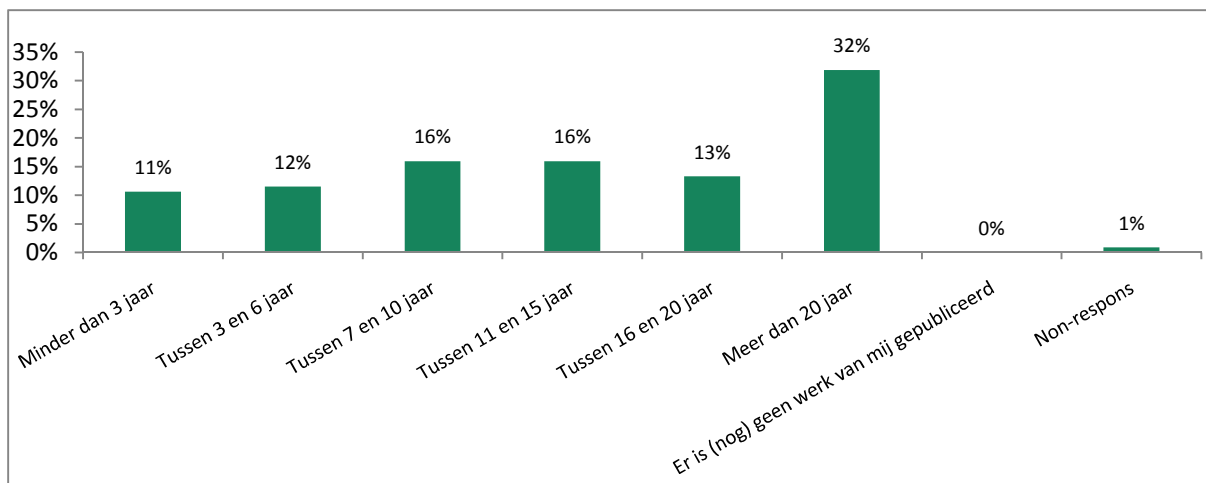
75% van de auteurs heeft een partner, de helft daarvan (38%) heeft ook een of meer kinderen ten laste. Een vijfde (21%) is alleenstaand, zonder kind(eren) ten laste. 3% zorgt alleenstaand voor een of meer kinderen. 1% is anders.

Grafiek 4: Wat is uw gezinssituatie?

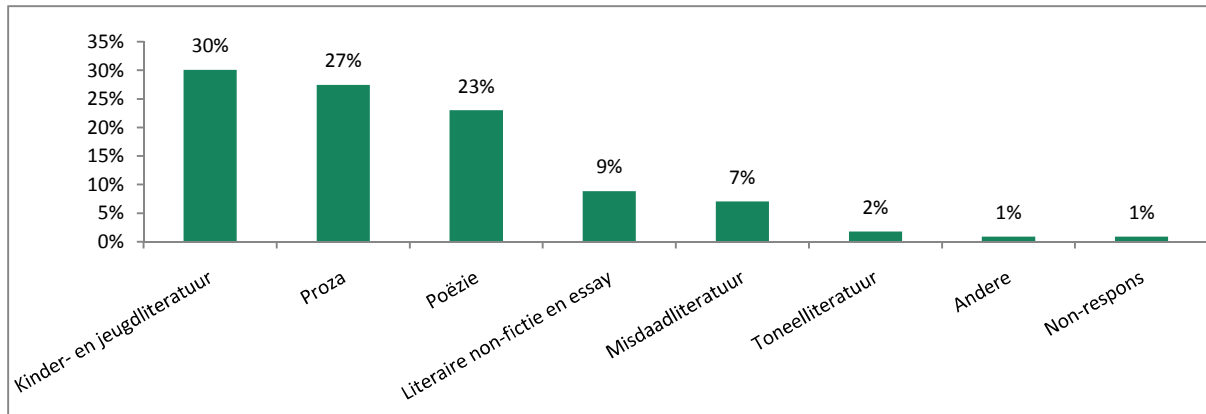
3.1.2 Literair

Alle respondenten brachten al een debuut uit. Het debuut van 11% van de auteurs kwam minder dan 3 jaar geleden op de markt. Voor 32% is dat meer dan 20 jaar geleden. In totaal debuteerde 39% van de auteurs minder dan 10 jaar geleden en is 61% meer dan 10 jaar actief als schrijver.

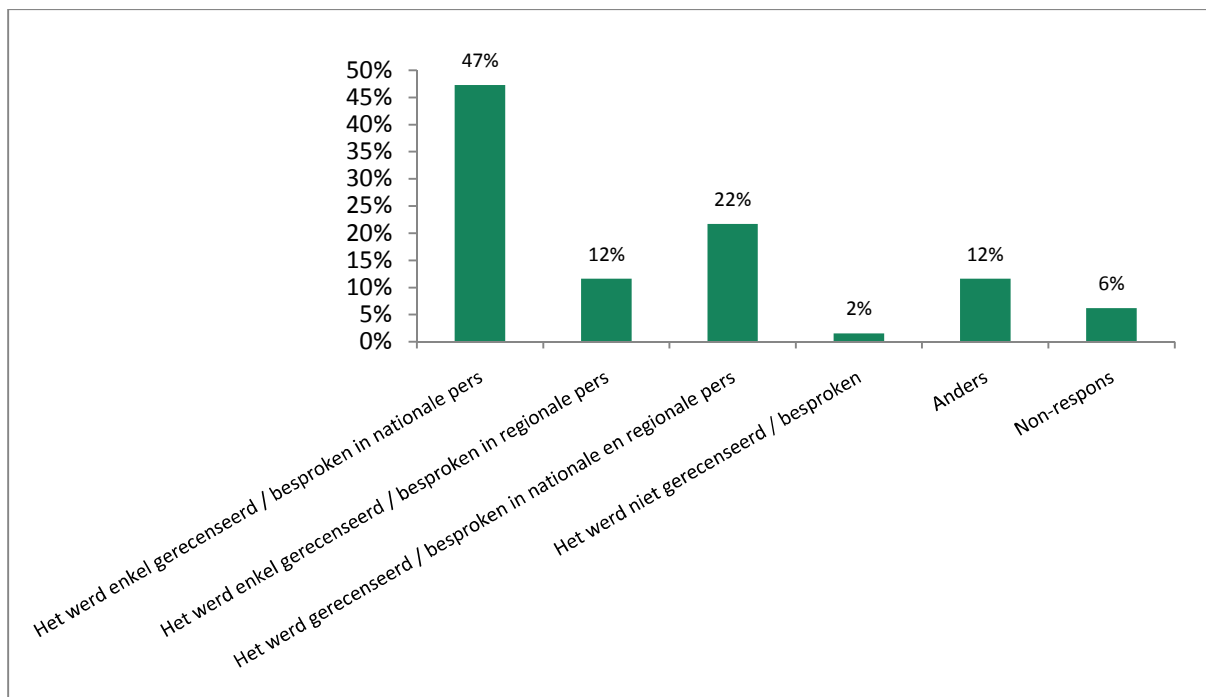
Grafiek 5: Wanneer werd uw literaire debuut gepubliceerd (in boekvorm)?

De debuten verschenen vooral in de genres kinder- en jeugdliteratuur (30%), proza (27%) en poëzie (23%). In mindere mate debuteerde men in literaire non-fictie en essay (9%), misdaadliteratuur (7%) en toneelliteratuur (2%).

Grafiek 6: In welk genre debuteerde u?

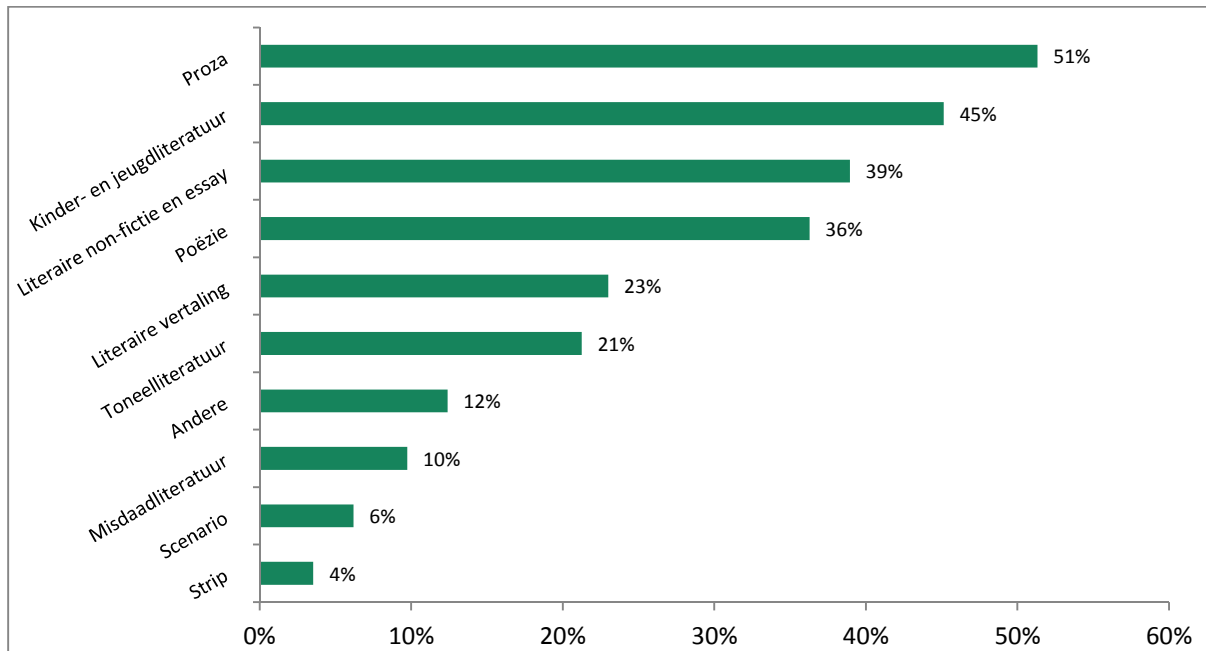
De meeste debuten kregen aandacht in de pers, 2% bleef onvermeld. Een vijfde (22%) kon rekenen op zowel nationale als regionale pers. Iets minder dan de helft (47%) kreeg alleen aandacht in de nationale pers, 12% alleen in regionale pers. 12% geeft ook 'andere' aandacht voor hun debuut aan. Dit gaat dan bijvoorbeeld over een artikel in een literair tijdschrift, een radio-interview, internationale (vooral Nederlandse) pers, of het winnen van een prijs.

Grafiek 7: Welke aandacht kreeg uw debuut?

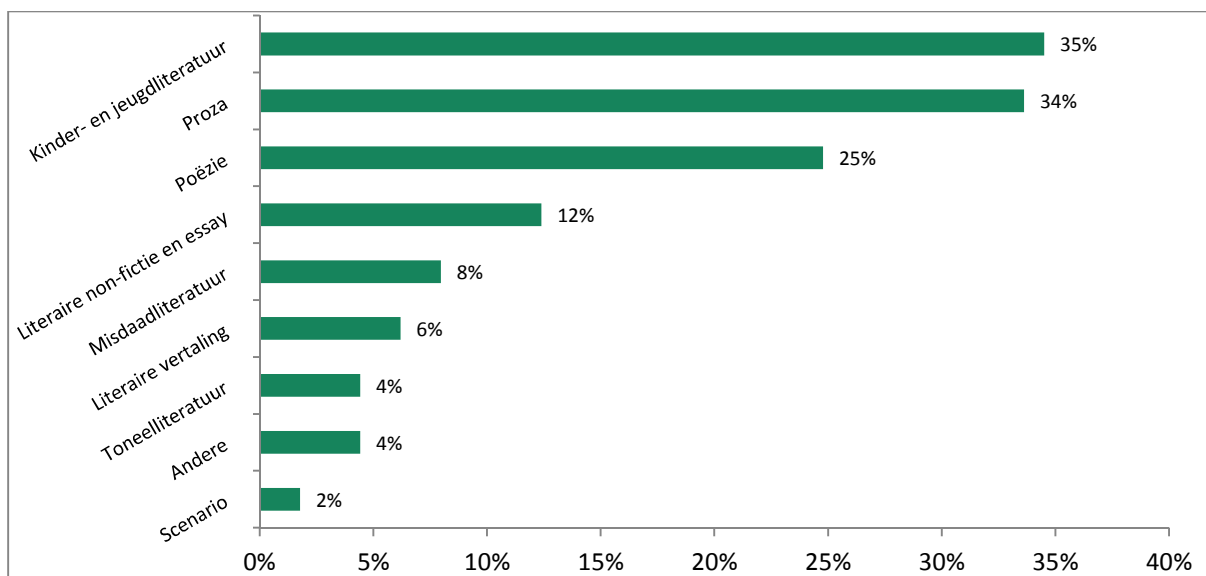
Sinds hun debuut publiceerden de meeste auteurs ook werk in verschillende andere genres. Men kon meerdere genres aanduiden bij deze vraag. In totaal werden de genrecategorieën 280 keer aangeduid, gemiddeld zijn dat er 2,5 per auteur. Vooral proza (51%), kinder- en jeugdliteratuur (45%), literaire non-fictie en essay (39%) en poëzie (36%) zijn goed vertegenwoordigd. Misdaadliteratuur (10%) en scenario (6%) komen weinig voor. Verder geeft men bij 'andere' (12%)

het schrijven aan van bijvoorbeeld een naslagwerk of handboek voor het onderwijs, bloemlezingen, maar ook ghostwriting, liederen en musicals komen hier voor.

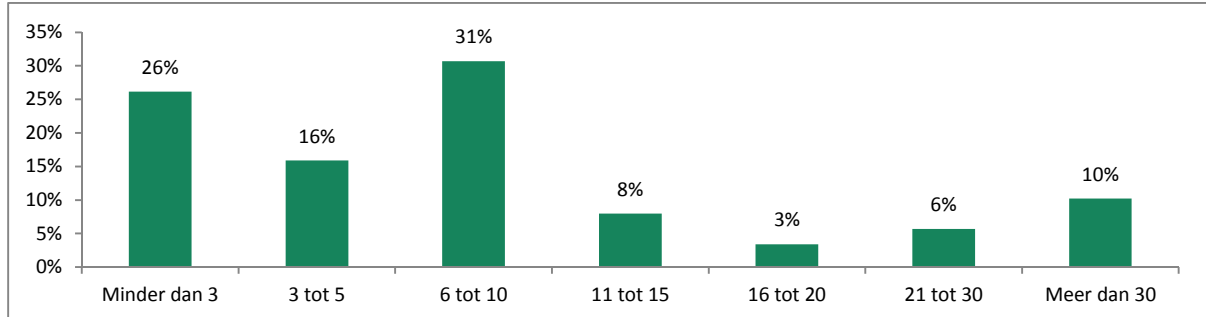
Grafiek 8: In welke genres hebt u intussen werken gepubliceerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

Bij de vraag naar de genres waarin men het meeste werken publiceert, springen vooral proza (34%) en kinder- en jeugdliteratuur (35%) in het oog, maar ook poëzie (25%) wordt vaak genoemd. Niemand duidde hier alleen literaire vertaling of strip aan. Literaire vertalers en stripauteurs/illustratoren komen in latere fases van het onderzoek aan bod. Net als bij de vraag naar de genres waarin men sinds hun debuut publiceerde, konden bij deze vraag verschillende antwoorden aangeduid worden. De genrecategorieën werden 147 keer aangeduid, wat een gemiddelde geeft van 1,3 genres per auteur.

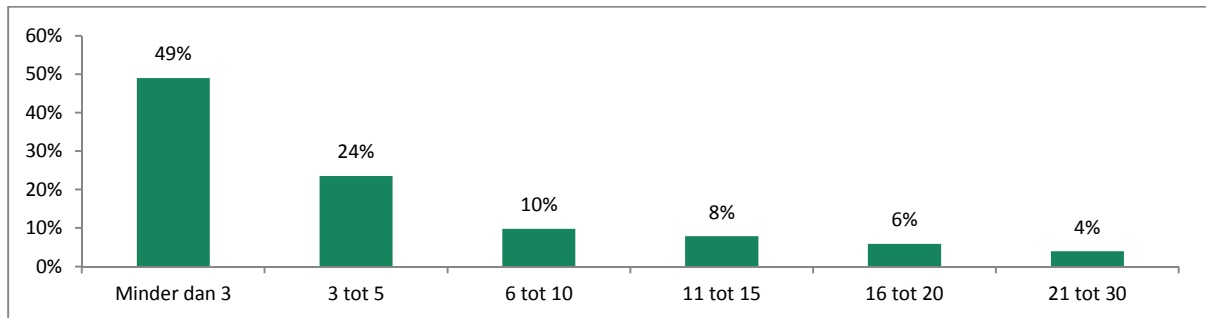
Grafiek 9: In welke genres publiceert u de meeste werken? (meerdere antwoorden mogelijk)

Bij de respondenten bevinden zich zowel debutanten als zogenaamde veelschrijvers (met tientallen gepubliceerde werken). 88 auteurs publiceerden werk in het genre proza. Voor de meesten onder hen (73%, N=64) gaat het tot op heden over niet meer dan 10 boeken, 10% (N=9) publiceerde er meer dan 30. Gemiddeld schreven zij 11,6 boeken.

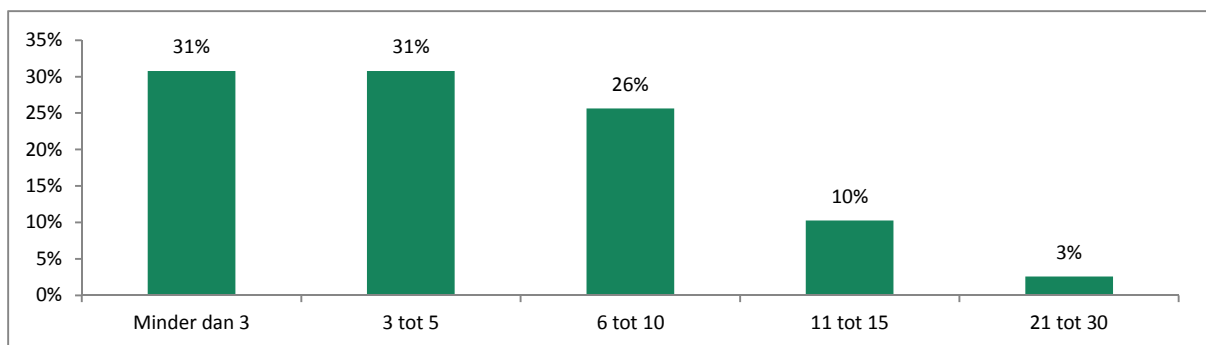
Grafiek 10: Hoeveel prozawerken van u werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=88)

51 auteurs publiceerden een of meer werken in het genre non-fictie. Voor de helft onder hen (49%, N=25) waren dat 1 of 2 boeken, 18% (N=9) schreven er meer dan 10. Gemiddeld schreven zij 6,5 boeken.

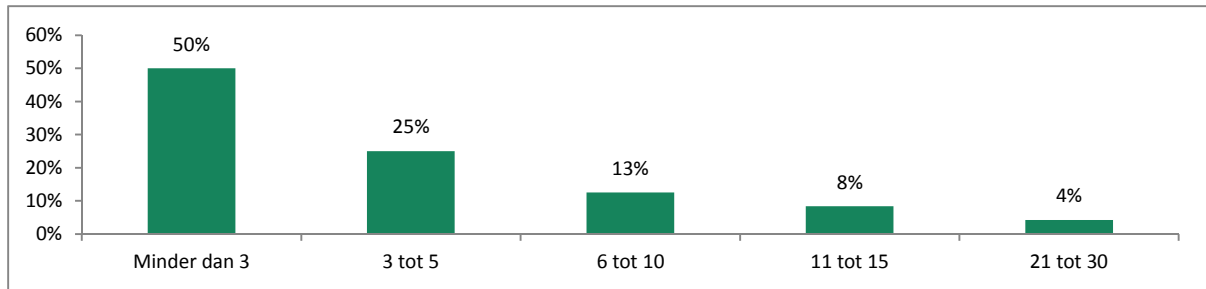
Grafiek 11: Hoeveel non-fictie werken van u werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=51)

39 auteurs schrijven (ook) poëzie, gemiddeld maakten zij 5 dichtbundels.

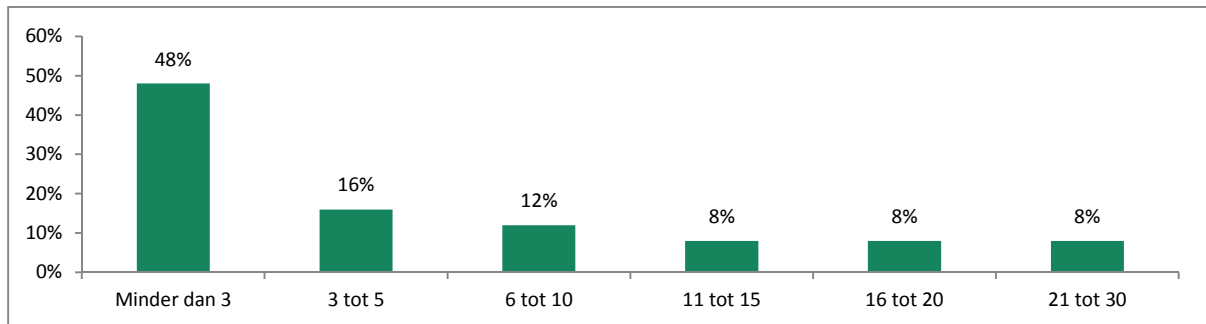
Grafiek 12: Hoeveel dichtbundels van u werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=39)

24 auteurs schreven (ook) voor theater. De helft onder hen deed dat 1 of 2 keer. Gemiddeld schreven ze 4,5 theaterteksten.

Grafiek 13: Hoeveel theaterteksten van u werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=24)

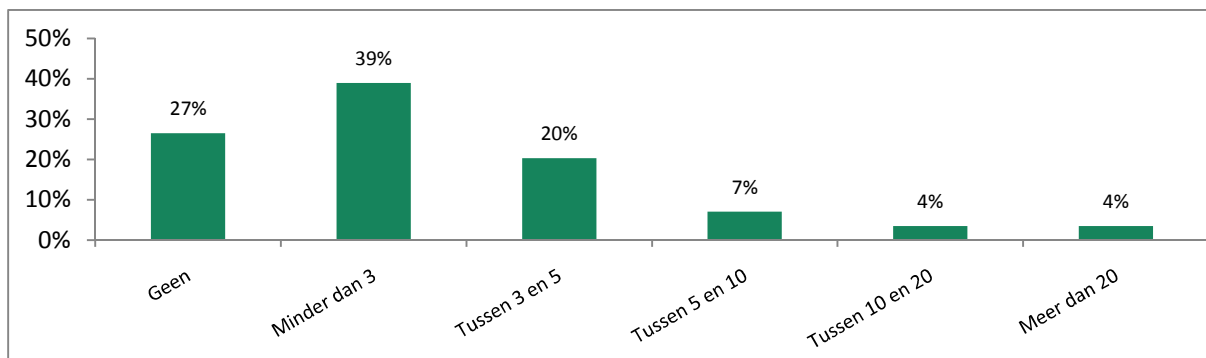
Literaire vertalingen werden gemaakt door 25 van de auteurs. De helft onder hen deed dat niet meer dan 1 of 2 keer.

Grafiek 14: Hoeveel werken die u vertaalde werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=25)

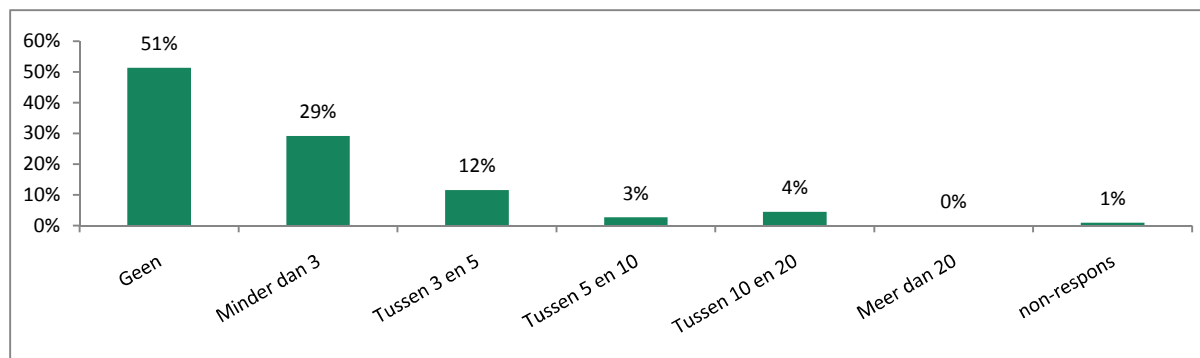
5 auteurs hebben in hun carrière al een of meer strips gemaakt (gemiddeld 2,5), 6 auteurs schreven een of meer scenario's (gemiddeld 5,5). 'Andere werken', zoals een bloemlezing, naslagwerk, of een boek als ghostwriter behoren tot het oeuvre van 16 auteurs. Gemiddeld schreven zij 8 'andere werken'.

Minimum een werk van 73% van de auteurs werd herdrukt, bij 8% gaat het over meer dan 10 werken. 27% gaf aan dat tot vandaag geen van hun werken in herdruk gingen.

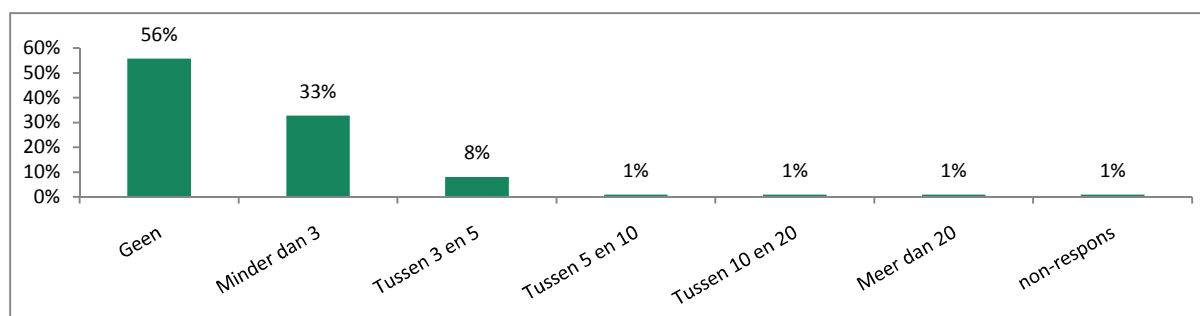
Grafiek 15: Hoeveel werken van u werden minimaal eenmaal herdrukt?

Een of meerdere werken van iets minder dan de helft van de auteurs (48%) werd vertaald. Voor 19% gaat het om 3 werken of meer.

Grafiek 16: Hoeveel werken van u werden vertaald?

Bewerkingen voor een ander medium zoals radio of tv komen voor bij 43% van de auteurs. Bij 11% gaat het om 3 werken of meer.

Grafiek 17: Hoeveel werken van u werden bewerkt voor een ander medium?

3.1.3 De cijfers in context

Bij de respondenten zijn meer mannen (60%) dan in de volledige Vlaamse bevolking (49%). Alle auteurs zijn ouder dan 24 jaar, 15% is ouder dan 65. Ze behoren zowel tot de actieve werkende bevolking als tot de gepensioneerden. Wat opvalt, is de hoge **scholingsgraad**: 84% van de auteurs heeft een diploma hoger onderwijs, waarvan 55% universitair. 72% van de actieve Vlaamse bevolking (tussen 25 en 64 jaar) heeft een diploma hoger onderwijs, waarvan 40% universitair. Ook ten opzichte van een onderzoek uit 1992 naar de sociaaleconomische situatie van de literaire auteur in Vlaanderen kunnen we spreken van een erg hoge scholingsgraad, toen had 28% een diploma hoger onderwijs en 39% een universitair diploma.

75% van de auteurs heeft een **partner**, de helft daarvan heeft een of meer **kinderen** ten laste. Er zijn bijna geen alleenstaande auteurs met kinderen ten laste (3%). Een vijfde (21%) is alleenstaand zonder kinderen ten laste.

Alle deelnemende auteurs publiceerden al werk. Twee vijfde van hen debuteerde minder dan tien jaar geleden, 60% is meer dan tien jaar actief op de literaire markt. Hun **debuten** verschenen vooral in de genres kinder- en jeugdliteratuur (30%), proza (27%) en poëzie (23%). Na hun debuut blijven auteurs ook het vaakst in deze drie genres schrijven. Velen (39%) publiceerden daarnaast ook een of meer werken in het genre literaire non-fictie en essay. Bij de auteurs bevinden zich zowel debutanten als zogenaamde veelschrijvers. Vooral prozaboeken worden frequenter geproduceerd en/of gepubliceerd dan andere genres.

Bijna alle debuten kregen **aandacht in nationale en/of regionale pers**, slechts 2% werd helemaal niet vermeld, besproken of gerecenseerd. Elke mogelijke aandacht in de pers is hier inbegrepen, van een kleine vermelding tot een recensie of een interview in een krant, een tijdschrift, op de radio, etc. Van de ene auteur worden daarna alle nieuwe publicaties opgepikt in de pers, voor anderen blijkt het moeilijker om media-aandacht te genereren voor hun nieuwe boek. Een aantal auteurs zegt in deze context dat dit vooral het geval is wanneer een debuut slecht onthaald werd.

Een of meerdere werken van drie vierde van de auteurs ging in **herdruk**. Dit is niet onbelangrijk, aangezien royalty's evenredig stijgen naarmate een werk vaker in herdruk gaat.⁷ Herdrukken kunnen dus een erg belangrijke bron van inkomsten worden. Van een kleine helft van de auteurs zijn **vertalingen** verschenen, maar die genereren weinig inkomsten. Voor 29% gaat het om 3 werken of minder. Afzonderlijke gedichten worden ook als werken geteld. 43% geeft aan dat een of meer van hun publicaties **bewerkt** werd voor een ander medium (zoals radio of tv). Dit is een vrij hoog cijfer,

⁷ Zie hoofdstuk 3.3.2, grafiek 46 voor inkomsten uit royalty's.

maar het wordt door sommige auteurs verklaard door opvoeringen van school- en/of amateurtoneel of het inlezen van boeken.

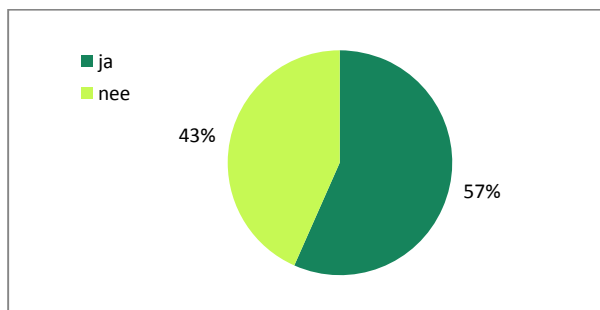
3.2 Professionele activiteiten en tijdsbesteding

In dit hoofdstuk gaan we na onder welk sociaal statuut men zijn literaire schrijfwerkzaamheden uitoefent. We bekijken of auteurs nog andere betaalde beroepsactiviteiten uitoefenen, al dan niet in hoofdberoep. Daarnaast bevragen we in welke mate een aantal factoren een rol spelen bij de keuze om ook andere beroepsactiviteiten uit te oefenen.

Daarna komt de tijdsbesteding per werkdag aan bod, alsook de frequentie waarmee men meewerkt aan lezingen, optredens, redactiewerk, recenseren, etc. Deze werkzaamheden zijn gerelateerd aan de literaire schrijfwerkzaamheden, maar horen niet rechtstreeks bij het schrijfproces. We noemen deze bezigheden in dit hoofdstuk 'literaire nevenactiviteiten'. We vroegen welke nevenactiviteiten men zoal beoefent en aan de hand van een aantal stellingen vroegen we de mening van de auteurs hierover.

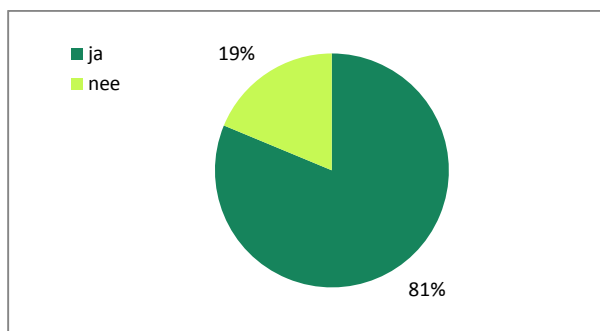
3.2.1 Professionele activiteiten

Een ruime helft (57%) oefent nog andere betaalde beroepsactiviteiten uit naast zijn of haar literaire schrijfwerkzaamheden.

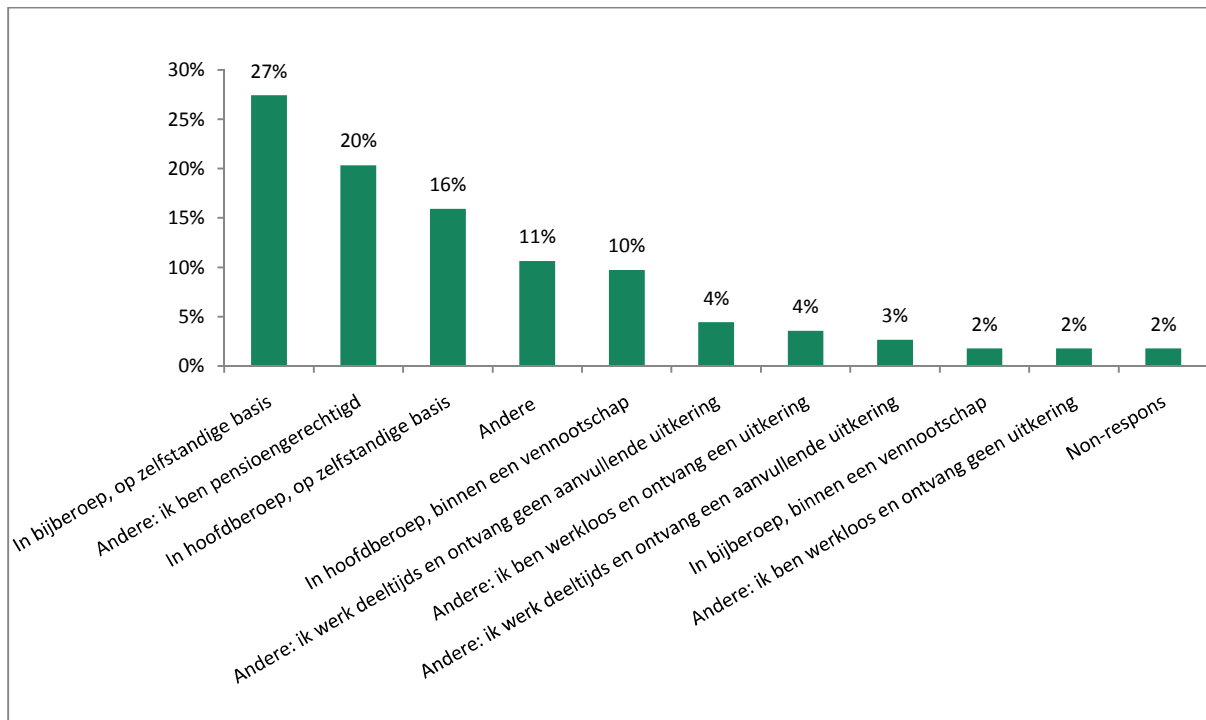
Grafiek 18: Oefent u nog andere betaalde beroepsactiviteiten uit naast uw literaire en hieraan gerelateerde werkzaamheden?

Van de 57% (N=64) die nog andere beroepsactiviteiten uitoefenen doet 81% (N=52) dat in hoofdberoep.

Grafiek 19: Voert u uw andere beroepsactiviteiten uit in hoofdberoep? (N=64)

27% van de auteurs kiest ervoor om te schrijven als zelfstandige in bijberoep, 20% schrijft als pensioengerechtigde, 16% schrijft als zelfstandige in hoofdberoep. 12% heeft een vennootschap, 10% schrijft in hoofdberoep binnen die vennootschap. Een minderheid (6%) is (gedeeltelijk) werkloos en heeft al dan niet een uitkering, 7% werkt deeltijds. Andere mogelijkheden (11%) aangegeven door de auteurs bevatten onder meer schrijven in de vrije tijd naast het uitoefenen van een voltijdse job, een loopbaanonderbreking of een invaliditeitsuitkering.

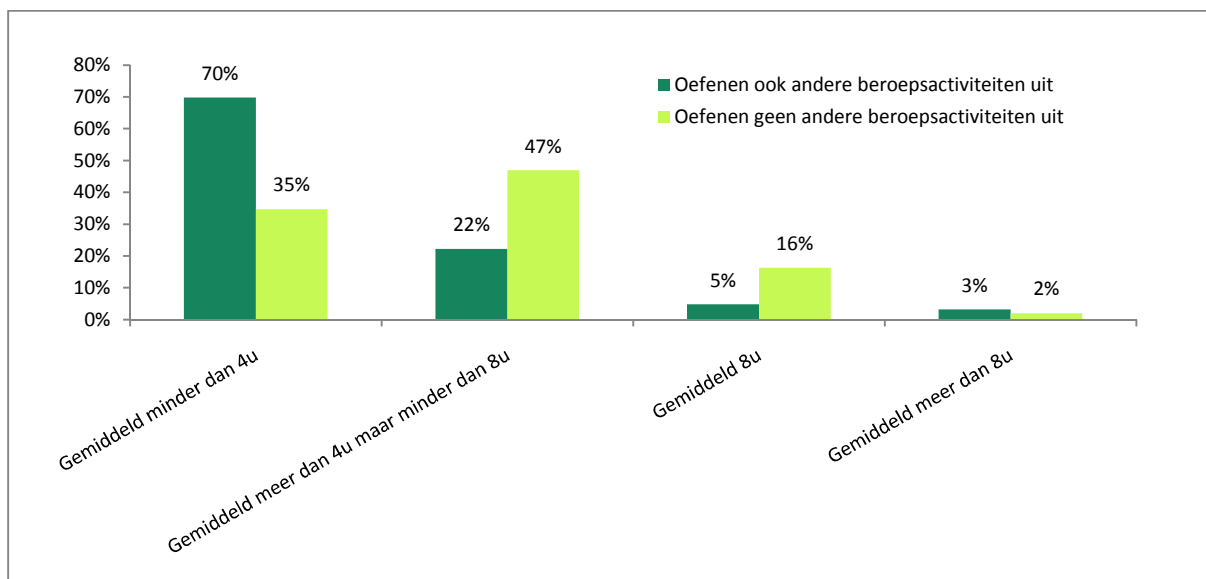

Grafiek 20: Onder welk sociaal statuut beoefent u uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden?

3.2.2 Tijdsbesteding en nevenactiviteiten

A. TIJDSBESTEDING

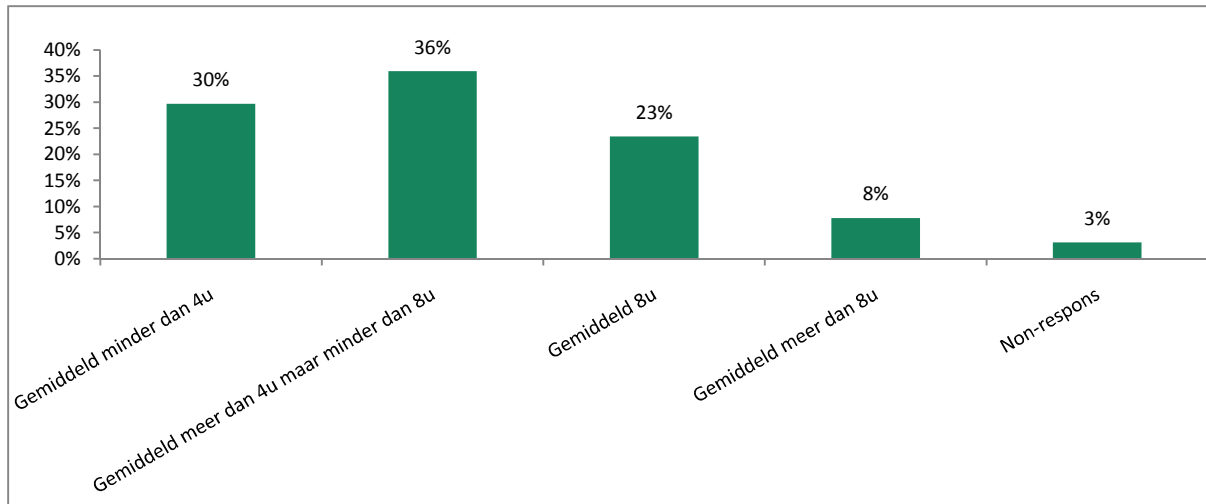
Onderstaande grafiek toont de tijd die auteurs per werkdag besteden aan hun literaire schrijfwerkzaamheden. Auteurs die geen andere beroepsactiviteiten uitoefenen, spenderen meer tijd aan hun literaire schrijfwerkzaamheden: 8% van de auteurs met nog een andere job besteedt gemiddeld 8 uren of meer, bij de fulltime auteurs is dat 18%. 22% van de auteurs die nog een andere job hebben, besteden gemiddeld meer dan 4 maar minder dan 8 uren aan hun literaire schrijfwerkzaamheden, tegenover 47% bij de fulltime auteurs.

Grafiek 21: Hoeveel uren per werkdag besteedt u gemiddeld aan uw literaire schrijfwerkzaamheden?

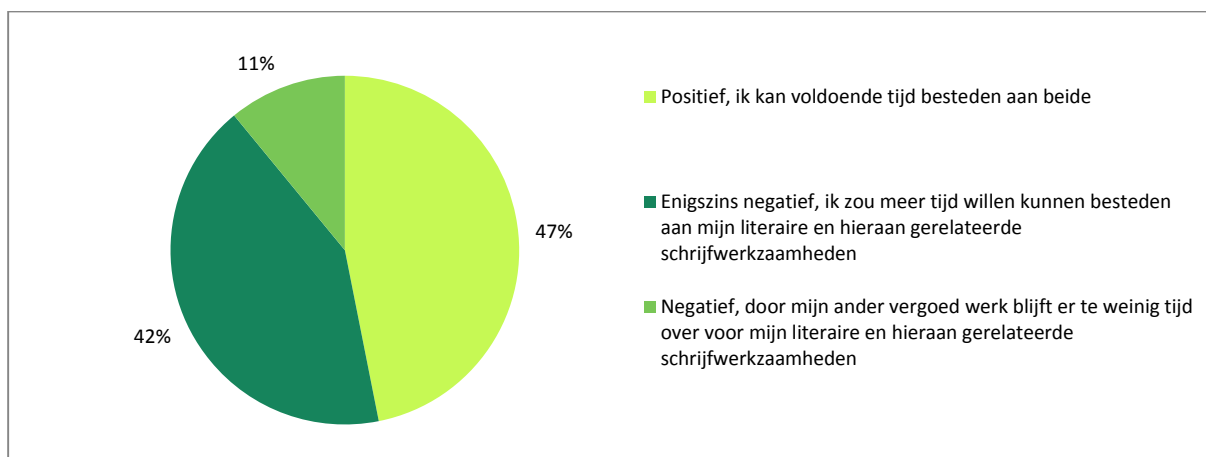
Een ruime helft van de auteurs (57%, N=64) oefent nog andere betaalde beroepsactiviteiten uit naast zijn of haar literaire schrijfwerkzaamheden.⁸ 31% van hen besteedt gemiddeld 8 uren of meer per werkdag aan hun andere betaalde beroepsactiviteiten. 30% besteedt er gemiddeld minder dan 4 uren aan per werkdag, 36% raamt het op gemiddeld 4 tot 8 uren.

⁸ Zie grafiek 18.

Grafiek 22: Hoeveel uren per werkdag besteedt u gemiddeld aan ander vergoed werk? (N=64)

De helft (53%) van deze deeltijdse auteurs ervaart de verhouding tussen de tijd die ze kunnen besteden aan literaire schrijfwerkzaamheden enerzijds en de tijd die ze besteden aan ander vergoed werk anderzijds als enigszins negatief (42%) tot negatief (11%). 47% vindt dat er genoeg tijd is voor beide activiteiten.

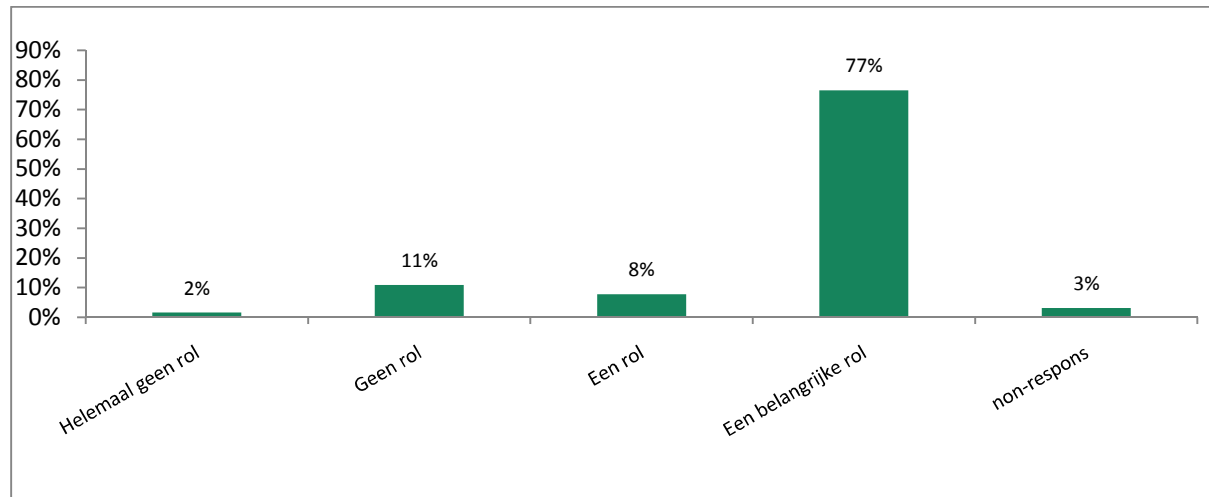

Grafiek 23: Hoe ervaart u de verhouding tussen enerzijds de tijd die u besteedt aan ander vergoed werk en anderzijds de tijd die u besteedt aan uw literaire en hieraan gerelateerde werkzaamheden? (N=64)

B. FACTOREN DIE EEN ROL SPELEN BIJ DE KEUZE OM ANDERE BEROEPSACTIVITEITEN UIT TE OEFENEN

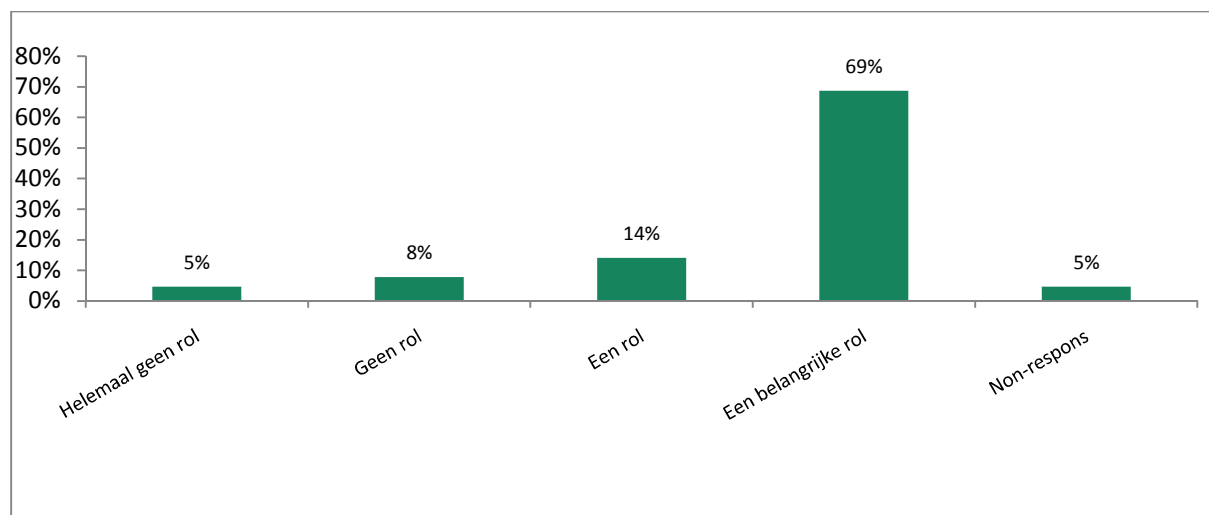
Er zijn verschillende factoren die mogelijk mee bepalen waarom auteurs ervoor kiezen om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen. Aan de hand van tien stellingen brengen we in kaart in welke mate deze tien factoren een rol spelen.

Voor 85% zijn de andere beroepsactiviteiten belangrijk om het inkomen als auteur aan te vullen. 2% geeft aan dat dit helemaal geen belang heeft.

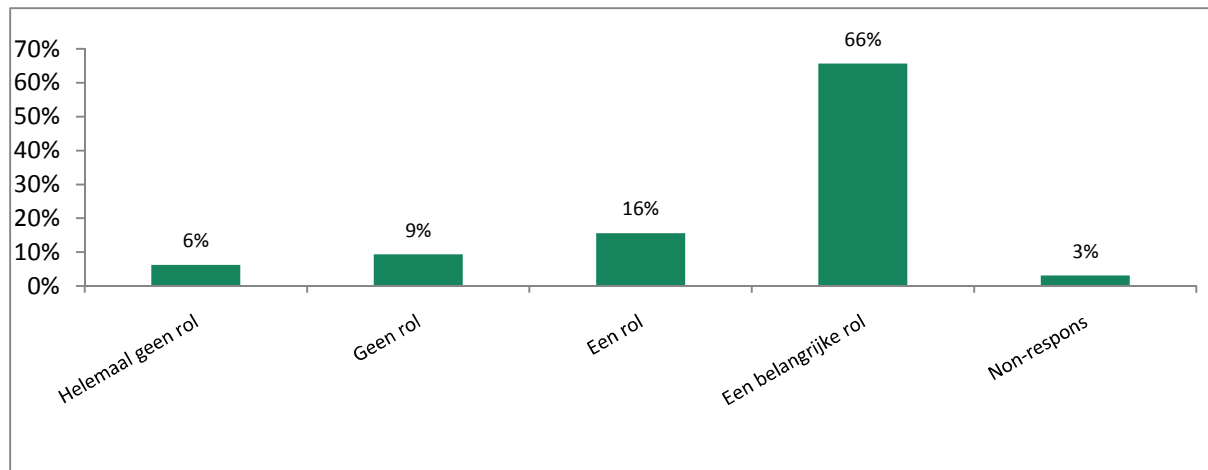
Grafiek 24: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Mijn andere beroepsactiviteiten zijn noodzakelijk om mijn inkomen als auteur aan te vullen (N=64)

Dat andere beroepsactiviteiten een hoger inkomen genereren speelt voor 69% van de auteurs een belangrijke rol, voor 14% een rol. 5% houdt hier helemaal geen rekening mee.

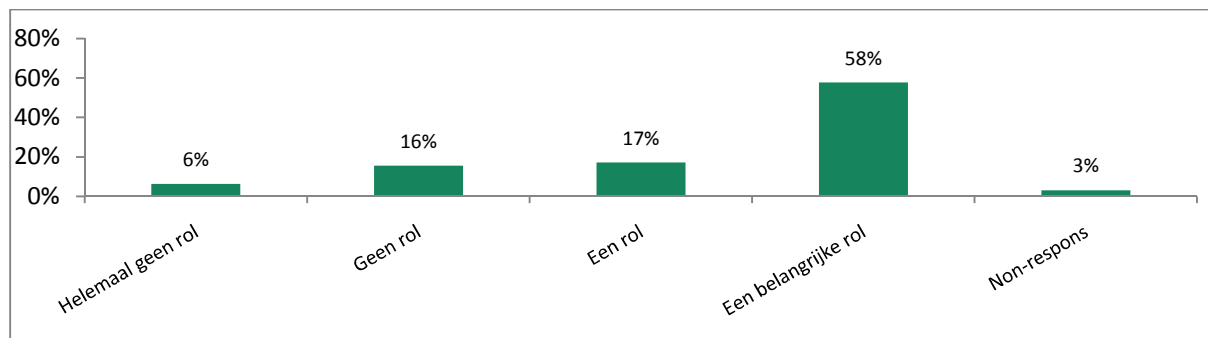
Grafiek 25: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Ik heb een hoger inkomen uit andere beroepsactiviteiten dan uit mijn literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden (N=64)

Ook de stabiliteit van het inkomen uit andere beroepsactiviteiten blijkt belangrijk. Voor 16% speelt dit een rol, voor 66% een belangrijke rol, samen meer dan 8 op 10.

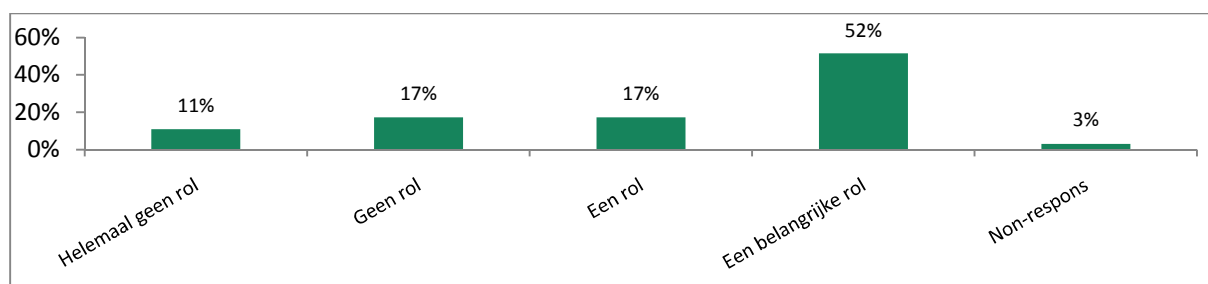
Grafiek 26: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Het inkomen uit mijn andere beroepsactiviteiten is stabiel (N=64)

Een ruime helft (58%) vindt ook de werkzekerheid een belangrijke factor, 17% geeft aan dat dit ook voor hen een rol speelt. Voor 22% is dit niet (16%) tot helemaal niet (6%) belangrijk.

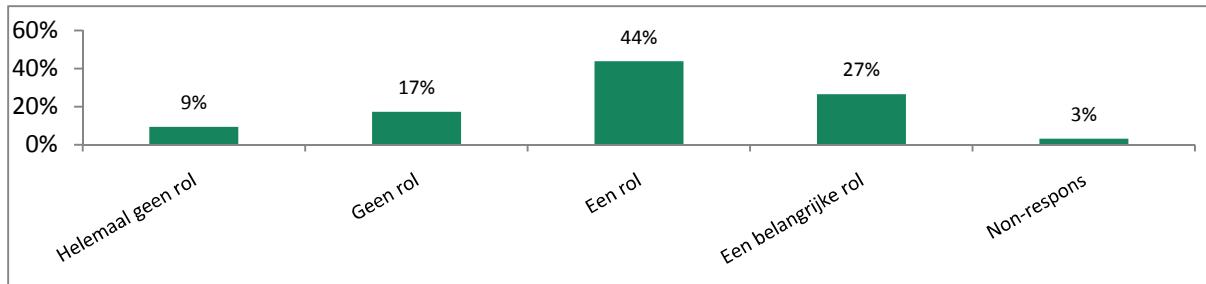
Grafiek 27: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Mijn andere beroepsactiviteiten bieden een betere werkzekerheid (N=64)

Het merendeel van de auteurs (69%) beschouwt het opbouwen van sociale rechten als een factor (17%) tot een belangrijke factor (52%) bij de keuze voor het uitoefenen van andere beroepsactiviteiten. Voor 28% speelt dit niet (17%) tot helemaal niet (11%) mee.

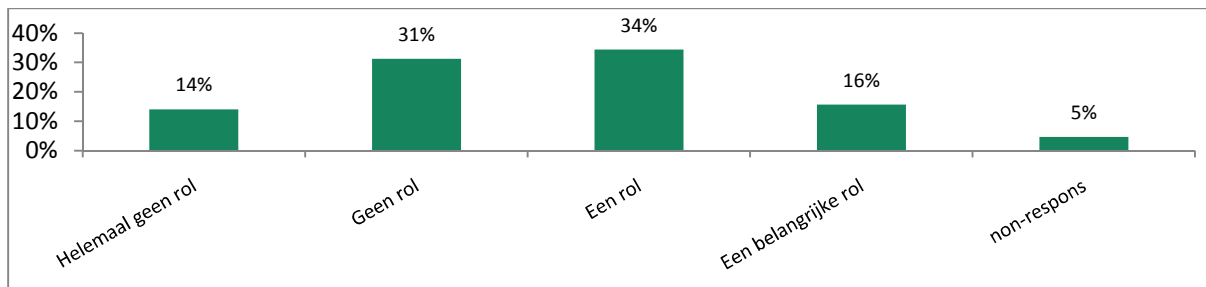
Grafiek 28: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Met mijn andere beroepsactiviteiten bouw ik sociale rechten op (zoals pensioen) (N=64)

Andere beroepsactiviteiten kunnen gezien worden als een bron van inspiratie. Voor 44% speelt dit een rol bij hun keuze om ook andere beroepsactiviteiten uit te oefenen, voor 27% een belangrijke rol. 26% van de auteurs geven aan dat dit geen rol (17%) tot helemaal geen rol (9%) speelt.

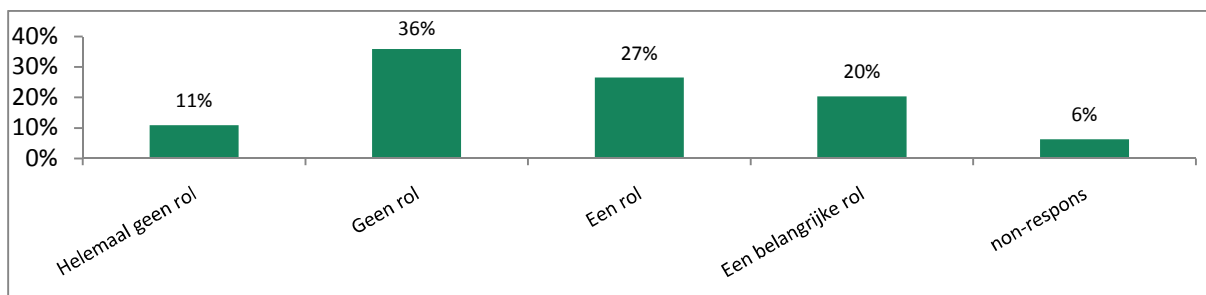
Grafiek 29: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Ervaringen uit mijn andere beroepsactiviteiten voeden mijn schrijven (N=64)

Persoonlijke ontplooiing in een andere job is een factor voor 34%, een belangrijke voor 16%. Voor 31% speelt dit geen rol, voor 14% helemaal geen rol.

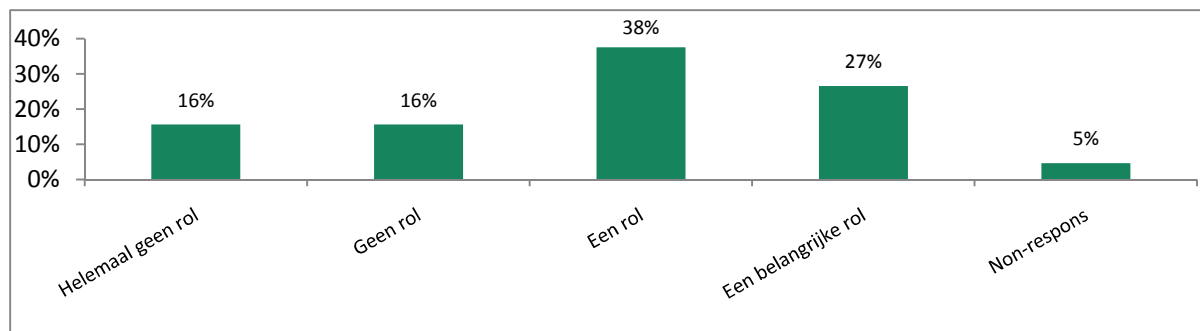
Grafiek 30: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: In mijn andere beroepsactiviteiten kan ik aspecten van mezelf ontplooiën die minder aan bod komen bij mijn literaire schrijfwerkzaamheden (N=64)

De meningen zijn verdeeld als het gaat over de invloed van de vraag naar iemands publicaties en literaire activiteiten. Een te kleine vraag naar iemands werk speelt geen rol (36%) tot helemaal geen rol (11%) voor een kleine helft van de auteurs (47%) die ook andere beroepsactiviteiten uitoefenen. Een vierde (27%) vindt dat dit wel een rol speelt, voor 20% is dit een belangrijke factor in de keuze om ook andere beroepsactiviteiten uit te oefenen.

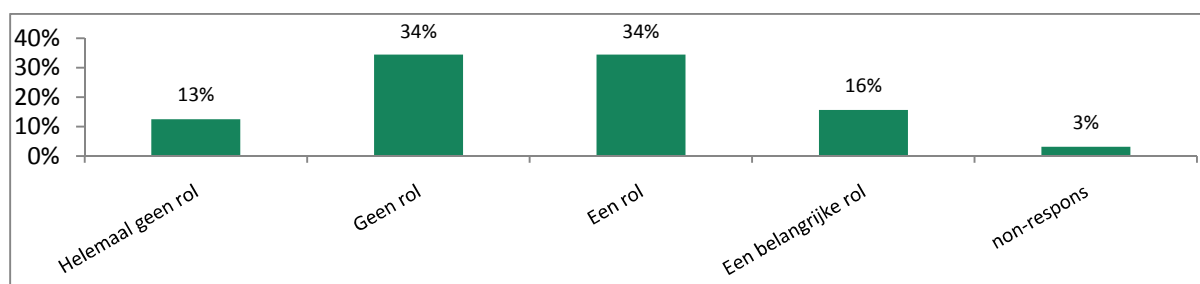
Grafiek 31: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Er is te weinig vraag naar mijn literaire activiteiten (N=64)

Het sociale isolement dat schrijven tot op zekere hoogte inhoudt is voor twee derde van de auteurs van de auteurs een factor (38%) tot een belangrijke factor (27%) bij de keuze om ook andere beroepsactiviteiten uit te oefenen. 32% vindt dit onbelangrijk.

Grafiek 32: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Mijn andere beroepsactiviteiten bieden een welkome afwisseling voor het sociale isolement dat schrijven tot op zekere hoogte inhoudt (N=64)

47% ziet geen noodzaak om zich op andere zaken te kunnen focussen, 50% wel.

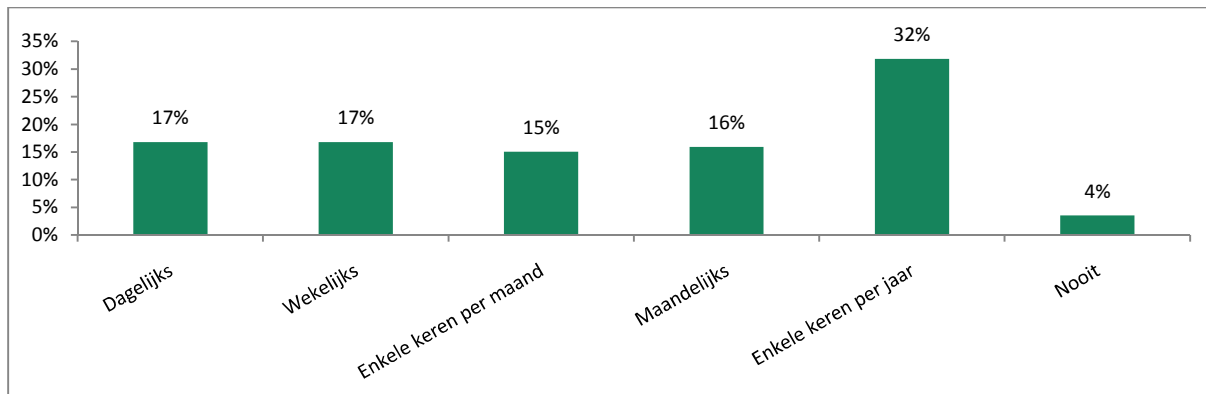

Grafiek 33: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Ik heb er behoefte aan me op andere zaken te kunnen focussen (N=64)

C. LITERAIRE NEVENACTIVITEITEN

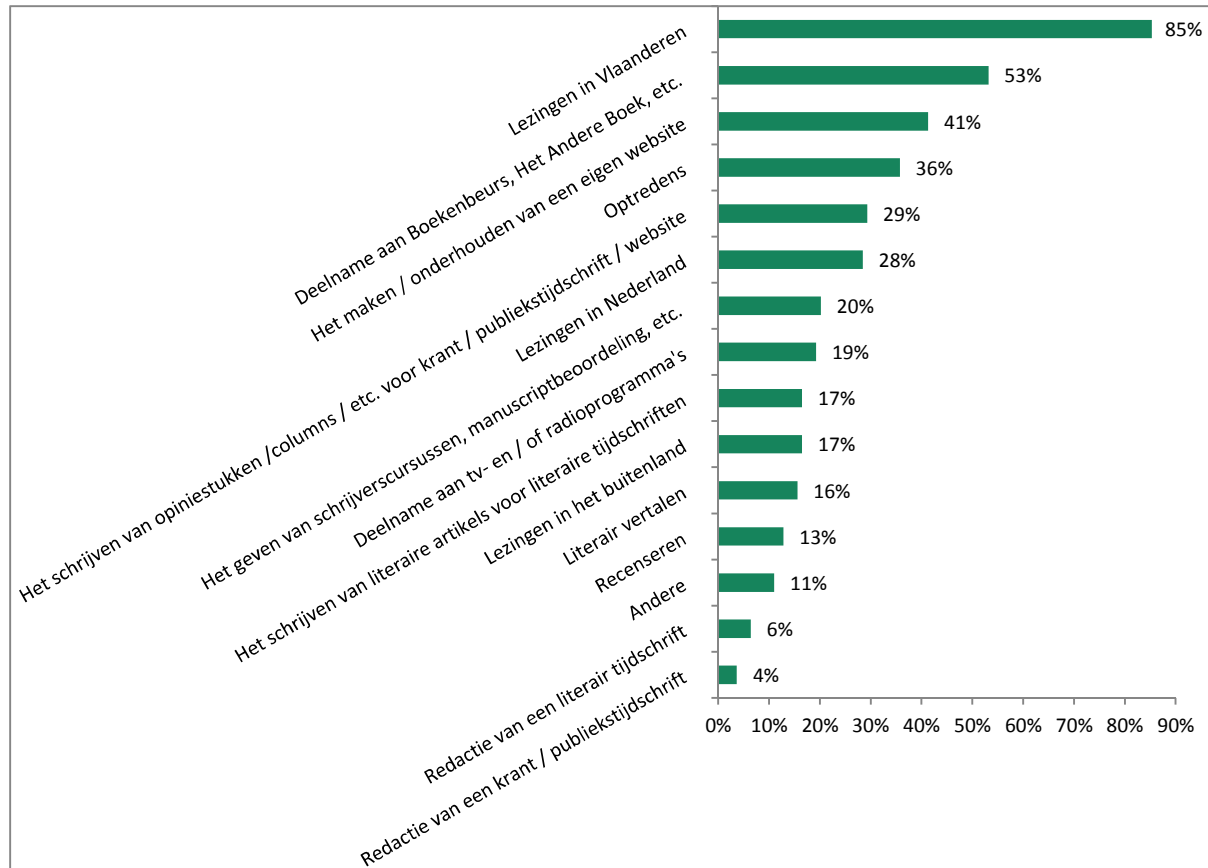
Zoals eerder vermeld verstaan we onder literaire nevenactiviteiten de werkzaamheden die gerelateerd zijn aan de literaire schrijfwerkzaamheden. Dit omvat activiteiten die gelinkt zijn aan het schrijverschap, maar die niet rechtstreeks bij het schrijfproces horen, zoals optredens, lezingen, redactiewerk, etc.

4% zegt nooit aan nevenactiviteiten mee te werken. Twee derde van de auteurs (65%) doet dit elke maand of meer. Iets minder dan een derde (32%) beoefent wel nevenactiviteiten, maar niet meer dan enkele keren per jaar.

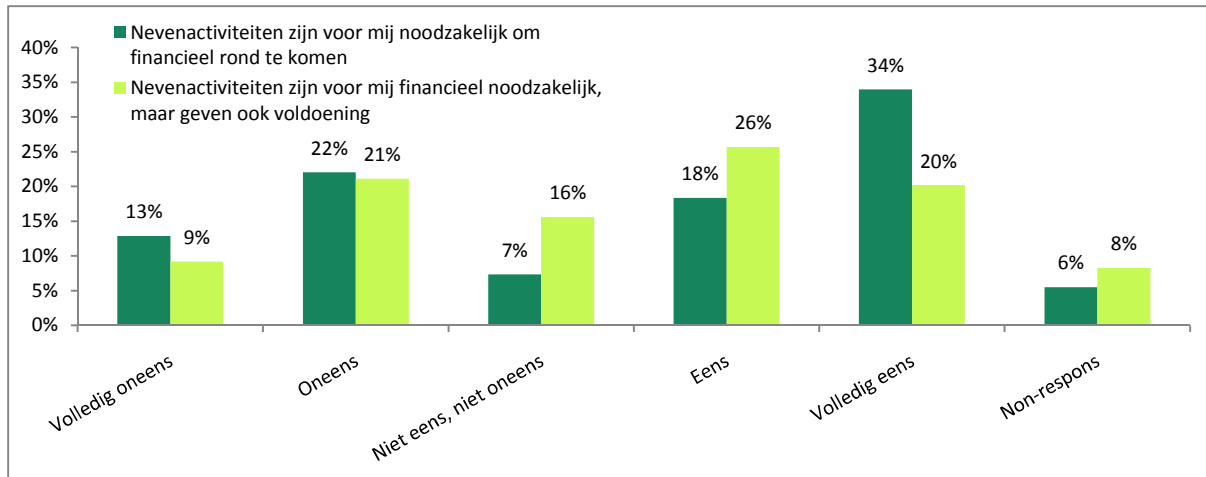
Grafiek 34: Hoe frequent beoefent u werkzaamheden gerelateerd aan uw literaire schrijfwerkzaamheden?

96% van de auteurs (N=109) geeft aan nevenactiviteiten te beoefenen. Gemiddeld beoefenen zij 4 verschillende nevenactiviteiten. 85% van de auteurs geeft lezingen in Vlaanderen. Lezingen in Nederland (28%) en verder in het buitenland (17%) komen minder frequent voor. Daarnaast werken auteurs regelmatig mee aan evenementen als de Boekenbeurs of Het Andere Boek (53%), en onderhoudt twee vijfde onder hen een eigen website (41%).

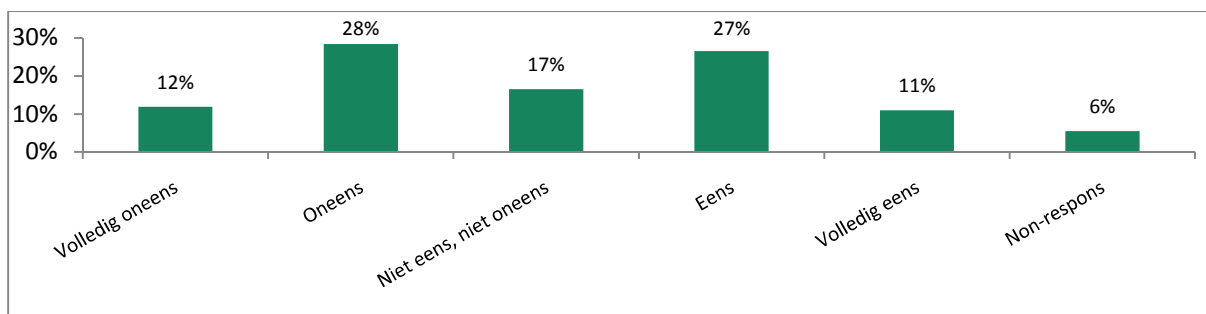
Grafiek 35: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=109, meerdere antwoorden mogelijk)

52% is het eens (18%) tot volledig eens (34%) met de stelling dat nevenactiviteiten noodzakelijk zijn om financieel rond te komen. 45% kan zich niet (22%) tot helemaal niet (13%) vinden in deze stelling. We bevroegen ook of men voldoening haalt uit nevenactiviteiten die financieel noodzakelijk zijn. Daarover zijn de meningen meer verdeeld. Een vierde (26%) is het eens met deze stelling, een vijfde (20%) kan zich hier volledig in vinden. 16% daarentegen is onbeslist, terwijl 30% niet (21%) tot helemaal niet (9%) akkoord gaat. Uit deze cijfers kunnen we afleiden dat het financiële aspect zwaarder doorweegt dan de voldoening die men uit nevenactiviteiten haalt.

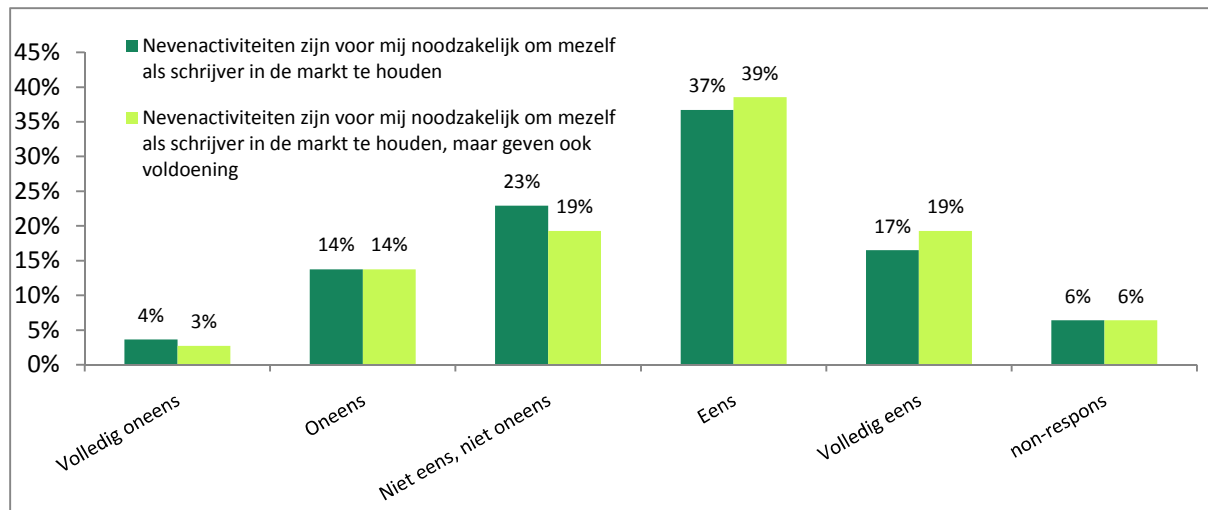
Grafiek 36: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Nevenactiviteiten zijn voor mij noodzakelijk om financieel rond te komen (maar geven ook voldoening) (N=109)

We vroegen ook of auteurs nevenactiviteiten alleen beoefenen omwille van de voldoening. Hierover blijken de meningen erg verdeeld. 40% gaat niet akkoord, maar 38% onderschrijft de stelling wel. 17% is eens noch oneens.

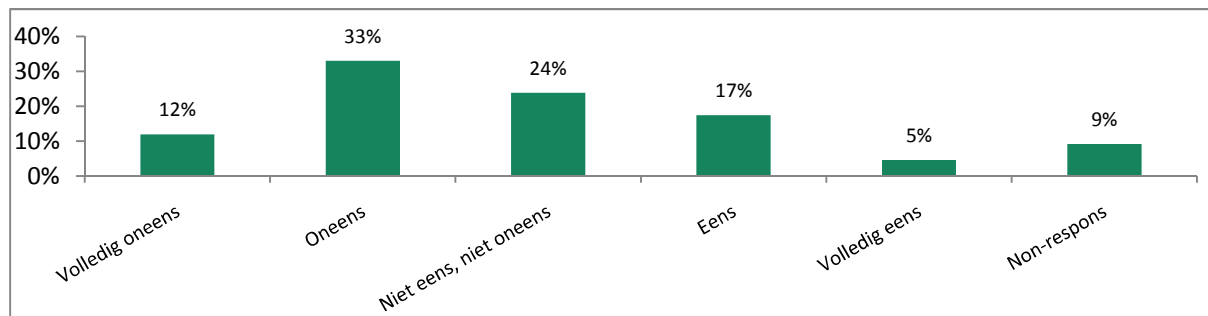
Grafiek 37: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Nevenactiviteiten zijn voor mij niet noodzakelijk, maar geven voldoening (N=109)

De helft van de auteurs (54%) beschouwt nevenactiviteiten als noodzakelijk om zichzelf als schrijver in de markt te houden. 17% is het hier niet mee eens. Er zijn geen grote verschillen als het over voldoening gaat. Er kan met andere woorden niet gezegd worden dat auteurs die meewerken aan nevenactiviteiten om zichzelf in de markt te houden dit met veel tegenzin zouden doen.

Grafiek 38: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Nevenactiviteiten zijn voor mij noodzakelijk om mezelf als schrijver in de markt te houden (maar geven ook voldoening) (N=109)

Hoewel 23% vindt dat er te weinig tijd overblijft voor hun literaire schrijfwerkzaamheden, zegt 45% weinig (33%) tot geen (12%) tijdsgebrek te hebben door hun nevenactiviteiten. Een vierde van de auteurs (24%) heeft hierover geen eenduidig oordeel.

Grafiek 39: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Door mijn nevenactiviteiten blijft er te weinig tijd over voor mijn literaire schrijfwerkzaamheden (N=109)

3.2.3 De cijfers in context

43% heeft geen **andere betaalde beroepsactiviteiten** naast het schrijven. Dat cijfer omvat ook de gepensioneerde auteurs en auteurs die hun schrijven combineren met onbetaald werk zoals het huishouden en/of de zorg voor kinderen. De andere 57% oefent zijn of haar andere professionele activiteiten meestal uit in hoofdberoep.

De belangrijkste redenen om er nog ander werk op na te houden zijn samen te vatten als **werkzekerheid, financiële zekerheid en sociale zekerheid**. Maar liefst 85% noemt “Mijn andere beroepsactiviteiten zijn noodzakelijk om mijn inkomen als auteur aan te vullen” een (belangrijke) factor in de keuze om niet voltijds te schrijven. Dat het andere inkomen hoger en stabiel is, is ook belangrijk voor meer dan drie vierde van de auteurs. 75% vindt meer werkzekerheid in zijn andere job en 69% houdt rekening met het opbouwen van sociale rechten (zoals pensioen). Gesprekken met auteurs bevestigen deze cijfers.

Ervaringen uit andere beroepsactiviteiten voeden ook het schrijven van 71% van de auteurs. De helft noemt het ‘ontplooien van aspecten van zichzelf die minder aan bod komen bij het schrijven’ en ‘de behoefte om op andere zaken te focussen’ een reden om andere beroepsactiviteiten uit te oefenen. Over de vraag of een te kleine vraag naar iemands literaire werk meespeelt in de keuze om een andere job te beoefenen, zijn de meningen verdeeld. Uit interviews blijkt dat een (te) kleine vraag naar iemands werk ontmoedigend kan werken voor sommige auteurs, maar anderzijds geeft 47% aan dat dit geen rol speelt bij de keuze om ander werk uit te oefenen.

Een niet onbelangrijke factor bij de keuze om een andere job uit te oefenen blijkt het sociale isolement dat schrijven tot op zekere hoogte inhoudt. Voor twee derde bieden de andere beroepsactiviteiten een welkome afwisseling. Tijdens interviews noemden verschillende auteurs ook literaire nevenactiviteiten zoals de boekenbeurs in deze context. Het sociale contact is voor die auteurs weliswaar niet de belangrijkste reden om daar aanwezig te zijn, maar ze vinden het wel een aangenaam extraatje. Men vraagt bijvoorbeeld om geplande signeersessies af te stemmen op die van bepaalde collega's.

Het meest gekozen **sociaal statuut** om de literaire schrijfwerkzaamheden te beoefenen is dat van **zelfstandige in bijberoep** en **zelfstandige in hoofdberoep**. Daarnaast zijn ook veel geënquêteerde auteurs op **pensioen**. Zelfstandigen in hoofdberoep kunnen naast het schrijven echter ook nog andere beroepsactiviteiten uitoefenen binnen dat statuut. Uit gesprekken blijkt dat voor veel auteurs onduidelijk is wat voor hen het beste statuut is. Vooral door de nieuwe fiscale wetgeving rond auteursrechten is er een nieuwe situatie ontstaan.

De belangrijkste redenen om er nog ander werk op na te houden zijn samen te vatten als **werkzekerheid, financiële zekerheid en sociale zekerheid**. Maar liefst 85% noemt “Mijn andere beroepsactiviteiten zijn noodzakelijk om mijn inkomen als auteur aan te vullen” een (belangrijke) factor in de keuze om niet voltijds te schrijven. Dat het andere inkomen hoger en stabiel is, is ook belangrijk voor meer dan drie vierde van de auteurs. 75% vindt meer werkzekerheid in zijn andere job en 69% houdt rekening met het opbouwen van sociale rechten (zoals pensioen). Gesprekken met auteurs bevestigen deze cijfers.

Elke auteur schrijft in een specifieke sociaaleconomische situatie, er is dus geen ‘financieel meest voordelig statuut’ dat voor elk van hen interessant is. Tijdens gesprekken komt vaak de behoefte aan een aangepast **kunstenaarsstatuut** voor de scheppende kunstenaar naar voren dat aan de eigenheid van het auteursberoep tegemoet komt. Een aangepast sociaal statuut zou een grote stap vooruit zijn qua sociale rechten, maar zal geen verschil maken in inkomsten.

Auteurs zonder andere job besteden meer **tijd** aan hun schrijven dan auteurs die wel nog een ander beroep uitoefenen. Een aantal auteurs (zowel mannen als vrouwen) benadrukt dat ze ook veel tijd besteden aan hun gezin, vooral wanneer de kinderen nog jong zijn. Een derde van de fulltime auteurs zegt minder dan 4 uren per werkdag te besteden aan hun literaire schrijfwerkzaamheden, 47% houdt het op 4 tot 8 uren, 18% duidt 8 uren of meer aan. Deze cijfers moeten echter gerelativeerd worden aangezien uit interviews blijkt dat auteurs de vraagstelling niet allemaal op dezelfde wijze interpreteren. Research, achtergrondonderzoek of studiereizen rekenen sommigen wel mee, terwijl anderen alleen de uren tellen die ze daadwerkelijk achter de schrijftafel doorbrengen. Iets meer dan de helft (53%) van degenen die nog ander werk uitoefenen naast het schrijven is ontevreden over de hoeveelheid tijd die overblijft voor hun literaire schrijfwerkzaamheden.

4% werkt nooit mee aan werkzaamheden die gerelateerd zijn aan het schrijven, maar niet rechtstreeks bij het schrijfproces horen, of **nevenactiviteiten**. Een derde van de auteurs die wel nevenactiviteiten beoefenen doet dit minstens wekelijks (34%), een derde houdt het op maandelijks tot enkele keren per maand (31%) en 32% zegt dit niet meer dan enkele keren per jaar te doen. Over deze nevenactiviteiten is men doorgaans tevreden. Auteurs zien het met andere woorden niet als een noodzakelijk bijeffect, maar ook het financiële aspect speelt wel een belangrijke rol. Uit de enquête mogen we concluderen dat de financiële noodzaak van nevenactiviteiten zwaarder doorweegt dan de voldoening die deze activiteiten geven. Auteurs zeggen bijvoorbeeld meestal dat ze graag lezingen geven, maar dat dit voor inkomsten zorgt is minstens even belangrijk. Overigens

beschouwen fulltime schrijvers, meer dan anderen, lezingen als een wezenlijk onderdeel van het beroep auteur.

Gemiddeld beoefenen auteurs 4 verschillende nevenactiviteiten. **Lezingen** in Vlaanderen zijn daarbij het populairst: 85% van de auteurs geeft lezingen. Lezingen in Nederland (28%) en verder in het buitenland (17%) komen minder voor. Lezingen zijn een belangrijke manier om zichzelf als schrijver in de markt te houden, maar auteurs merken in deze context ook op dat gevraagd worden voor lezingen veelal gelinkt is aan de uitgave van een nieuw boek en dus het al in de markt aanwezig zijn. Hetzelfde geldt voor optredens, bijvoorbeeld op tv of radio. Die zijn belangrijk om jezelf aan een lezerspubliek te presenteren, maar als je niet in de markt zit, word je er niet voor gevraagd.

Een vijfde (22%) gaat akkoord met de stelling dat ze door hun literaire nevenactiviteiten te weinig **tijd** hebben voor hun schrijfwerkzaamheden. Sommige auteurs vinden moeilijk het evenwicht tussen genoeg lezingen geven omwille van de inkomsten enerzijds en nog voldoende tijd overhouden voor het schrijven zelf anderzijds.

Een ruime helft (53%) werkt mee aan evenementen als de **Boekenbeurs**. Uit gesprekken blijkt dat auteurs dit vooral doen om te voldoen aan de vraag van de uitgeverij, en om contact met collega's te onderhouden. Het effect van de boekenbeurs is bovendien niet meetbaar. Geïnterviewde auteurs merken op dat ze zeker niet meer verkopen omdat ze komen signeren.

41% onderhoudt een eigen **website**. Voor sommigen is dit een actief *communicatie- en promotiemiddel*. Zij updaten de inhoud op regelmatige basis en zien het als een manier om aan de buitenwereld te laten zien waar ze mee bezig zijn. Anderen zien hun website vooral als een *uithangbord of visitekaartje*. Wanneer iemand op hun site terechtkomt, moet die in de eerste plaats een goed beeld krijgen over wie de schrijver is en welke boeken hij of zij schrijft, eerder dan te weten komen waar of wanneer de schrijver binnenkort optreedt. Hier komt een verschil naar voren tussen auteurs die voltijds schrijven en anderen. Bij fulltime auteurs is de website meestal vollediger en beter uitgewerkt. Een site kan ook functioneren als een *archief*. In dat geval bewaart de auteur artikels, recensies, video's, teksten etc. over zijn/haar werk op de site.

De effecten van een website zijn moeilijk meetbaar. Toch lijken de meeste auteurs het belang van een goede website wel in te zien, maar ze weten ook dat professionele websites niet goedkoop zijn. Auteurs moeten voor zichzelf de beslissing maken of de kosten en de tijd die het onderhoud vergt, opwegen tegen het belang van het hebben van een goede auteurswebsite. Auteurs die het niet meteen de moeite waard vinden om zelf een website te maken/onderhouden zijn meestal mensen die nog een andere job hebben. Zij verwijzen naar de website van de uitgeverij als iemand correcte info wil vinden.

3.3 Inkomsten

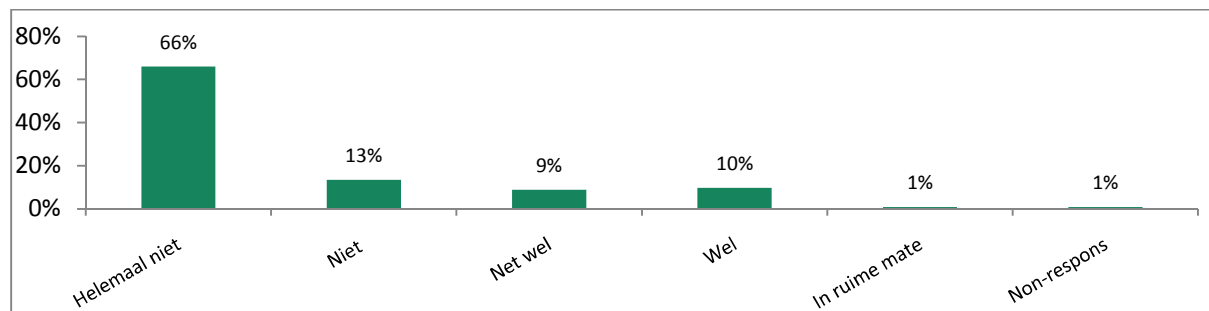
In dit hoofdstuk gaan we na hoeveel auteurs ontvingen voor hun literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden in 2008 en 2009. In een vorig hoofdstuk bekeken we onder welk sociaal statuut auteurs hun literaire ambacht uitoefenen. Omdat een bruto/netto-resultaat erg kan verschillen naargelang het sociale statuut hebben we gevraagd naar ontvangsten, m.a.w. het bedrag dat gefactureerd / ontvangen werd voor een bepaalde opdracht of activiteit. De ontvangsten uit de twee jaren 2008 en 2009 werden in de grafieken omgezet naar een gemiddeld bedrag per jaar.

Het gaat hier over ontvangsten uit auteursrechten (royalty's, reprografierecht, leenrecht), honoraria, subsidies, literaire prijzen en literaire prestaties binnen de kleine vergoedingsregeling en vrijwilligersvergoeding. Ook ontvangsten uit lezingen, betaalde bijdragen aan kranten, tijdschriften, radio en tv worden in kaart gebracht.

Eerst bekijken we in hoeverre auteurs kunnen en willen leven van hun literaire werkzaamheden en welke (andere) bronnen van inkomsten ze hebben. Ook het totaal gemiddeld beschikbare gezinsinkomen per maand en het aandeel van het literaire inkomen in dat gezinsinkomen per maand komt aan bod. Voor het gezinsinkomen is het belangrijk te weten of iemand een partner en/of kinderen ten laste heeft, en of die partner een financiële bijdrage levert aan het gezinsinkomen, daarom worden deze cijfers verduidelijkt volgens gezinssituatie.

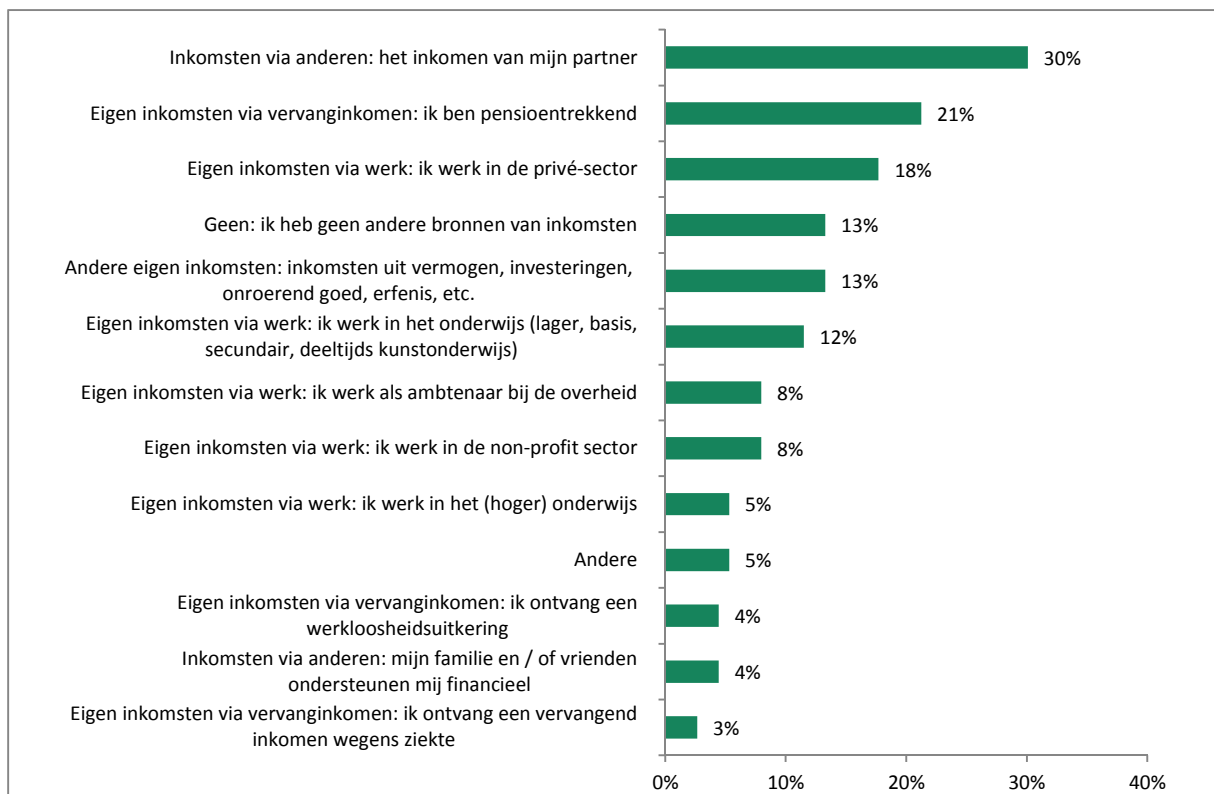
3.3.1 Algemeen

79% van de auteurs geeft aan niet (13%) tot helemaal niet (66%) rond te komen met de inkomsten uit zijn of haar literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden. Van de 79% (N = 91) die niet rondkomen geeft 37% (N = 34) aan dat wel te willen. 20% heeft (net) wel voldoende inkomsten uit zijn of haar literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden om rond te komen.

Grafiek 40: Volstaat uw inkomen uit uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden om rond te komen?

We vroegen ook naar de verschillende bronnen van inkomsten. In 87% van de gevallen heeft een auteursgezin nog andere bronnen van inkomsten naast het schrijven, gemiddeld zijn dat er 1,3. Een van de meest genoemde bronnen is het inkomen van de partner (30%). 51% heeft een persoonlijk inkomen uit een job naast het schrijven en 21% noemt zijn of haar pensioen.⁹ Andere bronnen van inkomsten (5%) die hier genoemd worden zijn bijvoorbeeld het maken van kunst of losse opdrachten in de sociaal-artistische sector. Een gewogen gemiddelde berekend op basis van de klassegemiddelden levert een statistisch gemiddeld besteedbaar inkomen per maand op van 2628 euro.

Grafiek 41: Welke bronnen van inkomsten hebt u, naast uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (meerdere antwoorden mogelijk)

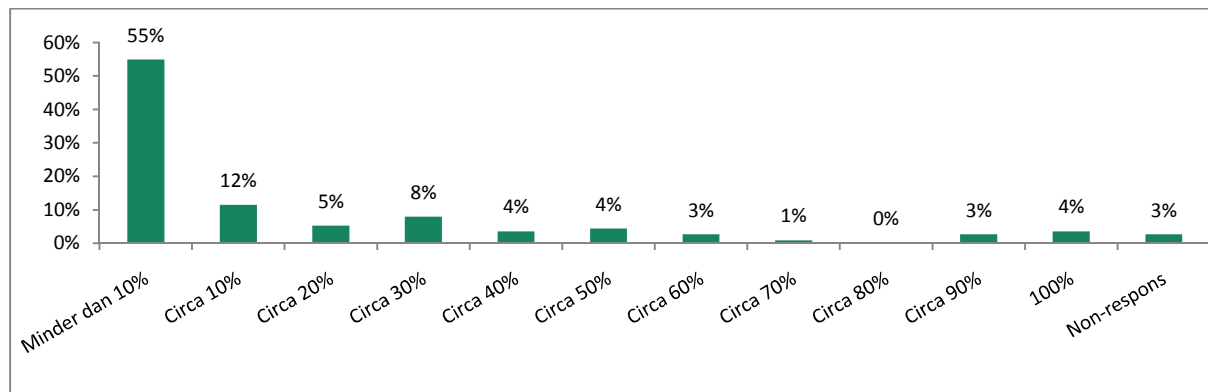
Iets minder dan de helft van de auteurs (46%) heeft een gemiddeld maandelijks gezinsinkomen tussen 1500 en 3000 euro, 14% heeft minder dan 1500 euro te besteden. Bij deze 14% zijn vooral alleenstaanden, zonder kinderen ten laste. Een kwart (27%) van de auteursgezinnen, meestal met een of meer kinderen ten laste, heeft tussen 3000 en 4000 euro per maand ter beschikking. Een maandelijks gezinsinkomen boven 6000 euro is zeldzaam (2%).

⁹ Deze 21% stemt niet overeen met de eerder vermelde 20% (zie grafiek 20), omdat hier meerdere antwoorden aangeduid konden worden. Het aantal gepensioneerde auteurs in dit onderzoek is 20% (N=23).

Tabel 1: Wat is uw totaal gemiddeld beschikbare gezinsinkomen per maand?

	Minder dan 1500€	Tussen 1500€ en 3000€	Tussen 3000€ en 4000€	Tussen 4000€ en 6000€	Tussen 6000€ en 8000€	Meer dan 8000€	Non- respons
Alleenstaand, zonder kinderen ten laste	10	13	1	-	-	-	-
Alleenstaand, met kinderen ten laste	1	2	-	-	-	-	-
Gehuwd/samenwonend, zonder kinderen ten laste	3	18	12	6	-	1	2
Gehuwd/samenwonend, met kind(eren) ten laste	2	18	18	4	1	-	-
Anders	-	1	-	-	-	-	-
Totaal	16 (14%)	52 (46%)	31 (27%)	10 (9%)	1 (1%)	1 (1%)	2 (2%)

Voor meer dan de helft van de auteurs (55%) bedraagt het aandeel van het literaire inkomen in het totaal gemiddeld maandelijks gezinsinkomen minder dan 10%. Het literaire inkomen is goed voor de helft of meer van het totaal gemiddeld gezinsinkomen per maand bij 15% van de auteurs. Een gewogen gemiddelde berekend op basis van de antwoordklassen geeft een statistische gewogen gemiddelde van 25% aandeel van het literaire inkomen in het gezinsinkomen.

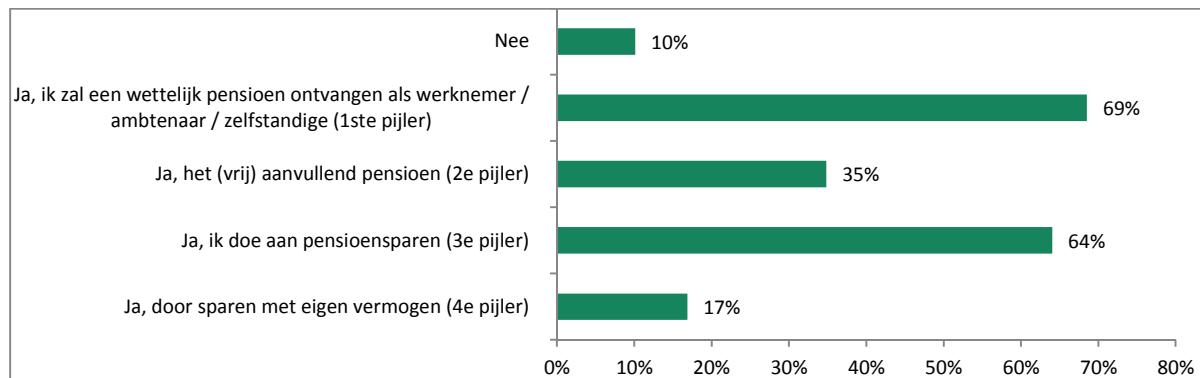
Grafiek 42: Wat is het aandeel van uw literaire inkomen in uw totaal gemiddeld gezinsinkomen per maand?

Aan de auteurs die nog niet gepensioneerd zijn (N = 89)¹⁰ vroegen we of ze aan hun pensioen bouwen. Bij deze vraag konden een of meer van de vier verschillende pensioenpijlers aangeduid worden.¹¹ 10% bouwt niet aan een pensioen. De anderen duiden gemiddeld 2 verschillende manieren van pensioenopbouw aan. 69% zal een wettelijk pensioen ontvangen. 35% heeft een (vrij)

¹⁰ In dit onderzoek zijn 90 auteurs nog niet op pensioen, 89 onder hen beantwoordden de vraag naar pensioenopbouw.

¹¹ De vier pijlers vindt u in bijlage IV.

aanvullend pensioen opgebouwd via groepsverzekering of AVPZ, 64% doet aan pensioensparen. 17% spaart ook met eigen vermogen.

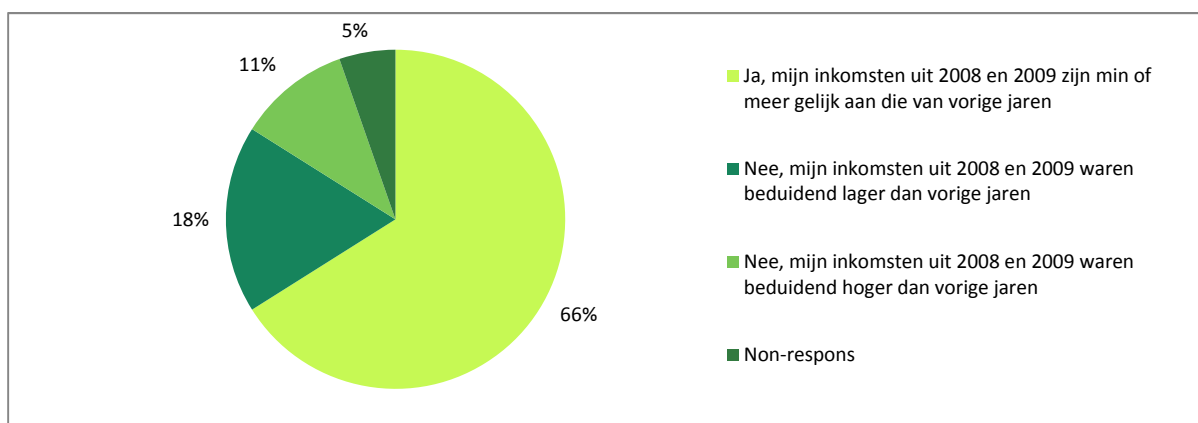

Grafiek 43: Bouwt u aan een pensioen? (N=89)

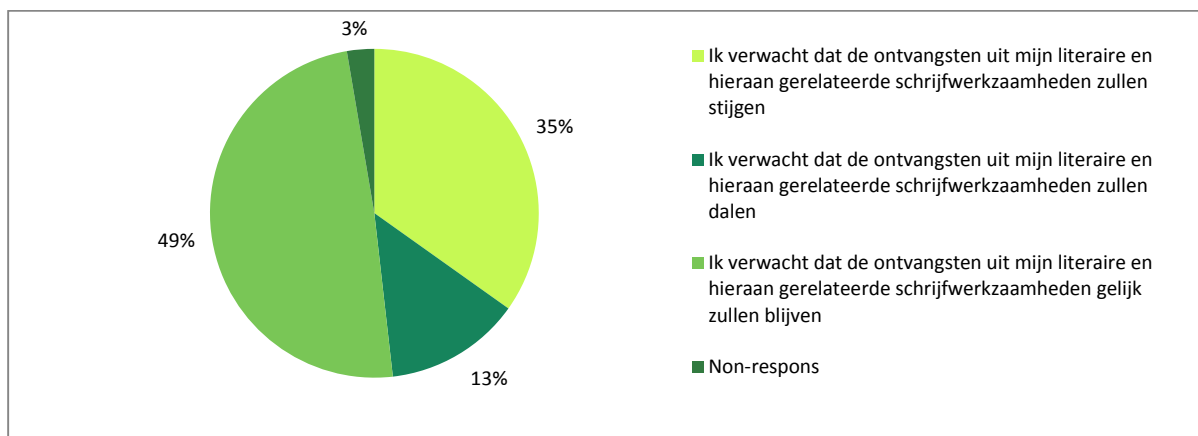
3.3.2 Ontvangsten uit literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden

In dit hoofdstuk brengen we alle jaarlijkse ontvangsten uit de literaire activiteiten van de auteurs in kaart uit 2008 en 2009. De cijfers die u terugvindt in de grafieken zijn een gemiddelde van deze twee jaren. Wanneer door deze afgeronde gemiddeldes een totaal ontstaat van meer of minder dan 100, zijn deze niet gecorrigeerd. In de tekst geven we ook de mediaan (het getal in het midden van een set) en het eerste en derde kwartiel mee (25% van de waarden uit een set ligt onder het eerste kwartiel, 75% onder het derde).

We vroegen ook of die inkomsten representatief zijn voor de voorbije jaren en wat de verwachtingen zijn voor de volgende jaren. Voor 66% van de auteurs zijn de ingevulde ontvangsten representatief voor die van de voorbije jaren. 11% wijst op een opvallend hoger inkomen in die jaren, 18% kende in 2008 en 2009 een terugval. Daartegenover staat dat 35% verwacht dat zijn of haar ontvangsten uit de literaire schrijfwerkzaamheden zullen stijgen in de volgende jaren. 13% verwacht een daling, 49% denkt dat het beeld gelijk zal blijven.

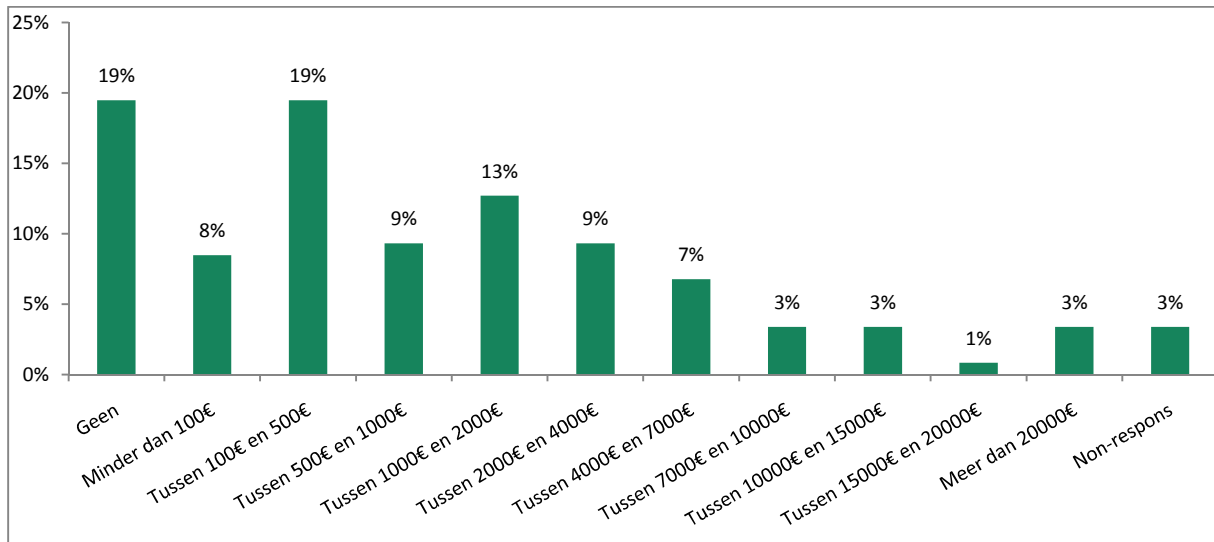
Grafiek 44: Zijn de door u ingevulde inkomsten uit uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden representatief voor de voorbije jaren?

Grafiek 45: Wat zijn uw verwachtingen voor de volgende jaren?

A. Auteursrechten: royalty's

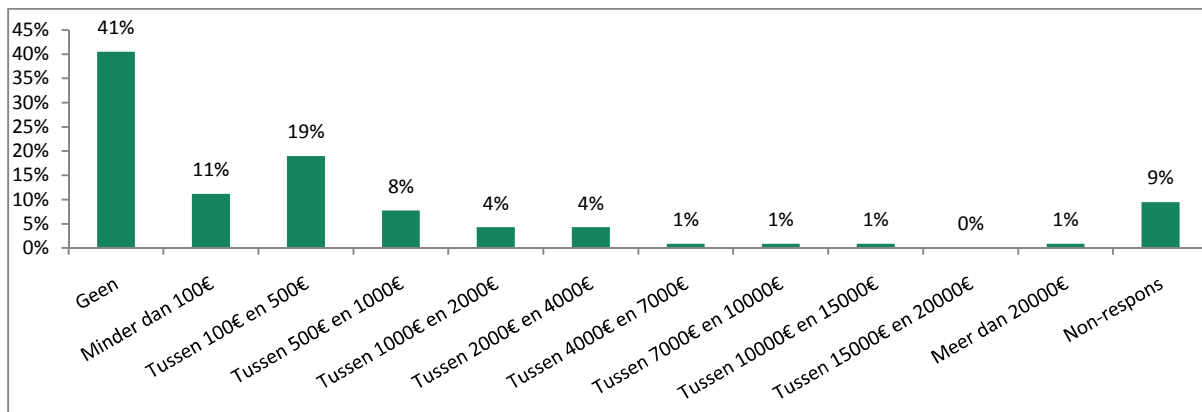
Bij 38% van de auteurs brachten royalty's minder dan 1000 euro binnen in 2008 en 2009. Voor die mensen ging het dus over een bedrag van maximum 80 euro per maand. Een vijfde ontving geen royalty's. 17% ontving meer dan 4000 euro, goed voor minstens 300 euro per maand. Het eerste kwartiel ligt in de categorie 'Minder dan 100 euro', de mediaan 'Tussen 500 en 1000 euro' en het derde kwartiel 'Tussen 2000 en 4000 euro' (non-respons buiten beschouwing gelaten).

Grafiek 46: Inkomsten uit auteursrechten (gemiddelde voor 2008 en 2009): royalty's

B. Auteursrechten: reprografierecht

Reprografierechten zijn auteursrechtelijke heffingen op kopieertoestellen en op kopieën. Het is een collectief auteursrecht dat geïnd wordt door Reprobel en uitbetaald wordt aan de auteur door rechtenorganisaties als Sabam, SACD/SCAM, SOFAM, Lira, etc. 41% ontving helemaal geen reprografierechten in 2008 en 2009. 38% kreeg een bedrag lager dan 1000 euro. Een tiende van de auteurs (12%) ontving meer dan 1000 euro. Het eerste kwartiel ligt in de categorie 'Geen', de mediaan 'Minder dan 100 euro' en het derde kwartiel 'Tussen 100 en 500 euro'.

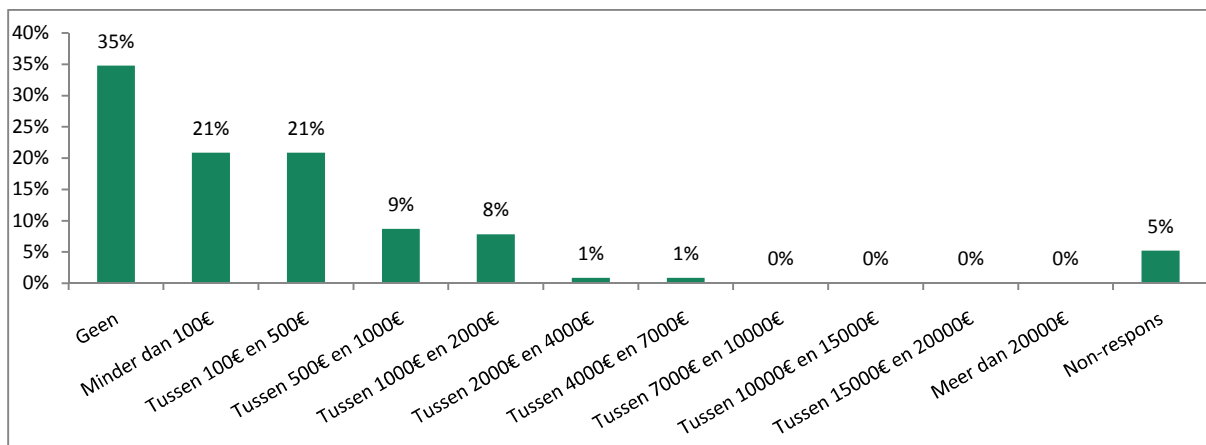

Grafiek 47: Inkomsten uit auteursrechten (gemiddelde voor 2008 en 2009): reprografierecht

C. Auteursrechten: leenrecht

In 2010 kregen auteurs voor de eerste maal leenrecht, de vergoeding voor openbare uitlending, uit Vlaanderen. Die uitbetaling had betrekking op de jaren 2004, 2005 en 2006. Leenrecht voor 2007 en 2008 zou in 2011 uitbetaald worden. De inning van die leenrechtvergoeding gebeurt door Reprobel, de uitbetaling door de rechtenmaatschappij waarbij de auteur is aangesloten. De verschillende rechtenmaatschappijen hanteren daarbij verschillende, weinig transparante, verdeelsleutels. De bedragen zijn, zeker in vergelijking met wat in Nederland wordt uitbetaald, ondermaats. De bedragen die hieronder vermeld worden gaan dus over leenrecht afkomstig uit het buitenland, betaald aan Vlaamse auteurs (bijvoorbeeld Nederland, Frankrijk, Duitsland, etc.) in 2008 en 2009.

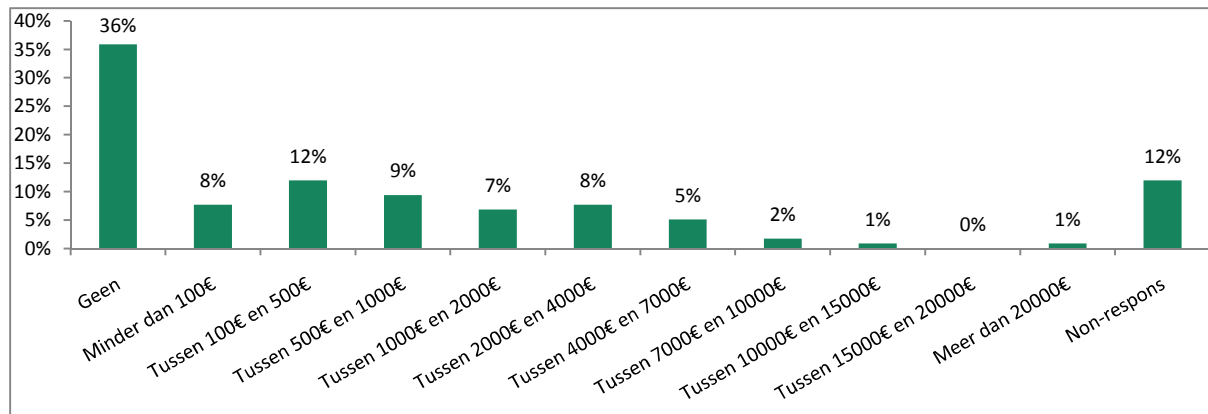
Ruim een derde van de auteurs ontving in 2008 en 2009 geen leenrecht. Voor auteurs die wel een leenrechtvergoeding kregen lag het bedrag meestal onder de 500 euro (42%). Bedragen boven 2000€ zijn zeldzaam (2%). Het eerste kwartiel ligt in de categorie 'Geen', de mediaan 'Minder dan 100 euro' en het derde kwartiel 'Tussen 100 en 500 euro'.

Grafiek 48: Inkomsten uit auteursrechten (gemiddelde voor 2008 en 2009): leenrecht

D. Honoraria

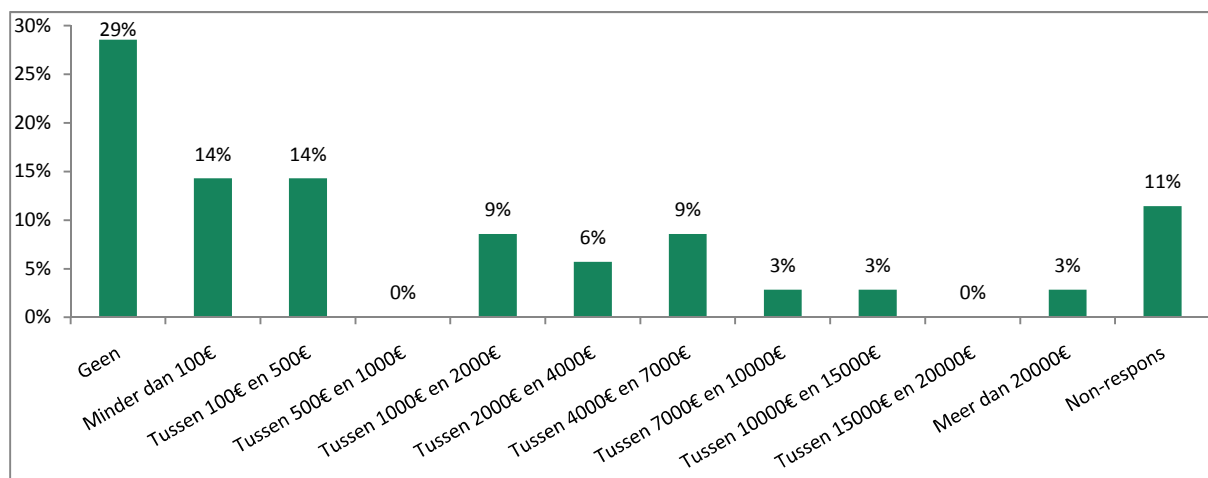
Honoraria voor boeken, literaire publicaties in literaire tijdschriften etc. brengen iets hogere bedragen binnen, althans voor 17% van de auteurs. Zij kregen honoraria, goed voor een totaalbedrag van minstens 2000€. Ruim een derde van de auteurs (36%) ontving geen honorarium. Het eerste kwartiel ligt in de categorie 'Minder dan 100 euro', de mediaan 'Tussen 100 en 500 euro' en het derde kwartiel 'Tussen 1000 en 2000'.

Grafiek 49: Inkomsten uit honoraria (gemiddelde voor 2008 en 2009): boeken, literaire publicaties in literaire tijdschriften etc.

32 van de deelnemende auteurs hebben ook inkomsten uit theaterteksten. Onderstaande percentages over het honorarium voor theateropdrachten hebben dus alleen betrekking op deze 32 mensen. Zij ontvingen geld voor het schrijven van theaterteksten die opgevoerd en/of gepubliceerd werden.

Iets minder dan een derde (29%) kreeg geen honorarium in 2008 en 2009. Voor degenen die wel een honorarium ontvingen lag dat bedrag meestal (28%) onder de 500 euro. 33% ontving meer dan 1000 euro.

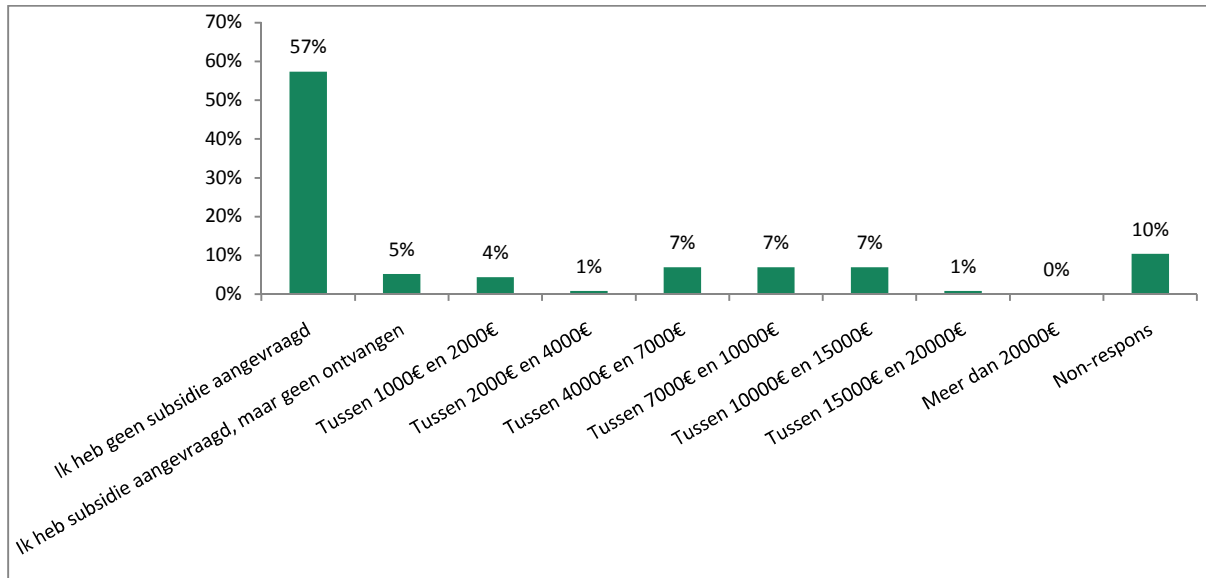
Grafiek 50: Inkomsten uit honoraria (gemiddelde voor 2008 en 2009): theater (opdrachtvergoeding + opvoeringsrecht) (N=32)

E. Subsidies uit Vlaanderen en Nederland

In Vlaanderen kan een auteur subsidie krijgen in de vorm van een werkbeurs, stimuleringsbeurs, biografiebeurs of reisbeurs. Die geven de auteur financiële ruimte om aan zijn of haar schrijfproject te werken. Het subsidiebedrag voor de werkbeurzen wordt uitgedrukt in 2 tot 8 eenheden en kan gelden voor 1 of meerdere jaren. In 2008 stond een eenheid gelijk aan 2250 euro netto, in 2009 was dat 2400 euro netto. In 2008 dienden 133 auteurs een ontvankelijke aanvraag in, 100 auteurs

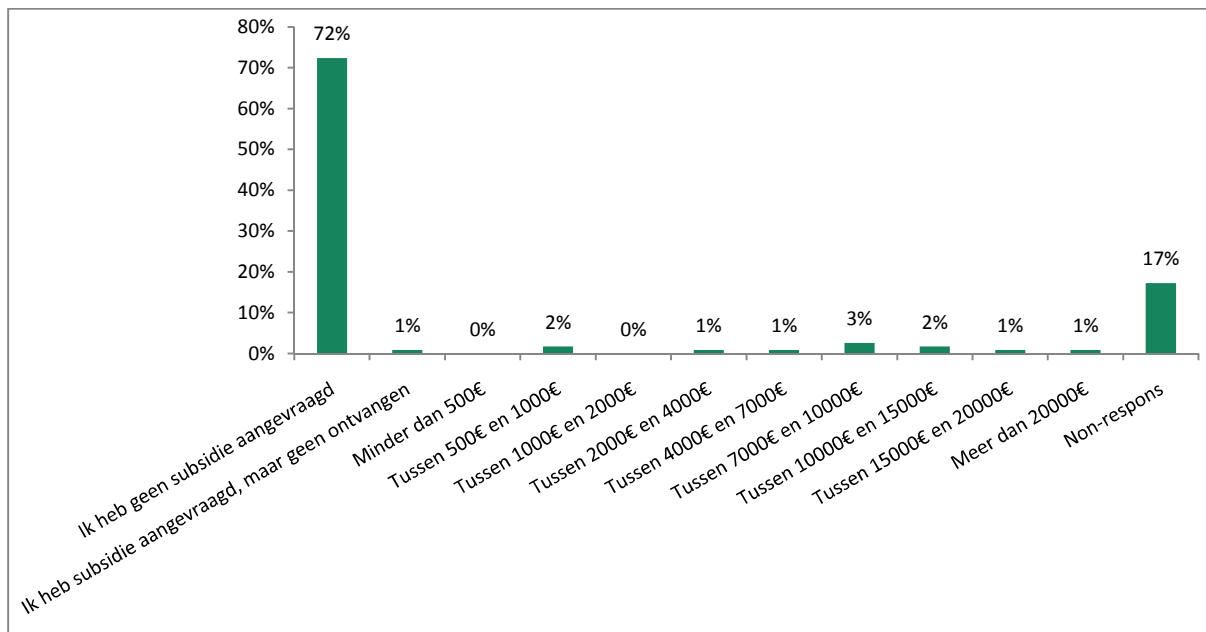
ontvingen een beurs. In 2009 deden 128 auteurs dat, 105 auteurs ontvingen een beurs. Een gemiddelde beurs bedraagt in 2009 9600 euro.¹²

Een ruime helft (57%) vroeg geen subsidie aan. 27% van de deelnemende auteurs ontving een Vlaamse subsidie, goed voor een toelage van minstens 1000€. De bedragen liggen vooral tussen 4000 en 15000€. 5% heeft een subsidie aangevraagd, maar geen ontvangen.

Grafiek 51: Inkomsten uit Vlaamse subsidies (gemiddelde voor 2008 en 2009)

Nederlandse subsidies worden niet zo vaak aangevraagd. 74% geeft aan geen aanvraag ingediend te hebben. 11% ontving wel subsidie.

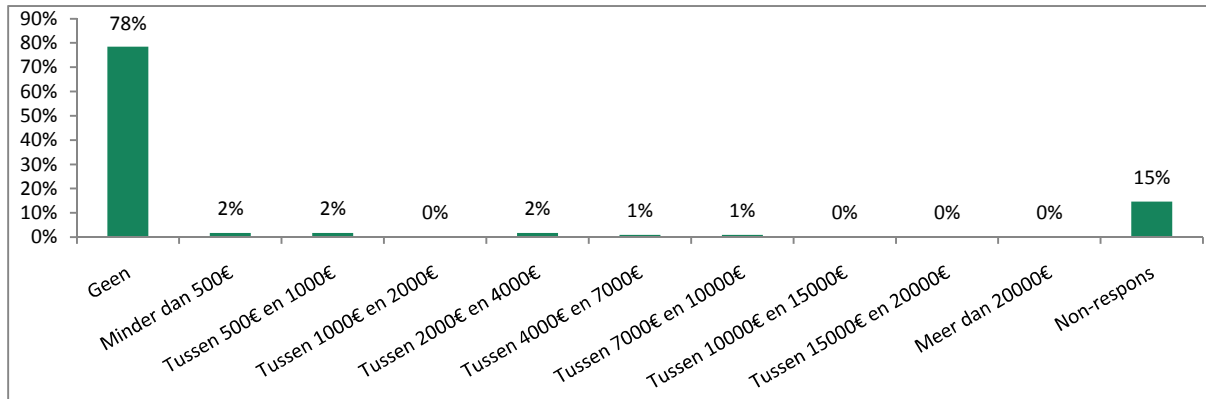

Grafiek 52: Inkomsten uit Nederlandse subsidies (gemiddelde voor 2008 en 2009)

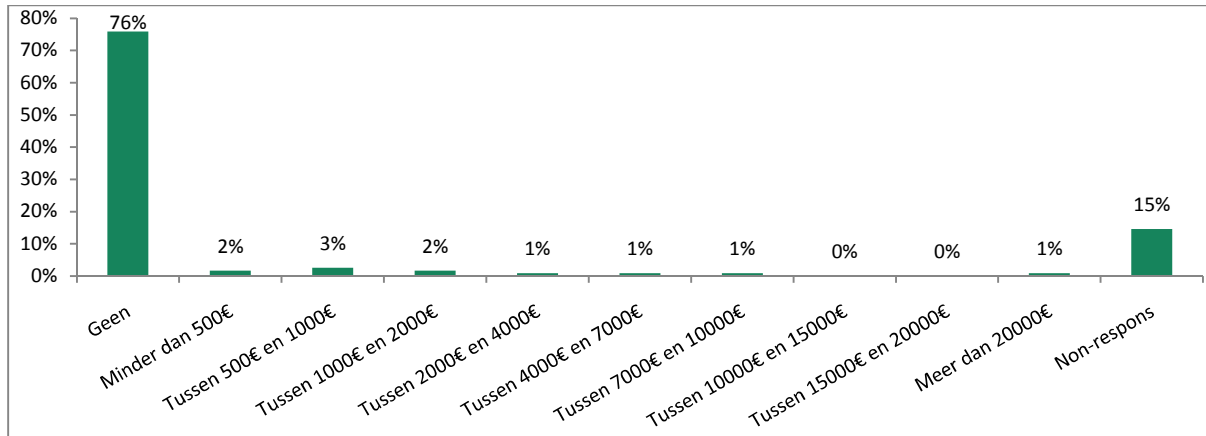
¹² Bron: Jaarverslag 2008 en 2009, Vlaams Fonds voor de Letteren.

F. Literaire prijzen

Ruim drie vierde van de auteurs ontving geen literaire prijs in 2008 en 2009.

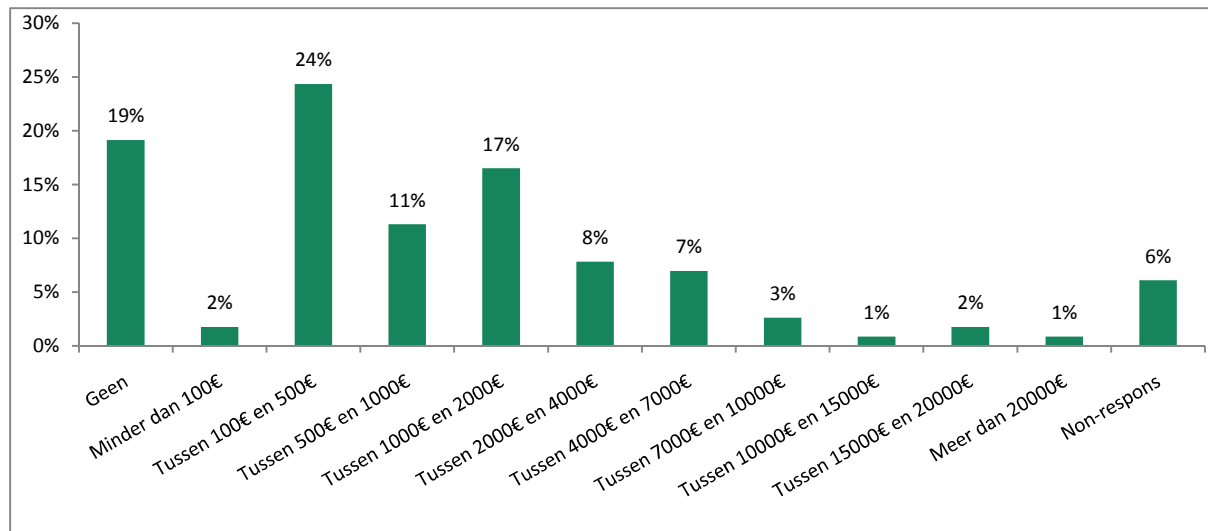
Grafiek 53: Inkomsten uit literaire overheidsprijzen (gemiddelde voor 2008 en 2009)

Grafiek 54: Inkomsten uit andere literaire prijzen (gemiddelde voor 2008 en 2009)

G. Lezingen

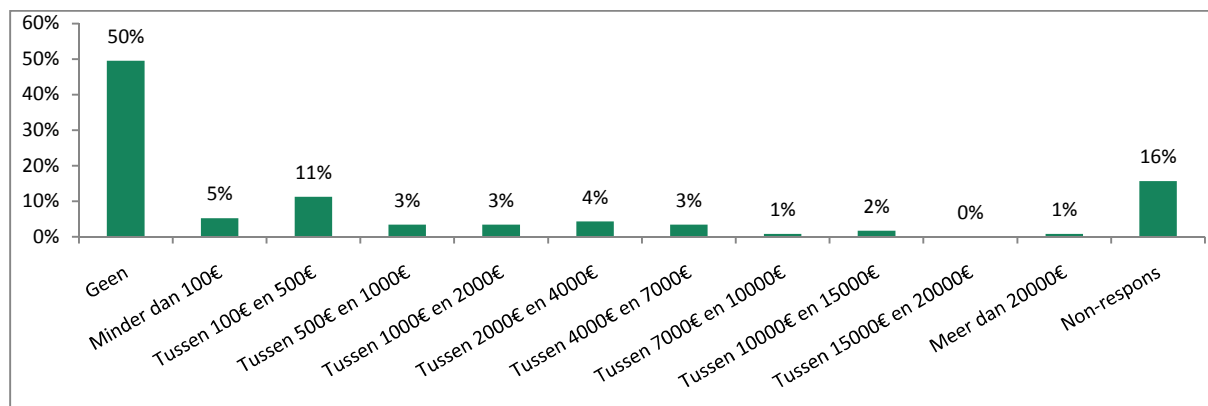
Grafiek 30 gaf aan dat 85% van de auteurs lezingen geeft in Vlaanderen, 28% in Nederland en 17% verder in het buitenland. Voor 75% van de auteurs brachten lezingen geld in het laatje in 2008 en 2009. 39% ontving meer dan 1000 euro. Bedragen boven 10000 euro komen niet vaak voor (4%). Het eerste kwartiel ligt in de categorie 'Tussen 100 en 500 euro', de mediaan 'Tussen 500 en 1000 euro' en het derde kwartiel 'Tussen 1000 en 2000 euro'.

Grafiek 55: Inkomsten uit lezingen in Vlaanderen, Nederland en buitenland (gemiddelde voor 2008 en 2009)

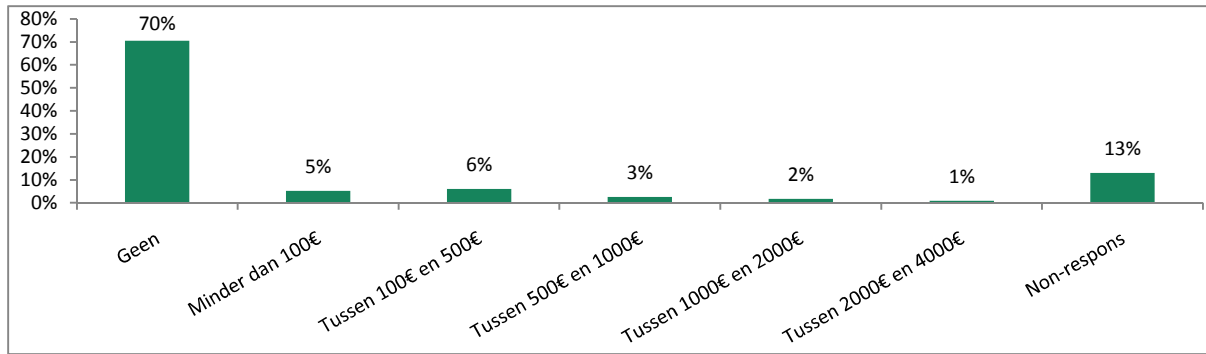
H. Betaalde bijdragen aan krant, tijdschrift, website, radio en tv

Bijdragen aan kranten, tijdschriften en/of websites zijn een bron van inkomsten voor 33% van de auteurs. De bedragen liggen echter vrij ver uiteen. 16% ontving minder dan 500€, terwijl 11% meer dan 2000€ ontving. Het eerste kwartiel en de mediaan liggen in de categorie 'Geen', het derde kwartiel 'Tussen 100 en 500 euro'.

Grafiek 56: Inkomsten uit betaalde bijdragen aan kranten, tijdschriften en/of websites (gemiddelde voor 2008 en 2009)

17% ontving een vergoeding voor bijdragen aan radio en/of tv. Ook deze bedragen liggen uiteen, gaande van minder dan 100€ (5%) tot maximum 4000€ (1%).

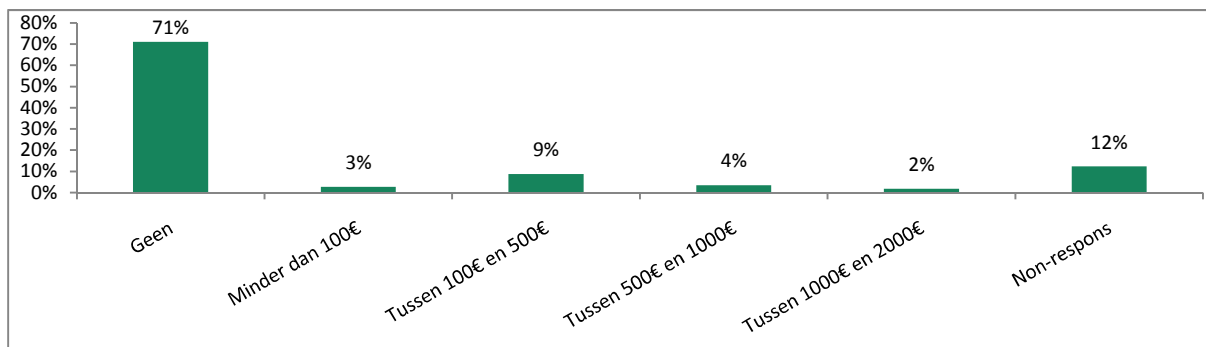

Grafiek 57: Inkomsten uit betaalde bijdragen aan radio en/of tv (gemiddelde voor 2008 en 2009)

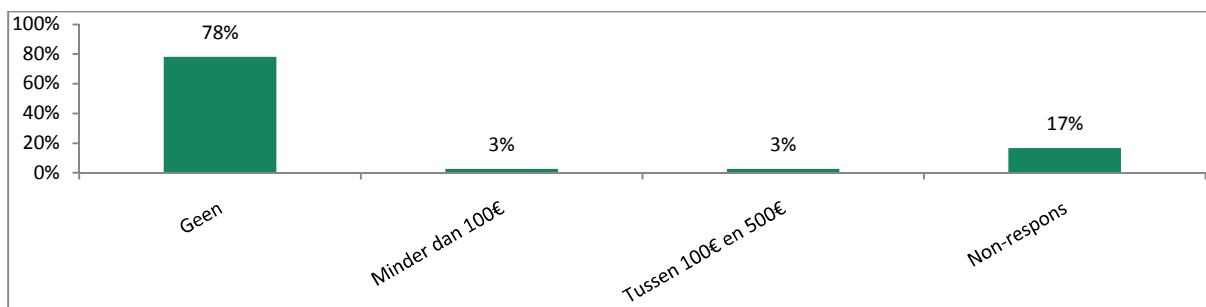
I. Literaire prestaties binnen de kleine vergoedingsregeling en vrijwilligersvergoeding

In 2008 en 2009 bedroeg het dagbedrag van de kleine vergoedingsregeling 111,74 euro en het maximale bedrag per jaar 2234,73 euro. Het dagbedrag van de vrijwilligersvergoeding was goed voor 30,22 euro en het maximale bedrag per jaar 1208,72 euro.¹³ Beide vergoedingen zijn tot het maximum belastingvrij.

18% maakte gebruik van de kleine vergoedingsregeling. Een minderheid van de auteurs (4%) gebruikte de vrijwilligersvergoeding, het gaat over erg kleine bedragen.

Grafiek 58: Inkomsten uit literaire prestaties binnen de kleine vergoedingsregeling (gemiddelde voor 2008 en 2009)

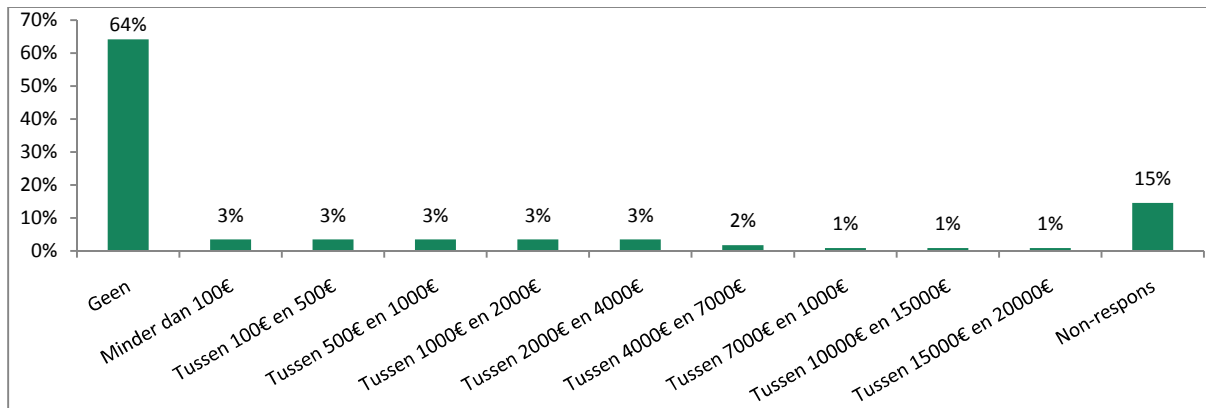

Grafiek 59: Inkomsten uit literaire prestaties binnen de vrijwilligersvergoeding (gemiddelde voor 2008 en 2009)

¹³ Bron: Kunstenloket.

J. Andere

Andere bronnen van inkomsten zijn bijvoorbeeld schrijfcursussen buiten het regulier onderwijs (inclusief Deeltijds Kunstonderwijs), redactie- en schrijfp opdrachten voor een uitgeverij of een bedrijf, etc. 20% ontving bedragen variërend van minder dan 100€ (3%) tot maximum 20000€ (1%) voor zo'n activiteiten.

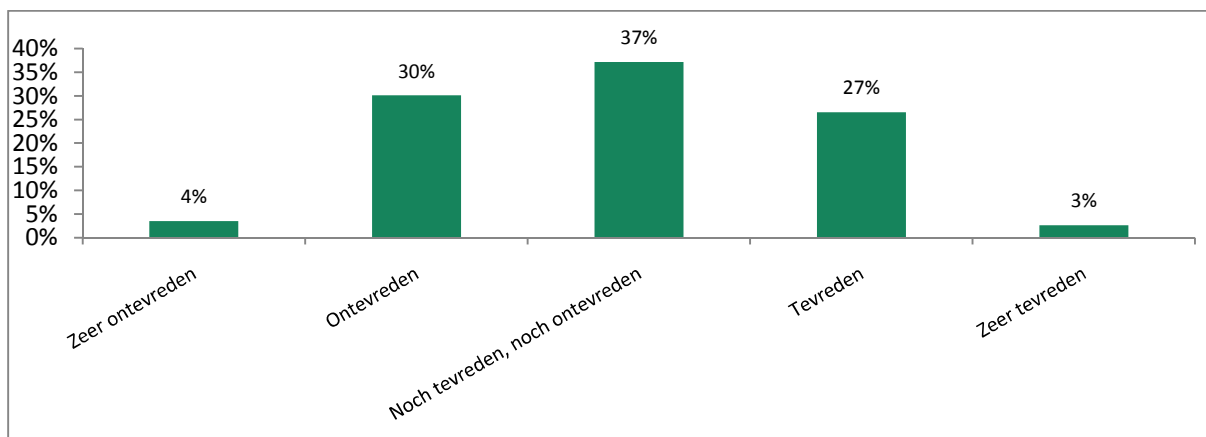

Grafiek 60: Inkomsten uit andere literaire activiteiten (gemiddelde voor 2008 en 2009)

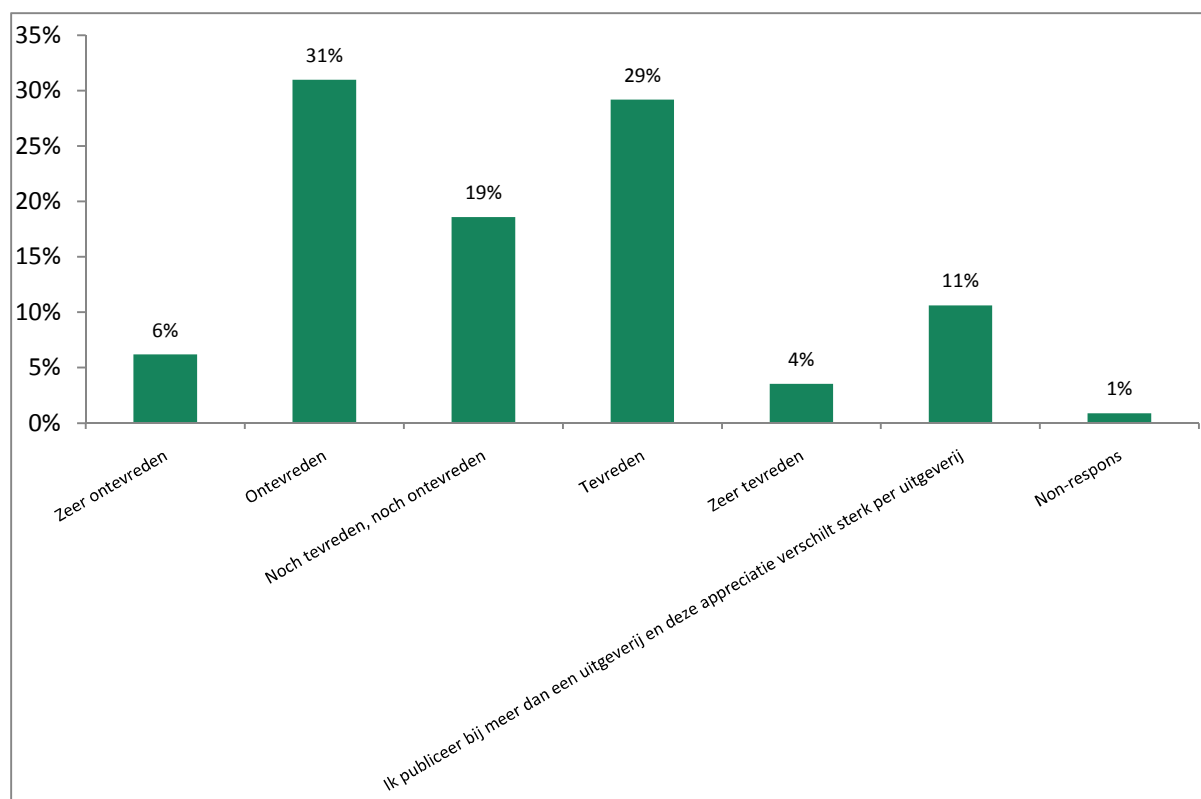
K. De relatie van de auteurs met hun uitgever

Als kanttekening bij deze cijfers geven we mee hoe tevreden auteurs zijn over de verkoop van hun werken en over de inspanning die de uitgeverij levert ter bevordering van de verkoop. 30% is zeer tevreden over de verkoop van zijn of haar werken, tegenover 34%, die ontevreden tot zeer ontevreden is. 37% drukt zich in de ene noch de andere richting uit.

37% is ontevreden over de inspanningen die de uitgeverij levert ter bevordering van de verkoop, 33% is tevreden. Voor 11% van de auteurs, die bij verschillende uitgeverijen publiceren, verschilt deze appreciatie sterk per uitgeverij.

Grafiek 61: Hoe tevreden bent u over de verkoop van uw literaire werken / publicaties?

Grafiek 62: Hoe tevreden bent u over de inspanningen die uw uitgeverij levert om de verkoop van uw werken / publicaties te stimuleren?

3.3.3 De cijfers in context

Het **gezinsinkomen** van de auteurs in dit onderzoek ligt voor 60% van de geënquêteerde auteurs onder 3000 euro. We vroegen hier niet naar bruto lonen, wel naar het bedrag dat een auteursgezin netto te besteden heeft. Toch blijft het gezinsinkomen van 14% van de auteurs, waaronder zowel alleenstaanden als mensen met partners, onder de grens van 1500 euro. 46% beschikt over 1500 tot 3000 euro per maand. Het gaat dan vooral over auteurs met een partner, vaak met kinderen ten laste. Een gewogen gemiddelde berekend op basis van klassegemiddelden levert een statistisch gemiddeld besteedbaar gezinsinkomen per maand op van 2828 euro. In het onderzoek van 1992 lag dit tussen 2540 en 2900 euro.¹⁴ Er is dus geen echte groei qua gezinsinkomens. Deze bedragen liggen eerder aan de lage kant, rekening houdende met de hoge scholingsgraad van de auteurs, maar ook ten opzichte van de Vlaamse gemiddeldes. In 2008 bedroeg het beschikbaar inkomen per huishouden in Vlaanderen gemiddeld 3287 euro per maand.¹⁵ Het gemiddeld beschikbaar inkomen per Vlaming bedroeg in 2006 bijna 18000 euro per jaar of 1500 euro per maand.¹⁶

Het **aandeel van het literaire inkomen** in het gemiddeld maandelijks gezinsinkomen ligt erg laag. Bij twee derde van de auteurs (67%) ligt dat op 10% of minder. Een gewogen gemiddelde berekend op basis van de klassegemiddelden levert een statistisch gemiddeld aandeel voor de literaire activiteiten in het gezinsinkomen op van 25%. Het literaire inkomen volstaat dus meestal niet om rond te komen. Bij de 79% van de auteurs waar dat niet lukt, zegt 37% wel te willen leven van zijn of haar pen. Het literaire inkomen is goed voor de helft of meer van het gemiddeld maandelijks gezinsinkomen bij slechts 15% van de auteurs.

Naast het schrijven hebben de auteurs meestal (in 87% van de gevallen) nog **andere bronnen van inkomsten**, gemiddeld zijn dat er 1,3. Het inkomen van de partner wordt hier vaak genoemd (30%), naast het pensioen (21%) en inkomsten uit ander werk (51%).

90 auteurs uit dit onderzoek zijn niet gepensioneerd. 10% van deze auteurs bouwt niet aan een **pensioen**. De anderen doen dat gemiddeld op 2 verschillende manieren, vooral door pensioensparen en een wettelijk pensioen als werknemer of zelfstandige. Niet onbelangrijk in deze context is de vraag naar de redenen om andere beroepsactiviteiten uit te oefenen. Eerder kon u immers lezen dat 69% van de auteurs andere beroepsactiviteiten uitoefent om sociale rechten, waaronder het pensioen, op te bouwen.

¹⁴ De cijfers uit 1992 werden omgezet naar het prijspeil 2010.

¹⁵ Op jaarbasis gaat het over 39448 euro, bron: Nationaal Instituut voor Statistiek.

¹⁶ Bron: Vlaamse Regionale Indicatoren, VRIND 2009.

Gevraagd naar hun **inkomensverwachtingen voor de volgende jaren** antwoordt 49% dat hun literaire inkomen waarschijnlijk gelijk zal blijven. 13% verwacht een daling en 35% denkt dat de inkomsten zullen stijgen, al blijkt uit gesprekken dat dit veelal meer hoop dan verwachting is. Over hun inkomsten uit 2008 en 2009 zegt 66% dat die **representatief** zijn voor vorige jaren. Bij 18% lagen de bedragen beduidend lager, bij 11% beduidend hoger..

Bronnen van inkomsten volgens grootte

In volgorde van belangrijkheid staan royalty's en honoraria en inkomsten uit lezingen meestal bovenaan. De minst belangrijke bronnen van inkomsten zijn de **vrijwilligersvergoeding** en de **kleine vergoedingsregeling**. Een aantal auteurs kent deze belastingvrije vergoedingen wel, maar weinigen maken er gebruik van: 18% deed in 2008 en/of 2009 beroep op de kleine vergoedingsregeling. Een minderheid van de auteurs (4%) gebruikte de vrijwilligersvergoeding, het gaat over erg kleine bedragen.

Leenrecht en reprografierecht brengen ook niet bijster veel geld in het laatje. 38% kreeg in 2008 en 2009 een bedrag lager dan 1000 euro, maar 42% ontving helemaal geen **reprografierechten** in 2008 en 2009. Dat hoge cijfer kan gelinkt zijn aan onwetendheid. Veel auteurs zijn niet op de hoogte van de reprografierechten die ze zouden moeten krijgen, wat VAV merkt in zijn dagelijkse werking. Daarnaast leeft bij velen ook het gevoel dat het niet de moeite waard is om zich aan te sluiten bij een rechtenmaatschappij. De bedragen zijn dikwijls klein, terwijl er altijd enig administratief werk is.

Leenrecht is in Vlaanderen voor het eerst uitgekeerd in 2010 voor de ontleningen van 2004, 2005 en 2006. Leenrecht voor 2007 en 2008 zou in 2011 uitbetaald worden. De inning van de leenrechtvergoeding gebeurt door Repobel, de uitbetaling door de rechtenmaatschappij waarbij de auteur is aangesloten. De verschillende beheersvennootschappen hanteren daarbij verschillende, voor de leek weinig transparante, verdeelsleutels. De bedragen zijn, zeker in vergelijking met wat in Nederland wordt uitbetaald, ondermaats.

Over het gebrek aan een duidelijke regeling in Vlaanderen bestaat uitermate veel ongenoegen bij auteurs. Niemand begrijpt waarom dit nog steeds niet ingevoerd werd, terwijl er in Nederland wel een goed uitgewerkt systeem is. De bedragen in dit onderzoek gaan dus over leenrecht dat auteurs ontvingen uit het buitenland, waaronder Nederland, Duitsland, Frankrijk, etc. Toch ontving 35% geen leenrecht in 2008 en 2009. Net als bij het reprografierecht spelen onwetendheid en het idee dat het toch de moeite niet waard is hier een rol. 42% kreeg een leenrechtvergoeding onder 500 euro, voor 17% lag het bedrag tussen 500 en 2000 euro.

Literaire prijzen kunnen niet als een belangrijke bron van inkomsten gezien worden, wat ook uit interviews blijkt. Auteurs zien zo'n prijs als een leuk extraatje, maar er kan uiteraard niet op gerekend worden als een structurele bron van inkomsten. Het kan eventueel wel de verkoop stimuleren, en zo aanleiding geven tot herdrukken, vooral als het winnende boek al enige bekendheid had.

Optredens op radio en/of tv zijn bijna altijd onbezoldigd, zeker als men over eigen werk komt spreken, alleen vervoersonkosten worden terugbetaald. Uit interviews blijkt dat auteurs meewerken aan zo'n optredens om zichzelf als schrijver in de markt te houden en promotie te maken voor eigen werk. Geïnterviewde auteurs merken zelden een stijgende verkoop na zo'n optreden, al krijgen hun websites vaak meer bezoekers.

Een **honorarium** is een vaste vergoeding voor een bepaalde opdracht, bijvoorbeeld het schrijven van literaire artikels, recensies, columns, etc. Ruim een derde van de auteurs kreeg in 2008 en 2009 geen honorarium. 29% kreeg minder dan 1000 euro, 17% kreeg minstens 2000 euro. Een honorarium voor een boek is meestal een voorschot op de **royalty's**, de vergoeding die gelinkt is aan hoeveel exemplaren er verkocht worden. 19% kreeg geen royalty's in 2008 en 2009. 26% ontving meer dan 2000 euro, 10% daarvan ontving meer dan 7000 euro. Voor veel auteurs zijn dit de belangrijkste bronnen van inkomsten, al zijn het uitzonderingen die kunnen leven van alleen honoraria en royalty's. De meeste uitgeverijen volgen de sectorpraktijk, waardoor een auteur minstens 10% royalty's krijgt.

Auteurs die in opdracht **theaterteksten** schrijven krijgen daarvoor een opdrachtvergoeding, en per opvoering moet ook opvoeringsrecht betaald worden. Bij toneelstukken die regelmatig opgevoerd worden kan dat bedrag snel oplopen. In 2008 en 2009 ontving 24% van de theaterauteurs minstens 2000 euro, waarvan 9% minstens 7000 euro.

Zoals eerder vermeld geeft 85% van de auteurs **lezingen** in Vlaanderen. Het is een belangrijke manier om zich als schrijver in de markt te zetten. Hoewel lezingen ook voldoening geven, toch is het inkomensaspect essentieel, vooral voor auteurs die geen andere job beoefenen naast het schrijven. 39% ontving in 2008 en 2009 minstens 1000 euro, daarvan ontving een derde minstens 4000 euro per jaar, of minstens 333 euro per maand.

Een beperkt aantal **lezingen** kan gesubsidieerd worden door Stichting Lezen, Canon Cultuurcel of een A-boekhandel. De werking bij Canon Cultuurcel en de A-boekhandel is niet bij iedereen gekend. Bij die eerste moet een project opgezet worden, in samenwerking met een school. De A-boekhandel kan van het Vlaams Fonds voor de Letteren een vergoeding van 350 euro krijgen voor het uitnodigen van een auteur. Minstens een derde van dat bedrag moet naar de auteur gaan.

Verschillende auteurs drukken ontevredenheid uit over de stoeve aanvraagprocedure bij Stichting Lezen. Lezingen moeten veel te vroeg aangevraagd worden waardoor het bijna onmogelijk wordt voor een organisator om in te spelen op de actualiteit. Ook over het aantal gesubsidieerde lezingen per auteur bestaat ongenoegen. Wanneer dat aantal op is, moeten organisatoren die de auteur willen uitnodigen dat uit eigen zak betalen. Niet zelden haken zij daarom af. Een goed draaiend lezingencircuit dat mee evolueert met de professionalisering van de sector en waar zoveel mogelijk auteurs in kunnen meedraaien, is dan ook een prioriteit.

Onder een bepaalde inkomensgrens kunnen auteurs **subsidies** aanvragen. Een auteur kan subsidie krijgen in de vorm van een werkbeurs, stimuleringsbeurs, biografiebeurs of reisbeurs. De uitbetaling houdt rekening met een inkomensplafond inclusief werkbeurs van 38800 euro netto belastbaar individueel inkomen. Wanneer een auteur voor hetzelfde project zowel bij het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) als bij het Nederlands Letterenfonds een subsidieaanvraag indient, wordt de toegekende werkbeurs gecofinancierd door beide Fondsen. Het gemeenschappelijk toegekende bedrag wordt gedeeld, de extra toezegging wordt betaald door het betreffende Fonds. Dit verklaart waarom de cijfers over Nederlandse subsidies in dit onderzoek zo laag zijn, 72% vroeg daar geen subsidie aan. Een beperkt aantal auteurs krijgt toch een grote toelage uit Nederland (7% kreeg in 2008 en/of 2009 een subsidie hoger dan 7000 euro). In Vlaanderen kregen in 2008 100 auteurs een beurs, in 2009 waren dat er 105. 5% diende een aanvraag in, maar kreeg geen subsidie.

Bij de auteurs uit dit onderzoek zegt 57% geen beurs te hebben aangevraagd. Sommige auteurs vragen principieel geen subsidie aan, anderen doen dit niet vanuit een gevoel dat ze er waarschijnlijk toch geen zullen krijgen. Daarnaast zijn er ook auteurs die subsidie krijgen op basis van hun aanvraag tot subsidie voor het schrijven van een bepaald boek, maar zij kunnen geen nieuwe aanvraag indienen zolang het gesubsidieerde boek niet af is. Iedereen beseft echter wel dat het erg gevaarlijk is om afhankelijk te worden van subsidies. Er zijn voorbeelden van auteurs die lange tijd rekenden op die inkomsten, maar in een gat vielen wanneer een nieuwe aanvraag afgekeurd werd.

De relatie van de auteurs met hun uitgever

Er is vrij veel ontevredenheid over **inspanningen die (sommige) uitgeverijen leveren ter bevordering van de verkoop**. Auteurs zijn dikwijls wel heel tevreden over het productieproces, en over het werk van hun redacteur, maar eens het boek gepromoot moet worden, staan ze er alleen voor. Een boekvoorstelling bijvoorbeeld wordt vaak (gedeeltelijk) ondersteund door de uitgeverij, maar zo'n boekvoorstelling is meestal een thuismatch. De genodigden bestaan immers vooral uit familie, vrienden, en aanhangers van hun werk. Mensen die het boek waarschijnlijk toch zouden kopen dus.

Auteurs wijzen ook op een gebrek aan creativiteit bij sommige uitgeverijen, ze moeten de promotie zelf in handen nemen en zelf ideeën aandragen. Nieuwe mogelijkheden, zoals sociale media, zouden niet (voldoende) benut worden. Er is ook sprake van een selffulfilling prophecy: in boeken waarvan men veel verwacht, wordt ook meer geïnvesteerd. Dat leidt tot voorspelbaarheid en tunnelvisie. 34% zegt ontevreden te zijn over de verkoopcijfers van hun boeken. Na een eerste druk houdt het immers vaak op. 30% zegt tevreden te zijn, maar ook die auteurs benadrukken dat het altijd beter kan.

Uit alle gesprekken blijkt dat een auteursbestaan heel onzeker is. Slechts een handvol auteurs kan leven van zijn of haar pen zonder de steun van een partner, subsidies of inkomsten uit een ander beroep. Auteurs noemen hun beroep een soort van roeping, het is een passie. Anderzijds is het besef er ook dat het een luxe is om te kunnen doen wat je graag doet. Een meerderheid beseft dat het moeilijk is om met hun boeken een volwaardig inkomen te verwerven, niettemin zijn auteurs een schakel in een economisch proces dat vele mensen tewerkstelt en moeten zij wel krijgen waar ze recht op hebben.

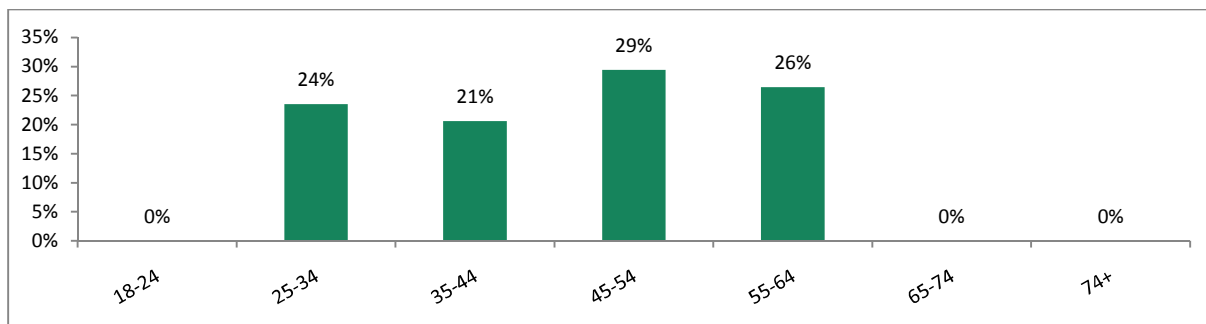
4 SCHRIJVEN ALS HOOFDBEROEP, KAN HET?

4.1 Willen maar niet kunnen

Eerder vermeldden we dat 20% (N=22) van de auteurs uit dit onderzoek kunnen leven van de inkomsten uit hun literaire en hieraan gerelateerde werkzaamheden (zie hoofdstuk 3.3.1, grafiek 40). Daartegenover staat 79% (N=91) voor wie dat niet lukt. Van deze 79% geeft 37% (N=34) aan wel te willen leven van hun schrijfinkomsten. We focussen hier op deze 37%, of 34 auteurs.

4.1.1 Sociaal en literair profiel

38% van deze auteurs zijn vrouwen, 62% zijn mannen. Niemand van hen is jonger dan 25 of ouder dan 64 jaar.

Grafiek 63: Auteurs die willen leven van hun schrijfinkomsten, maar bij wie het niet lukt: Wat is uw leeftijd? (N=34)

21% behaalde een **diploma** hoger onderwijs, 56% behaalde een universitair diploma. Deze cijfers lopen gelijk met het totaalbeeld.

De helft van hen (50% tegenover 38% bij het totaalbeeld) heeft een **partner en een of meer kinderen ten laste**. 29% heeft een partner, maar geen kinderen ten laste (tegenover 37% bij het totaalbeeld). 18% is alleenstaand zonder kinderen ten laste, 3% is alleenstaand met kinderen ten laste.

De meeste van deze auteurs publiceerden hun **debuut** meer dan 7 jaar geleden (24 auteurs, waarvan 8 meer dan 20 jaar geleden). 10 auteurs zijn 6 jaar of minder actief op de markt. Slechts 1 debuut werd niet gerecenseerd of besproken in de pers.

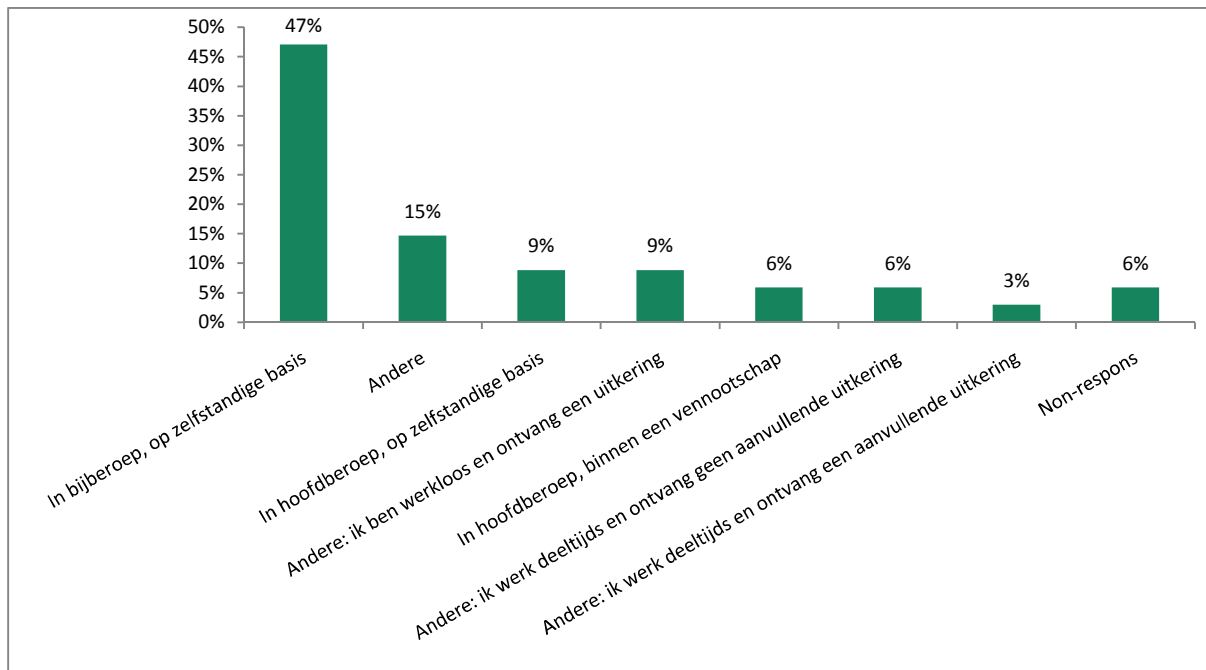
Deze auteurs duiden meestal niet meer dan 1 **genre** aan waarin ze het meest werken publiceren (39 antwoorden voor 34 auteurs). Ze zijn vooral actief in kinder- en jeugdliteratuur (32%), proza (29%) en

poëzie (26%). Gemiddeld publiceerden ze 7 fictieboeken (minimum 1, maximum 31), 6 non-fictieboeken (minimum 1, maximum 26), 5 poëziebundels (minimum 1, maximum 7).

62% geeft aan dat hun werk in **herdruk** ging. Voor 44% gaat dat evenwel over minder dan 3 boeken. **Vertalingen** komen minder vaak voor. Van 41% werden minder dan 3 boeken vertaald, 9% zag 3 tot 5 boeken in een andere taal verschijnen. Van 29% van deze auteurs werd 1 tot 3 boeken **bewerkt voor een ander medium**.

4.1.2 Professionele activiteiten

Het meest gekozen **sociaal statuut** is dat van zelfstandige in bijberoep (16 auteurs, 47%). 5 auteurs (15%) schrijven in hoofdberoep (3 op zelfstandige basis, 2 binnen een vennootschap). 'Andere' mogelijkheden zijn arbeidsongeschiktheid of occasionele schrijfp opdrachten.

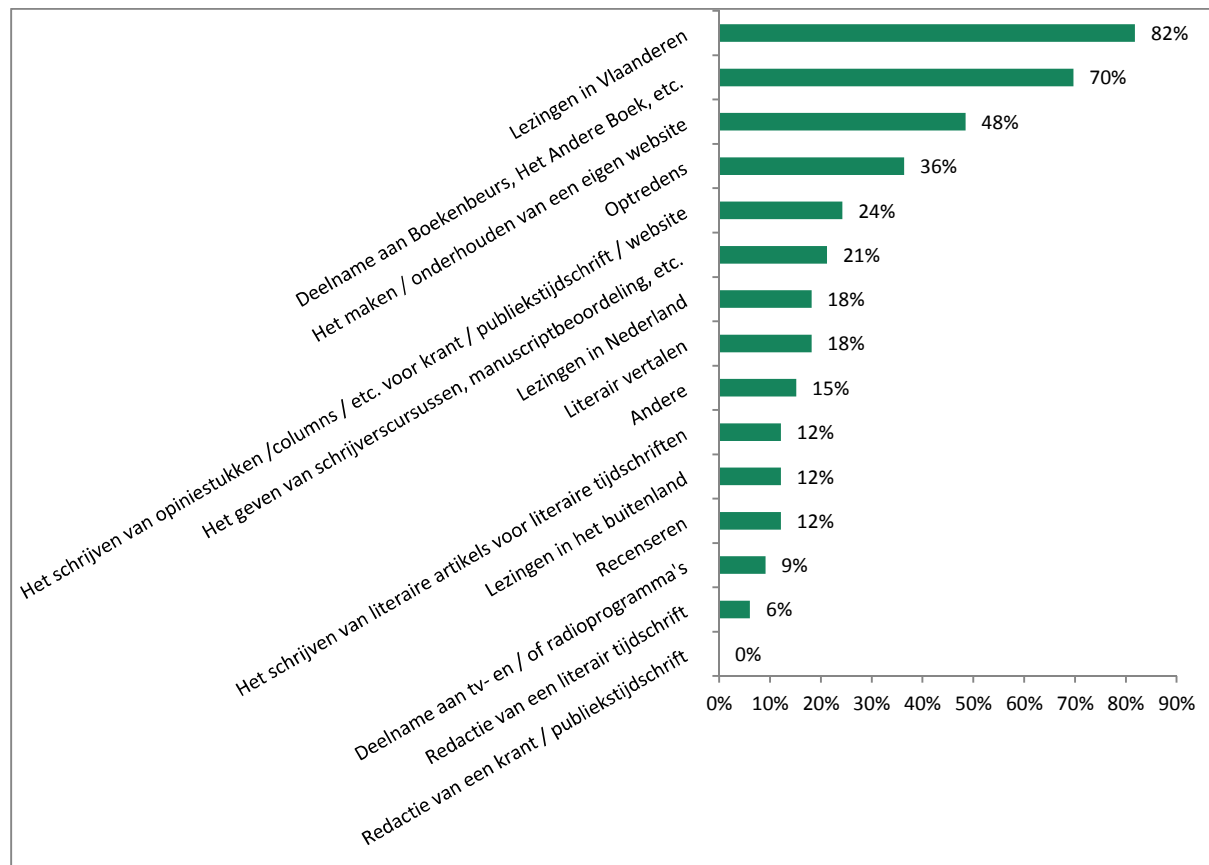
Grafiek 64: Auteurs die willen leven van hun schrijfinkomsten, maar bij wie het niet lukt: Onder welk sociaal statuut beoefent u uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=34)

Negen van deze auteurs hebben geen andere job naast het schrijven. Van de andere 25 auteurs voeren 21 auteurs die activiteiten uit in hoofdberoep. 96% (N=24) zegt dat de **andere beroepsactiviteiten** noodzakelijk zijn om hun inkomen als schrijver aan te vullen. Dat hun andere job een hoger inkomen biedt dan het schrijven vindt 88% (N=22) belangrijk. Daarnaast zijn dit de belangrijkste redenen om naast het schrijven ook een andere job uit te oefenen: het inkomen uit andere beroepsactiviteiten is stabiel (belangrijk voor 80%, N=20), andere beroepsactiviteiten bieden een betere werkzekerheid (belangrijk voor 80%, N=20), andere beroepsactiviteiten bieden een welkome afwisseling voor het sociale isolement dat schrijven tot op zekere hoogte inhoudt

(belangrijk voor 72%, N=18). De twee minst belangrijke redenen zijn de mogelijkheid om andere aspecten van zichzelf te ontplooien die minder aan bod komen bij de literaire activiteiten (belangrijk voor 56%, N=14) en de behoefte om op andere zaken te kunnen focussen (belangrijk voor 48%, N=12).

Twee derde (68%) van deze auteurs die nog een andere job uitoefenen is ontevreden over de hoeveelheid tijd die overblijft om te schrijven.

1 auteur geeft aan nooit **nevenactiviteiten** te beoefenen. Bij de anderen varieert de frequentie van enkele keren per jaar (N=12), maandelijks (N=4), enkele keren per maand (N= 5) tot wekelijks (N=6) en dagelijks (N=6). De auteurs kruisten gemiddeld 3,7 naastactiviteiten aan, wat niet ver ligt van het gemiddelde bij het totaalbeeld (4). Net zoals bij het totaalbeeld zijn lezingen in Vlaanderen (82%), deelname aan de Boekenbeurs (70%) en het maken/onderhouden van een eigen website (48%) de meest gekozen naastactiviteiten.

Grafiek 65: Auteurs die willen leven van hun schrijfkomen, maar bij wie het niet lukt: Welke literaire naastactiviteiten beoefent u? (N=33)

Nevenactiviteiten zijn financieel noodzakelijk voor 53% van deze auteurs (bij het totaalbeeld is dat 52%). Die financieel noodzakelijke naastactiviteiten zorgen ook voor voldoening bij 51% van de auteurs (tegenover 45% bij het totaalbeeld). 21% vindt dat naastactiviteiten niet financieel noodzakelijk zijn, maar wel voldoening geven (tegenover 38% bij het totaalbeeld). Niemand is het

volledig oneens met de stelling dat nevenactiviteiten noodzakelijk zijn om zichzelf als schrijver in de markt te houden. 54% is wel eens, 48% haalt ook voldoening uit de nevenactiviteiten die noodzakelijk zijn om zich als schrijver in de markt te houden (tegenover 58% bij het totaalbeeld).

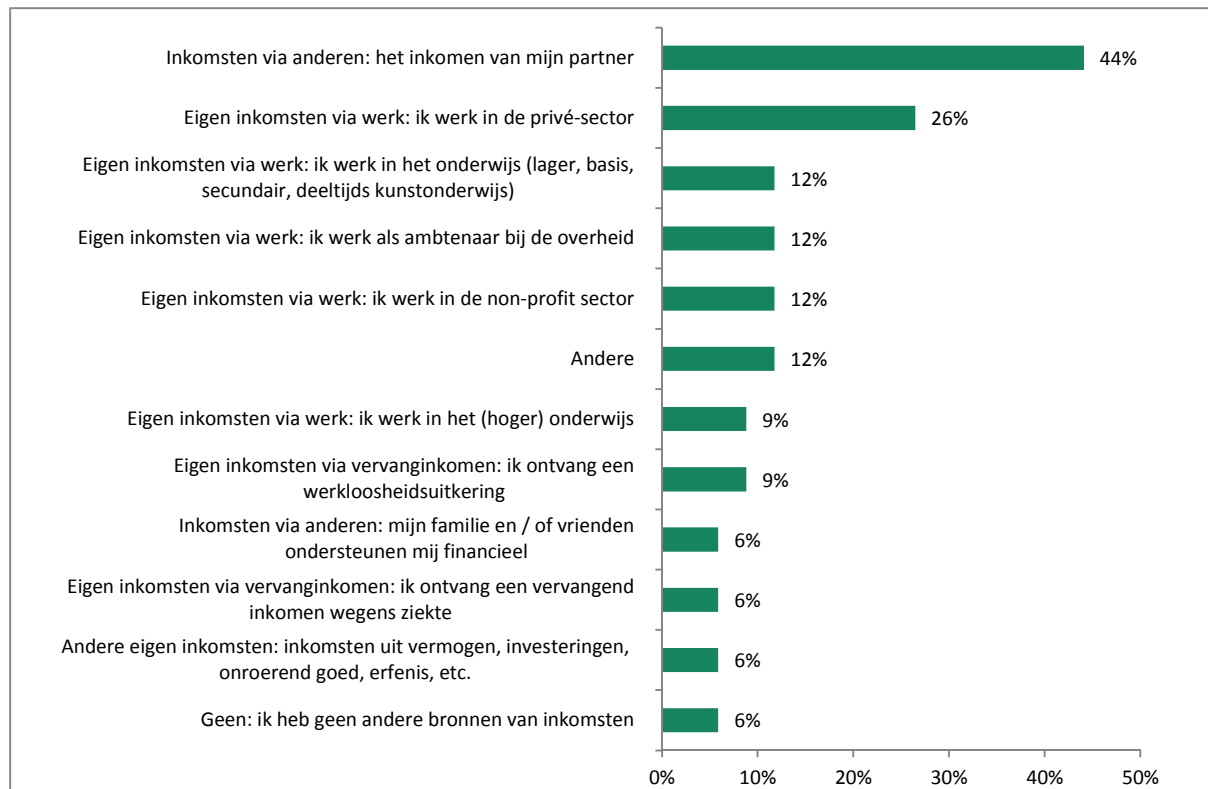
4.1.3 Inkomsten

35% zegt niet rond te komen met zijn of haar inkomsten uit literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden, 65% zegt helemaal niet. 7 van deze auteurs zijn alleenstaand, 27 onder hen hebben een partner (waarvan 17 ook een of meer kinderen ten laste). Het **gemiddeld maandelijks gezinsinkomen** ligt bij twee derde (N=21) onder de 3000 euro. Het percentage van het literaire inkomen in dit gezinsinkomen bedraagt bij ongeveer de helft van de auteurs (N=18) minder dan 10%. Dat cijfer loopt ongeveer gelijk met het totaalbeeld, waar 55% 'Minder dan 10%' aanduidde. Maandelijks gaat het vooral over bedragen niet hoger dan 150 tot 400 euro.

Tabel 2: Auteurs die willen leven van hun schrijfsinkomen, maar bij wie het niet lukt: Wat is uw gemiddeld maandelijks gezinsinkomen en wat is het aandeel van uw literaire inkomen in dat gezinsinkomen? (N=34)

Gemiddeld maandelijks gezinsinkomen ↓					
Aandeel literair inkomen →	Minder dan 10%	Circa 10%	Circa 20%	Circa 30%	100%
Minder dan 1500€	6	-	1	1	-
Tussen 1500 en 3000€	7	1	1	3	1
Tussen 3000 en 4000€	4	2	2	2	-
Tussen 4000 en 6000€	-	1	1	-	-
Meer dan 8000€	1	-	-	-	-
Totaal	18	4	5	6	1

6% (N=2) heeft geen **andere bronnen van inkomsten** naast de literaire en daaraan gerelateerde werkzaamheden. De meest genoemde andere bron van inkomsten is het inkomen van de partner (44%, N=15). Ten opzichte van het totaalbeeld in dit onderzoek (30%), wordt hier het inkomen van de partner nog meer genoemd. Zoals eerder vermeld ondersteunt de partner de keuze om auteur te zijn vaak financieel.

Grafiek 66: Auteurs die willen leven van hun schrijfinkomen, maar bij wie het niet lukt: Welke bronnen van inkomsten hebt u, naast uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden (N=34, meerdere antwoorden mogelijk)

Het opbouwen van **sociale rechten, zoals pensioen**, is voor 64% (N=16) van de auteurs die ook andere beroepsactiviteiten uitoefenen een belangrijke factor in deze keuze. Bij alle auteurs die willen maar niet kunnen leven van hun schrijven (N=34) zijn er 6 die niet aan pensioensparen doen. De anderen (N=28) rekenen vooral op de eerste pijler, het wettelijk pensioen (N=23) en op de derde pijler, pensioensparen (N=19).

76% geeft aan dat hun inkomsten uit 2008 en 2009 **representatief** zijn voor de voorbije jaren. 9% zegt dat de inkomsten beduidend hoger lagen, voor 9% waren de inkomsten beduidend lager. De helft (50%) verwacht dat hun inkomsten zullen **stijgen** (tegenover 35% bij het totaalbeeld), 9% verwacht een **daling** (tegenover 13% bij het totaalbeeld), 38% denkt dat zijn of haar literaire inkomsten **gelijk zullen blijven** (tegenover 49% bij het totaalbeeld).

Bij de 34 auteurs die willen maar niet kunnen leven van hun pen zijn er 13 die een Vlaamse **subsidie** ontvingen in 2008 en/of 2009. Voor 1 auteur lag dat bedrag tussen 1000 en 2000 euro, 5 mensen ontvingen tussen 4000 en 7000 euro en 4 kregen een bedrag tussen 7000 en 10000 euro. 19 auteurs vroegen geen subsidie aan in Vlaanderen. 4 auteurs ontvingen in 2008 en/of 2009 een subsidie uit Nederland, goed voor minstens 4000 euro.

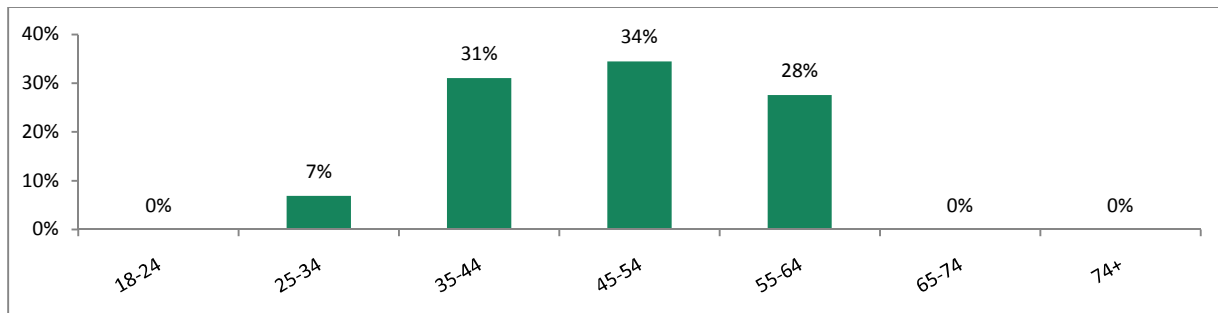
44% is ontevreden tot zeer ontevreden over de inspanningen die hun uitgeverij levert ter bevordering van de verkoop van hun werken (tegenover 37% bij het totaalbeeld).

4.2 Schrijven in hoofdberoep

In grafiek 20 kon u zien dat 26% (N=29) van de deelnemende auteurs hun literaire en daaraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden **in hoofdberoep** uitoefent. 16% doet dat als zelfstandige (N=18), 10% in een vennootschap (N=11). We focussen hier op deze 26%, of 29 auteurs.

4.2.1 Sociaal en literair profiel

55% (N=16) van deze auteurs zijn mannen. 82% (N=24) behaalde een diploma hoger onderwijs. De meesten zijn tussen de 35 en 64 jaar oud. 4 van de auteurs in hoofdberoep zijn alleenstaand, niemand van hen heeft kinderen ten laste. 25 auteurs hebben een partner, 16 onder hen hebben ook een of meer kinderen ten laste.

Grafiek 67: Auteurs in hoofdberoep: Wat is uw leeftijd? (N=29)

3 auteurs **debuteerden** minder dan 6 jaar geleden. Voor de anderen (N=26) is het dus minstens 7 jaar geleden dat hun debuut op de markt kwam. Een derde (N=10) is al meer dan 20 jaar actief als auteur. Een vierde debuteerde als prozaschrijver, maar bijna de helft van de debuten verscheen in het genre kinder- en jeugdliteratuur. Alle debuten werden gerecenseerd en/of besproken in de pers.

De auteurs in hoofdberoep publiceren vaak in meer dan 1 **genre** (de genrecategorieën werden 42 keer aangeduid door de 29 auteurs). Kinder- en jeugdliteratuur en proza komen het vaakst voor. Literaire non-fictie, poëzie, toneel- en misdaadliteratuur worden niet vaak genoemd. Gemiddeld publiceerden ze 14 fictieboeken.

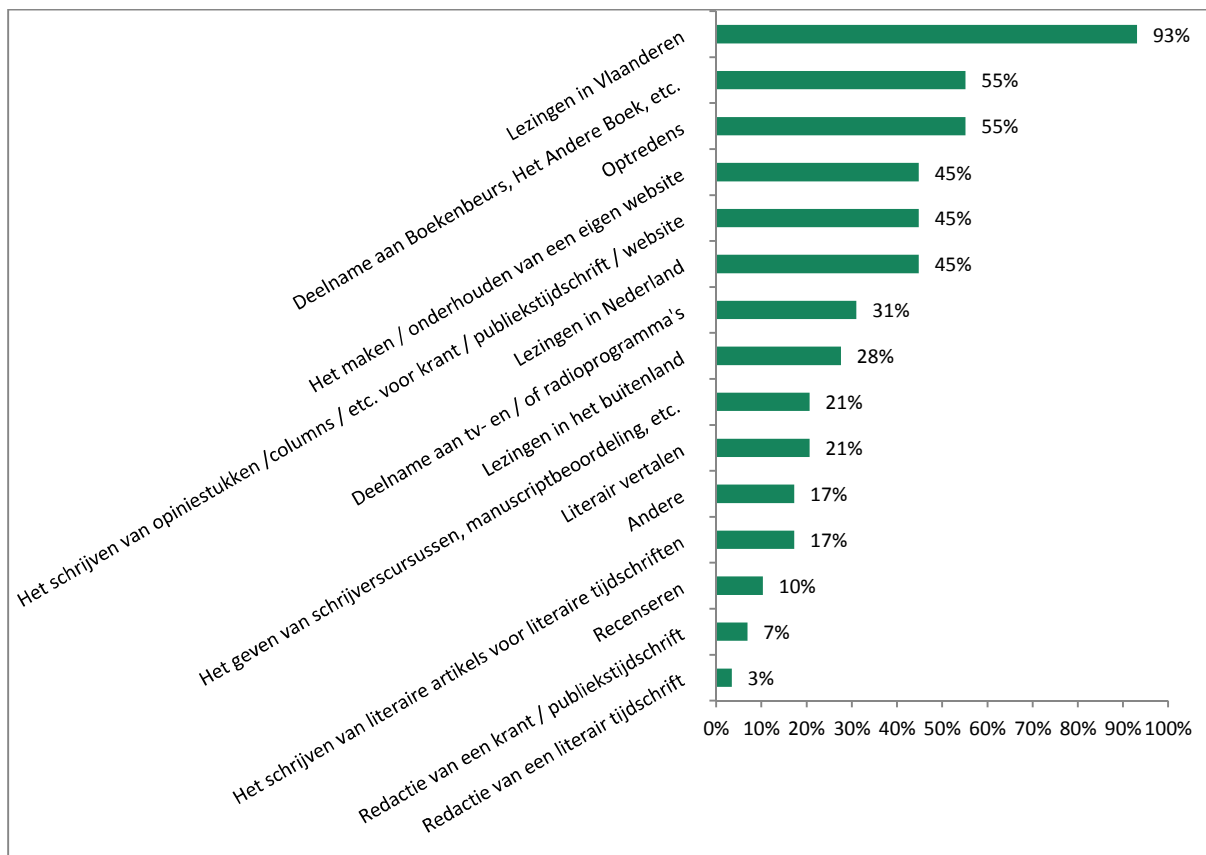
38% geeft aan dat minstens 5 van hun boeken in **herdruk** gingen (tegenover 15% bij het totaalbeeld). Ook **vertalingen** komen vaker voor dan bij het totaalbeeld: minstens 5 boeken werden vertaald van 17% van deze auteurs, tegenover 7% bij het totaalbeeld. 9% geeft aan dat minstens 5 van hun boeken **bewerkt werden voor een ander medium**, tegenover 3% bij het totaalbeeld.

4.2.2 Professionele activiteiten

Een derde van de auteurs die auteur zijn in hoofdberoep (N=10) beoefenen ook nog andere betaalde beroepsactiviteiten naast het schrijven, vooral in de privé- en non-profit sector. De belangrijkste redenen daarvoor zijn het aanvullen van het schrijversinkomen en een hoger en stabiel inkomen uit de andere job. 70% geeft aan dat de keuze (ook) te maken heeft met hoe ervaringen uit hun andere job hun schrijven voeden.

40% van de auteurs in hoofdberoep die nog andere beroepsactiviteiten uitoefenen is ontevreden over de hoeveelheid tijd die ze overhouden om te schrijven.

Al deze auteurs beoefenen **nevenactiviteiten**. Gemiddeld zijn dat er 5 per auteur, dat getal ligt iets hoger dan bij het totaalbeeld (4). Vooral lezingen springen hier in het oog: 27 van de 29 auteurs (93%) geeft lezingen in Vlaanderen, 13 auteurs doen dat in Nederland, 8 in het buitenland. Een ruime helft (55%, N=16) werkt mee aan optredens en evenementen als de Boekenbeurs of Het Andere Boek. Het aantal auteurs dat meewerkt aan radio- en/of tv-programma's ligt een stuk hoger dan bij het totaalbeeld (31% tegenover 19%). Uit interviews blijkt dat zo'n werk vaak onbetaald is, maar toch de moeite waard kan zijn om zichzelf in de markt te houden.

Grafiek 68: Auteurs in hoofdberoep: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=29, meerdere antwoorden mogelijk)

De **frequentie** waarmee auteurs nevenactiviteiten beoefenen ligt hoger dan bij het totaalbeeld: meer dan de helft doet dit minstens elke week. Een derde maakt er enkele keren per maand tot maandelijks tijd voor, een minderheid houdt het op enkele keren per jaar.

Bij de geïnterviewde auteurs in hoofdberoep valt op dat zij erg frequent **lezingen** geven en dat zij die lezingen ook als noodzakelijk beschouwen, in de eerste plaats om financiële redenen, maar ook om zichzelf in de markt te houden. Auteurs die een andere job hebben naast het schrijven, geven opvallend minder lezingen, en lijken het eerder te zien als een extraatje. 65% van de auteurs in hoofdberoep uit het onderzoek geeft aan dat nevenactiviteiten financieel noodzakelijk zijn (tegenover 52% in het totaalbeeld).

Men haalt voldoening uit de literaire nevenactiviteiten en er is niet meteen sprake van een gebrek aan tijd voor de literaire schrijfwerkzaamheden erdoor. Het lijkt zo dat auteurs in hoofdberoep de literaire nevenactiviteiten meer als een onderdeel van “het beroep auteur” beschouwen dan auteurs die nog ander werk uitoefenen.

4.2.3 Inkomsten

58% (N=17) van de auteurs in hoofdberoep kan leven van zijn of haar pen. Het gemiddelde beschikbare **gezinsinkomen** per maand ligt voornamelijk tussen 1500 en 3000 euro. Het aandeel van het literaire inkomen in het gezinsinkomen verschilt sterk van auteur tot auteur. Voor de helft van de auteurs (48%, N=14) telt het literaire inkomen voor minder dan de helft van het gezinsinkomen.

Tabel 3: Auteurs in hoofdberoep: Wat is uw gemiddeld maandelijks gezinsinkomen en wat is het aandeel van uw literaire inkomen in dat gezinsinkomen? (N=29)

Gemiddeld maandelijks gezinsinkomen ↓ Aandeel literair inkomen →	Minder dan 10%	Circa 10%	Circa 30%	Circa 40%	Circa 50%	Circa 60%	Circa 70%	Circa 90%	100 %	Non- respons
Minder dan 1500€	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Tussen 1500 en 3000€	2	-	3	1	1	1	1	1	3	1
Tussen 3000 en 4000€	2	1	1	2	3	-	-	-	-	-
Tussen 4000 en 6000€	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-
Totaal	5	2	4	3	5	2	1	2	3	2

Qua inkomsten zijn er geen opvallend grote verschillen ten opzichte van het totaalbeeld, alleen bij royalty's en lezingen liggen de bedragen iets hoger. 12 auteurs vroegen geen **subsidie** aan in Vlaanderen, 13 auteurs deden dat wel. Zij kregen een subsidie die meestal boven 4000 euro lag, 6 onder hen kregen meer dan 10000 euro. 3 auteurs vroegen en kregen een beurs uit Nederland, het bedrag lag tussen 4000 en 10000 euro.

41% (N=12) zegt geen **andere bronnen van inkomsten** te hebben. De partner is nog steeds de meest genoemde hulp, maar het cijfer ligt een stuk lager ten opzichte van het totaalbeeld en ten opzichte van auteurs die willen maar niet kunnen leven van hun pen: 24% (N=7). Een vierde van deze auteurs (24%, N=7) werkt naast het schrijven ook in de privé- en/of non-profit sector.

2 auteurs hebben geen **pensioenplan**, de andere 27 rekenen gemiddeld op meer dan 2 pijlers voor hun pensioen. 74% (N=20) zal een wettelijk pensioen als zelfstandige ontvangen (eerste pijler). 59% (N=16) rekt op het vrij aanvullend pensioen (tweede pijler), 70% (N=19) doet aan pensioensparen (derde pijler) en 26% (N=7) spaart met eigen vermogen (vierde pijler).

Over de inspanningen die de uitgeverij levert ter bevordering van de verkoop van hun boeken zijn deze auteurs in hoofdberoep vrij positief: 42% is (zeer) tevreden over die inspanningen (tegenover 33% bij het totaalbeeld).

4.3 Opvallende cijfers

Willen maar niet kunnen

Een vierde van de auteurs die willen maar niet kunnen leven van hun literaire en hieraan gerelateerde werkzaamheden (N=34) heeft geen andere job naast het schrijven. De anderen geven aan dat hun andere beroepsactiviteiten noodzakelijk zijn om hun inkomen als auteur aan te vullen. Daarnaast zijn een hoger en stabiel inkomen en werkzekerheid voor hen de belangrijkste redenen om er ander werk op na te houden. De helft schrijft als zelfstandige in bijberoep.

50% van deze auteurs hebben een partner, die in bijna alle gevallen de keuze van zijn of haar partner om te schrijven financieel ondersteunt. Het percentage van het literaire inkomen in het gezinsinkomen bedraagt bij de helft minder dan 10%. Twee derde van deze auteurs ontving een Vlaamse subsidie, 10% ontving subsidie uit Nederland.

Deze auteurs schrijven meestal in niet meer dan 1 genre, vooral kinder- en jeugdliteratuur, proza en poëzie.

Auteurs in hoofdberoep

Auteurs in hoofdberoep (N=29) zijn meestal actief in meer dan 1 genre, proza en kinder- en jeugdliteratuur komen het vaakst voor. De helft van de debuten van deze auteurs verscheen in het genre kinder- en jeugdliteratuur. Twee vijfden zag minstens 5 van zijn of haar boeken in herdruk gaan, en minstens evenveel boeken werden vertaald bij een vijfde van deze auteurs.

58% kan leven van zijn of haar pen, toch beoefent een derde ook nog andere betaalde beroepsactiviteiten, vooral in de privé- en non-profitsector. 50% geeft aan dat hun literaire inkomen niet meer dan de helft uitmaakt van het gezinsinkomen. Ruim twee derde kreeg een Vlaamse subsidie, de helft daarvan ontving meer dan 10000 euro. 10% vroeg en kreeg een beurs uit Nederland. Bijna iedereen werkt aan zijn of haar pensioen, vooral via de eerste en de derde pijler.

Gemiddeld beoefenen auteurs in hoofdberoep zo'n 5 verschillende literaire nevenactiviteiten, de helft onder hen doet dat minstens wekelijks. Twee derde beschouwt de nevenactiviteiten als financieel noodzakelijk. Vooral lezingen maken een wezenlijk onderdeel uit van "het beroep auteur". Een derde werkt – vaak zonder vergoeding – mee aan radio- en tv-programma's, vooral om zichzelf als schrijver in de markt te houden.

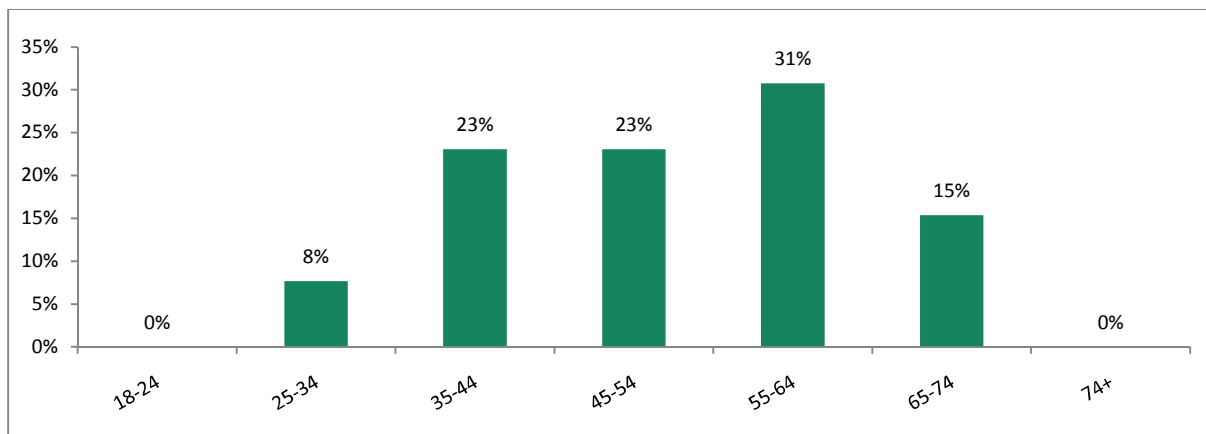
Twee vijfde is tevreden tot zeer tevreden over de inspanningen die hun uitgeverij levert ter bevordering van de verkoop van hun boeken.

5 JEUGDAUTEURS

34 respondenten (30%) debuteerden in het genre kinder- en jeugdliteratuur. 51 auteurs uit ons onderzoek (45%) publiceerden al eens een werk in het genre, maar 39 auteurs (34,5%) geven aan veel tot alle van hun werken in dit genre te schrijven. We focussen hieronder op deze 39 auteurs, of 34,5% van de 113 respondenten.

5.1 Sociaal en literair profiel

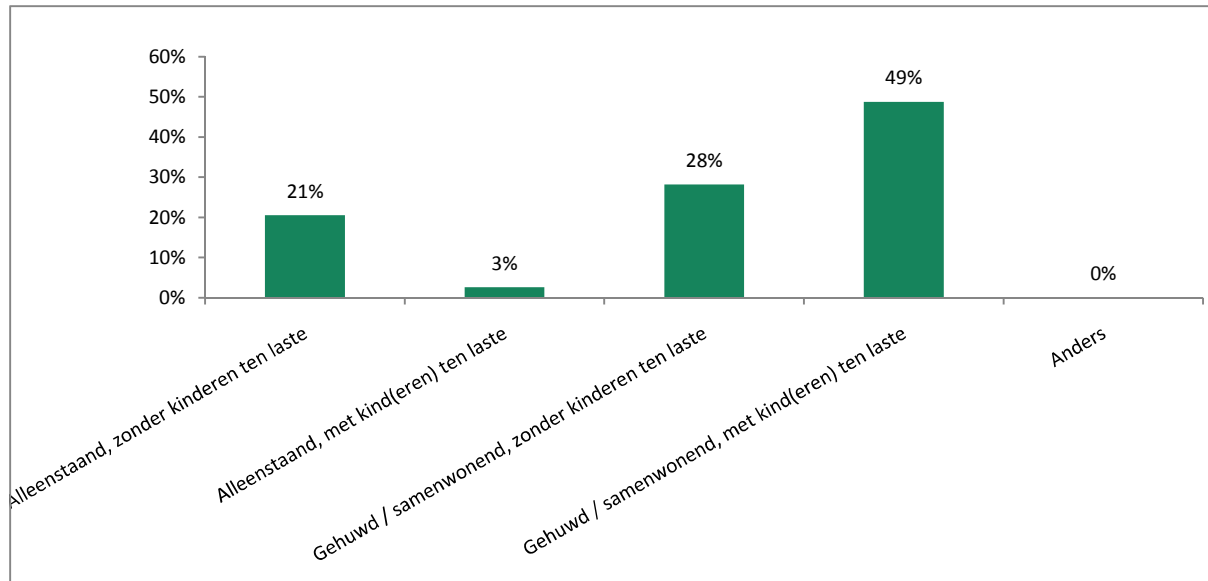
Opvallend meer **vrouwen** schrijven jeugdliteratuur: 72% is vrouw, ten opzichte van 40% bij het totaalbeeld. De jeugdauteurs in dit onderzoek zijn voornamelijk tussen 35 en 64 jaar oud (77%). 8% is jonger dan 35 jaar, 15% is ouder dan 64. Niemand is jonger dan 25 of ouder dan 74 jaar.

Grafiek 69: Jeugdauteurs: Wat is uw leeftijd? (N=39)

Een derde behaalde een **diploma** hoger onderwijs (33%), de helft behaalde een universitair diploma (49%), hier zijn geen significante verschillen ten opzichte van het totaalbeeld.

De helft (49%) van deze jeugdauteurs hebben **een partner en een of meer kinderen ten laste**, dat is meer dan bij het totaalbeeld (38%). 28% heeft een partner, zonder kinderen ten laste, een lager cijfer dan bij het totaalbeeld (37%).

Grafiek 70: Jeugdauteurs: Wat is uw gezinssituatie? (N=39)

Het **debuut** van deze auteurs verscheen minstens 3 jaar geleden, voor 62% is het meer dan 10 jaar geleden dat hun debuut gepubliceerd werd. Ook hier zijn er geen noemenswaardige verschillen ten opzichte van het totaalbeeld. Alle debuten kregen aandacht in de **pers**, 41% alleen in de nationale pers, 13% alleen in regionale pers en 26% werd besproken en/of vermeld in regionale én nationale pers.

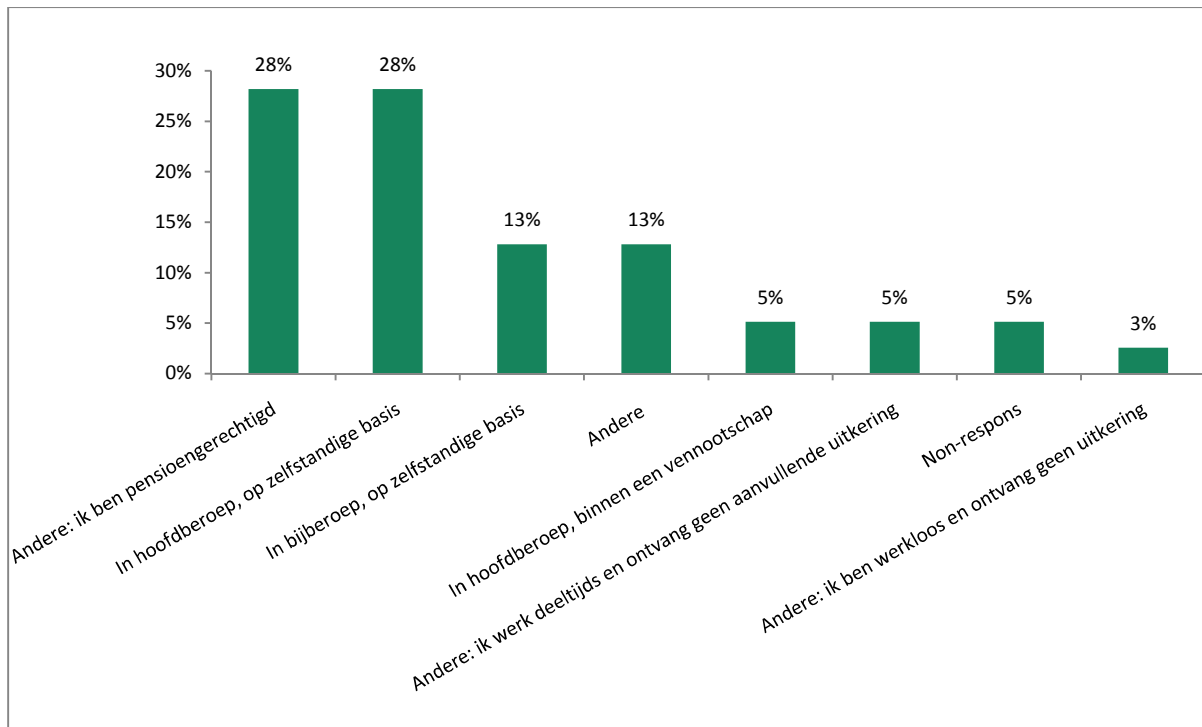
Van deze 39 jeugdauteurs debuteerden 32 auteurs in het **genre** kinder- en jeugdliteratuur. De andere 7 debuteerden in de genres poëzie (2 auteurs), toneelliteratuur (2 auteurs), proza (2 auteurs) en literaire non-fictie (1 auteur). 31 van deze 39 auteurs geven aan uitsluitend kinder- en jeugdliteratuur te schrijven.

Net zoals bij het totaalbeeld bevinden zich bij deze 39 respondenten zowel auteurs die niet meer dan 2 boeken publiceerden als auteurs die er tientallen publiceerden. Deze boeken gaan vaak in **herdruk**: 85% geeft aan dat een of meer van zijn of haar boeken herdrukt werden (ten opzichte van 74% bij het totaalbeeld). Bij 23% gaat het over minstens 5 boeken (tegenover 15% bij het totaalbeeld). De jeugdliteratuur wordt ook frequent **vertaald**: 62% zag zijn of haar werk in een andere taal verschijnen (tegenover 48% bij het totaalbeeld). Voor 18% gaat het over minstens 5 boeken (tegenover 7% bij het totaalbeeld). **Bewerkingen voor een ander medium** komen voor bij 54% van deze jeugdauteurs (tegenover 44% bij het totaalbeeld). Van 16% werden minstens 3 boeken bewerkt (tegenover 11% bij het totaalbeeld).

5.2 Professionele activiteiten

46% (N=18) van deze jeugdauteurs beoefent nog een ander betaald beroep. Dat is een lager cijfer dan bij het totaalbeeld (57%). Net als bij andere auteurs worden de **andere betaalde beroepsactiviteiten** meestal uitgevoerd in hoofdberoep (78%).

Deze jeugdauteurs zijn vaak zelfstandige in hoofdberoep: 28%, een veel hoger cijfer dan bij het totaalbeeld (16%). Velen zijn pensioengerechtigd (28%). Het **sociale statuut** van zelfstandige in bijberoep (13%) komt minder vaak voor dan bij het totaalbeeld (27%).

Grafiek 71: Jeugdauteurs: Onder welk sociaal statuut beoefent u uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=39)

De jeugdauteurs lijken iets minder uren per werkdag te besteden aan het schrijven dan de andere auteurs uit het onderzoek. 10% van de jeugdauteurs die ook andere beroepsactiviteiten uitoefenen, besteedt gemiddeld 8 uren per werkdag aan het schrijven (tegenover 16% bij het totaalbeeld). Niemand geeft aan gemiddeld meer dan 8 uren per werkdag te besteden aan zijn of haar literaire schrijfwerkzaamheden.

Een kleine helft van de jeugdauteurs beoefent ook andere betaalde beroepsactiviteiten (46%, N=18), dat zijn er iets minder dan bij het totaalbeeld (57%). Deze jeugdauteurs besteden niet opvallend meer of minder tijd aan die beroepsactiviteiten dan alle auteurs uit het totaalbeeld. 28% ervaart de verhouding tussen enerzijds de tijd die ze besteden aan ander vergoed werk en anderzijds de tijd die ze besteden aan hun literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden als positief. Dat zijn er

minder dan bij het totaalbeeld (47%). 72% is niet tevreden over de **hoeveelheid tijd die overblijft om te schrijven** (tegenover 53% bij het totaalbeeld).

FACTOREN DIE EEN ROL SPELEN BIJ DE KEUZE OM ANDERE BEROEPSACTIVITEITEN UIT TE OEFENEN

Bij de vraag naar factoren die een rol spelen bij de keuze om andere beroepsactiviteiten uit te oefenen ligt de non-respons van de jeugdauteurs (gemiddeld 11%) iets hoger dan bij het totaalbeeld (gemiddeld 3%). De meest significante verschillen gaan over de mate waarin bepaalde factoren geen rol spelen bij de keuze voor een andere job naast het schrijven.

Nog meer dan bij het totaalbeeld speelt het financiële aspect een rol bij de keuze om ook andere beroepsactiviteiten uit te oefenen. Alle jeugdauteurs met een andere job uit het onderzoek vinden hun **andere beroepsactiviteiten noodzakelijk om het inkomen als auteur aan te vullen**. Bij het totaalbeeld gaf 13% aan dat die andere beroepsactiviteiten niet financieel noodzakelijk zijn.

Slechts 6% geeft aan dat een **hoger inkomen** uit een andere job geen rol speelt bij de keuze om andere beroepsactiviteiten uit te oefenen (tegenover 13% bij het totaalbeeld). Een **stabiel inkomen** uit andere betaalde beroepsactiviteiten is onbelangrijk voor 6% van de jeugdauteurs, tegenover 15% bij het totaalbeeld.

Ook **werkzekerheid** is erg belangrijk voor de jeugdauteurs uit het onderzoek. Voor 84% is het een factor in de keuze om andere beroepsactiviteiten uit te oefenen, tegenover 75% bij het totaalbeeld. 6% van de jeugdauteurs duidt dit aan als onbelangrijk, tegenover 22% bij het totaalbeeld.

Omtrent het **opbouwen van sociale rechten**, zoals pensioen, zijn geen grote verschillen ten opzichte van het totaalbeeld. Voor 23% van de jeugdauteurs speelt deze factor geen rol bij hun keuze voor een andere job (tegenover 28% bij het totaalbeeld), 73% houdt er wel rekening mee (tegenover 69% bij het totaalbeeld).

78% van de jeugdauteurs kiest (onder meer) voor een andere job omdat **ervaringen uit andere beroepsactiviteiten het schrijven voeden** (tegenover 71% bij het totaalbeeld). Voor 17% speelt dit geen rol (tegenover 26% bij het totaalbeeld).

33% geeft aan dat **een te kleine vraag naar hun literaire activiteiten** geen rol speelt bij de keuze om ook andere beroepsactiviteiten uit te oefenen, tegenover 47% bij het totaalbeeld. 45% vindt dit wel belangrijk (tegenover 47% bij het totaalbeeld).

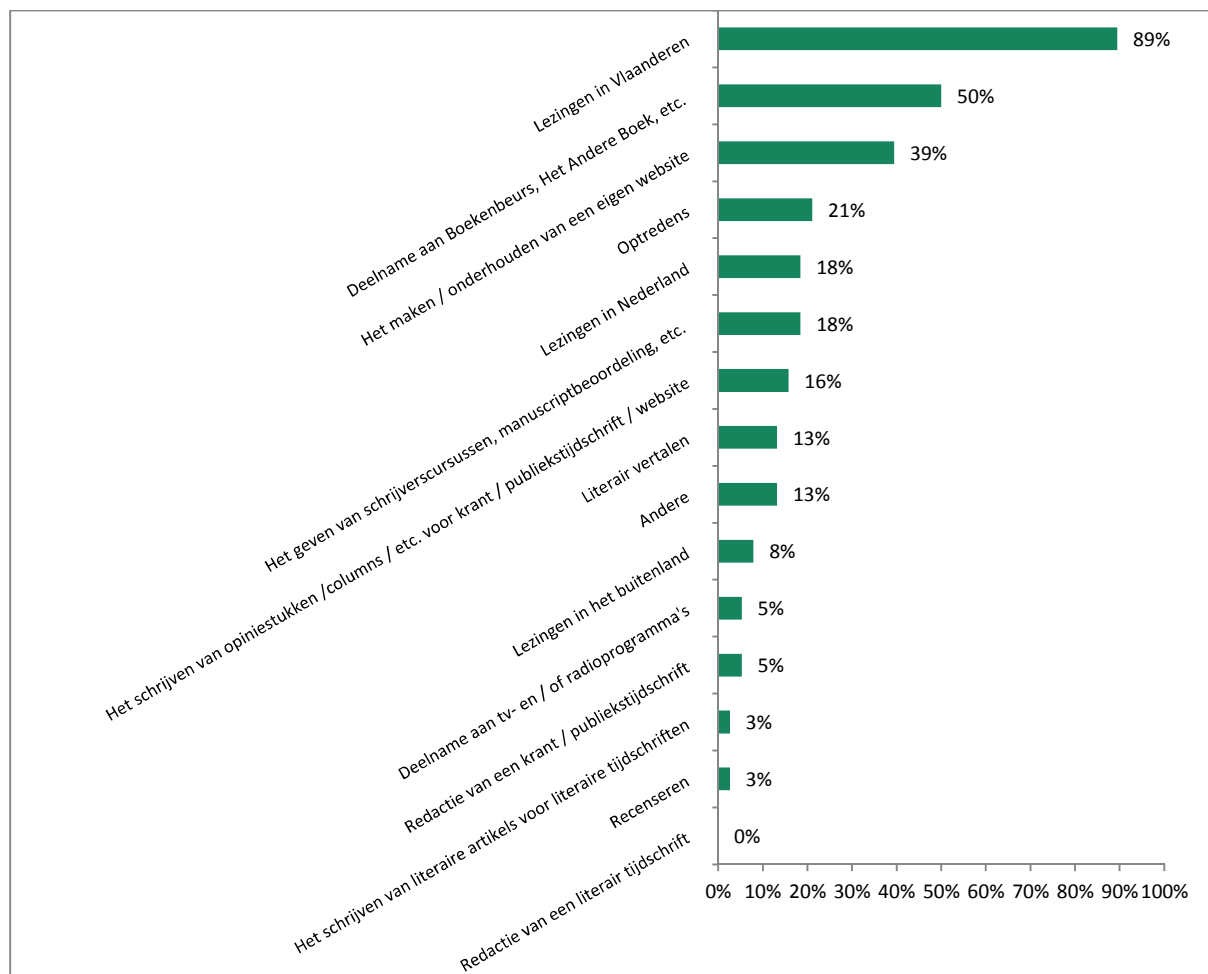
Het **doorbreken van het sociale isolement** bleek belangrijk voor 65% van alle auteurs uit het onderzoek. Bij de jeugdauteurs geeft 77% aan dat dit voor hen een rol speelt bij de keuze voor een andere job. 11% vindt dit onbelangrijk, tegenover 32% bij het totaalbeeld.

61% van de jeugdauteurs uit het onderzoek heeft er behoefte aan om **op andere zaken te focussen** (tegenover 50% bij het totaalbeeld). Voor 28% speelt dit geen rol, tegenover 47% bij het totaalbeeld.

LITERAIRE NEVENACTIVITEITEN

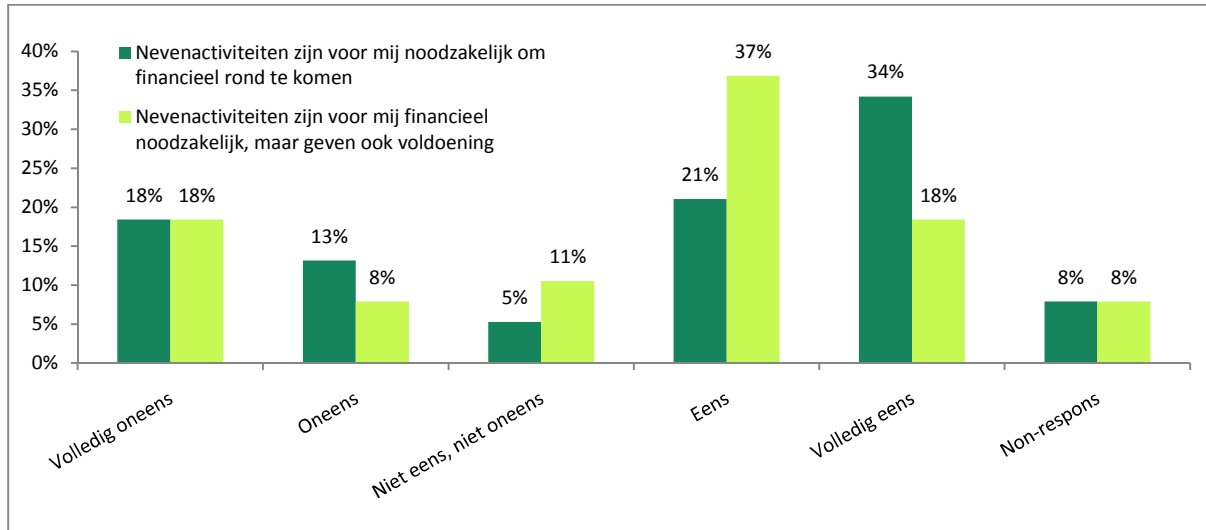
1 jeugdauteur geeft aan nooit **literaire nevenactiviteiten** te beoefenen. 36% doet dit niet meer dan enkele keren per jaar (bij het totaalbeeld is dat 32%). 36% werkt minstens maandelijks mee aan literaire nevenactiviteiten (tegenover 31% bij het totaalbeeld), 26% doet dit wekelijks tot dagelijks (tegenover 34% bij het totaalbeeld).

Gemiddeld beoefenen de jeugdauteurs uit het onderzoek 3 verschillende nevenactiviteiten (tegenover 4 bij het totaalbeeld). Optredens komen minder voor dan bij het totaalbeeld (21% tegenover 36%), evenals lezingen in Nederland (18% tegenover 28%), lezingen in het buitenland (8% tegenover 17%), het schrijven van opiniestukken (16% tegenover 29%), deelname aan tv- en/of radioprogramma's (5% tegenover 19%), het schrijven van literaire artikels (3% tegenover 17%) en recenseren (3% tegenover 13%).

Grafiek 72: Jeugdauteurs: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=38, meerdere antwoorden mogelijk)

45% van de jeugdauteurs uit het onderzoek beschouwt zijn of haar literaire nevenactiviteiten als financieel noodzakelijk (tegenover 52% bij het totaalbeeld). Die financieel noodzakelijke nevenactiviteiten zorgen evenwel ook voor voldoening bij 55% van de jeugdauteurs (tegenover 45% bij het totaalbeeld). 58% beschouwt zijn of haar nevenactiviteiten als noodzakelijk om zichzelf als schrijver in de markt te houden (tegenover 54% bij het totaalbeeld).

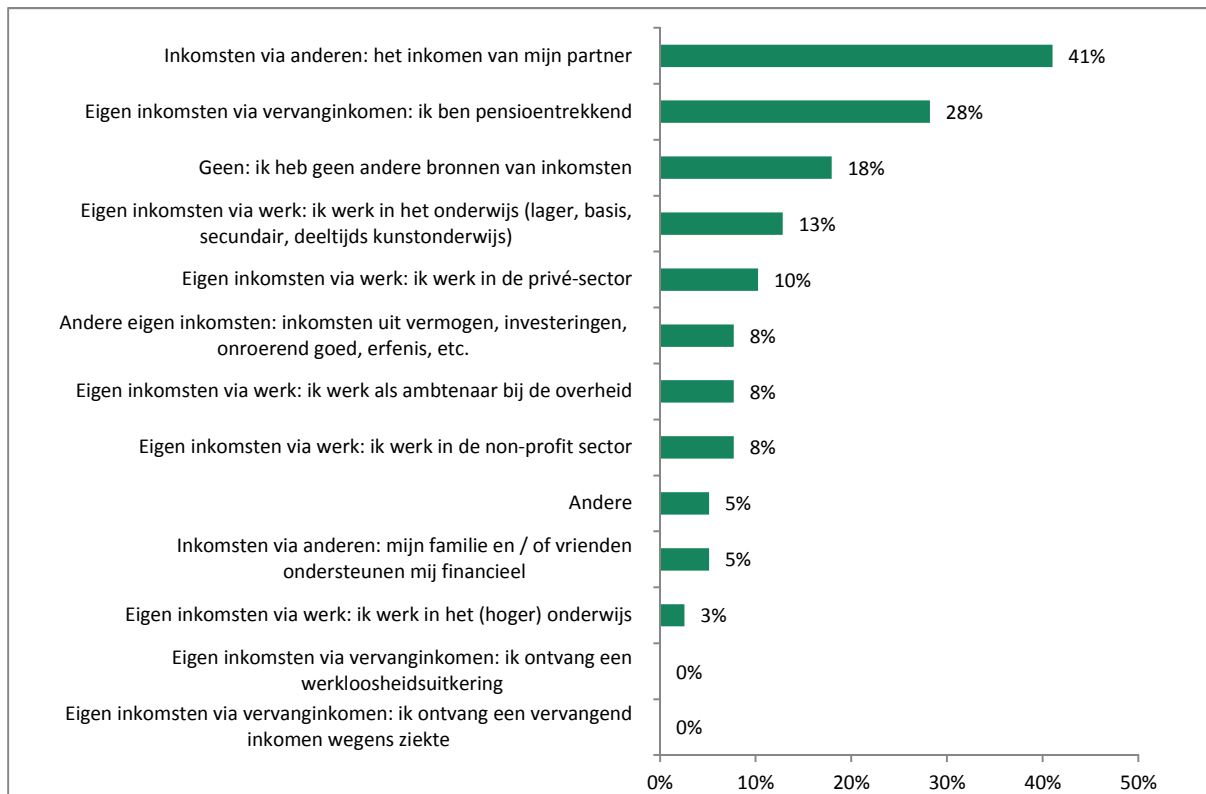
Grafiek 73: Jeugdauteurs: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Nevenactiviteiten zijn voor mij noodzakelijk om financieel rond te komen (maar geven ook voldoening) (N=38)

29% van de jeugdauteurs vindt dat er te weinig tijd overblijft voor hun literaire schrijfwerkzaamheden door hun literaire nevenactiviteiten (tegenover 22% bij het totaalbeeld). 40% vindt niet dat er tijdsgebrek ontstaat (tegenover 55% bij het totaalbeeld).

5.3 Inkomsten

77% van de jeugdauteurs uit het onderzoek zegt niet (18%) tot helemaal niet (59%) rond te komen met het inkomen uit literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden (een vergelijkbaar cijfer ten opzichte van de 79% bij het totaalbeeld). 20% kan leven van zijn pen (hetzelfde cijfer als bij het totaalbeeld). Van de 77% die niet tot helemaal niet rondkomen, zegt 35% dat wel te willen (vergelijkbaar met de 37% uit het totaalbeeld).

In 82% van de gevallen heeft een jeugdauteur nog **andere inkomstenbronnen** naast het schrijven, gemiddeld zijn dat er 1,3 (tegenover 87% bij het totaalbeeld). 41% noemt het inkomen van zijn of haar partner (tegenover 30% bij het totaalbeeld). Iets meer jeugdauteurs zijn met pensioen (28% tegenover 21% bij het totaalbeeld). Werken in het onderwijs komt even frequent voor als bij het totaalbeeld (16% tegenover 17%).

Grafiek 74: Jeugdauteurs: Welke bronnen van inkomsten hebt u, naast uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=39, meerdere antwoorden mogelijk)

Net als bij het totaalbeeld ligt het gemiddeld maandelijks beschikbare gezinsinkomen vooral tussen 1500 en 4000 euro. Voor 49% is het aandeel van het literaire inkomen in dat gezinsinkomen minder dan 10% (tegenover 55% bij het totaalbeeld). 3% geeft aan dat hun literaire inkomen goed is voor 90% van hun gezinsinkomen, niemand duidt 100% aan (tegenover 4% bij het totaalbeeld).

Tabel 4: Jeugdauteurs: Wat is uw gemiddeld maandelijks gezinsinkomen en wat is het aandeel van uw literaire inkomen in dat gezinsinkomen? (N=39)

	Minder dan 10%	Circa 10%	Circa 20%	Circa 30%	Circa 40%	Circa 50%	Circa 60%	Circa 90%	Non-respons
Minder dan 1500€	4	-	-	-	-	-	-	1	-
Tussen 1500€ en 3000€	10	3	-	2	1	-	1	-	1
Tussen 3000€ en 4000€	4	2	2	1	1	2	-	-	-
Tussen 4000€ en 6000€	1	1	-	-	-	-	1	-	-
Non-respons	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Totaal	19	6	2	3	2	2	2	1	2

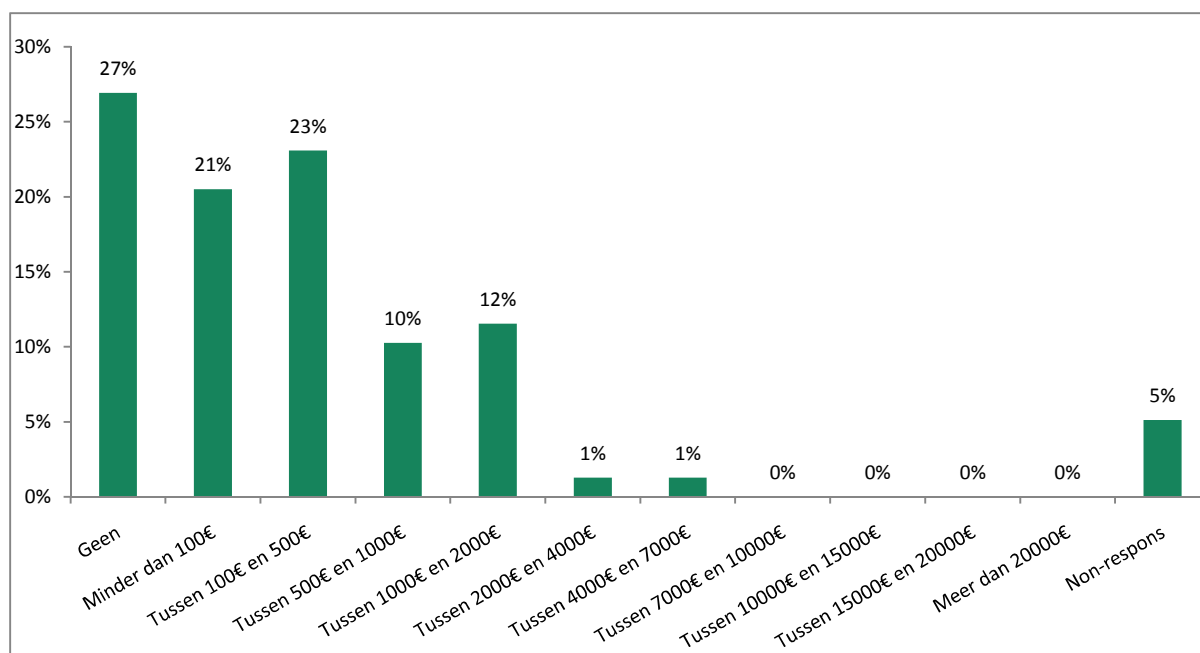
11 jeugdauteurs zijn met **pensioen**. 11% bouwt niet aan een pensioen, wat gelijk loopt met het totaalbeeld (10%). De anderen duiden 46 keer de verschillende pensioenpijlers aan, gemiddeld sparen zij dus met iets meer dan anderhalve pijler. Pijler 2, het (vrij) aanvullend pensioen, komt minder vaak voor bij deze jeugdauteurs (25% tegenover 35%).

De inkomsten uit 2008 en 2009 van 62% van de jeugdauteurs in het onderzoek zijn **representatief** voor de voorbije jaren (tegenover 66% bij het totaalbeeld). 21% geeft aan dat hun inkomsten beduidend lager waren (tegenover 18% bij het totaalbeeld), voor 10% lagen hun inkomsten beduidend hoger (tegenover 11% bij het totaalbeeld).

49% van deze jeugdauteurs verwacht dat de **ontvangsten** uit hun literaire en hieraan gerelateerde werkzaamheden **zullen stijgen** (tegenover 35% bij het totaalbeeld), 18% verwacht een daling (tegenover 13% bij het totaalbeeld). 31% verwacht dat hun ontvangsten gelijk zullen blijven (tegenover 49% bij het totaalbeeld).

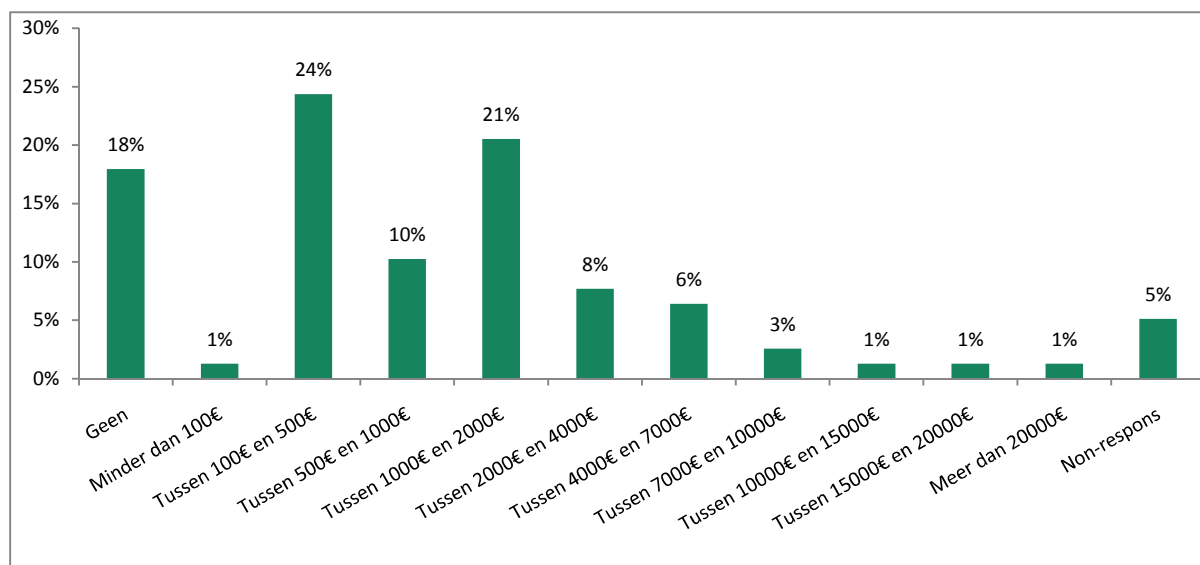
Bij de ontvangsten uit hun literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden (gemiddelde voor 2008 en 2009) zijn over het algemeen geen significante verschillen ten opzichte van het totaalbeeld.

27% van de jeugdauteurs uit het onderzoek ontving geen **leenrecht**, tegenover 35% in het totaalbeeld. 12% ontving gemiddeld tussen 1000 en 2000 euro leenrecht in 2008 en 2009 (tegenover 8% in het totaalbeeld).

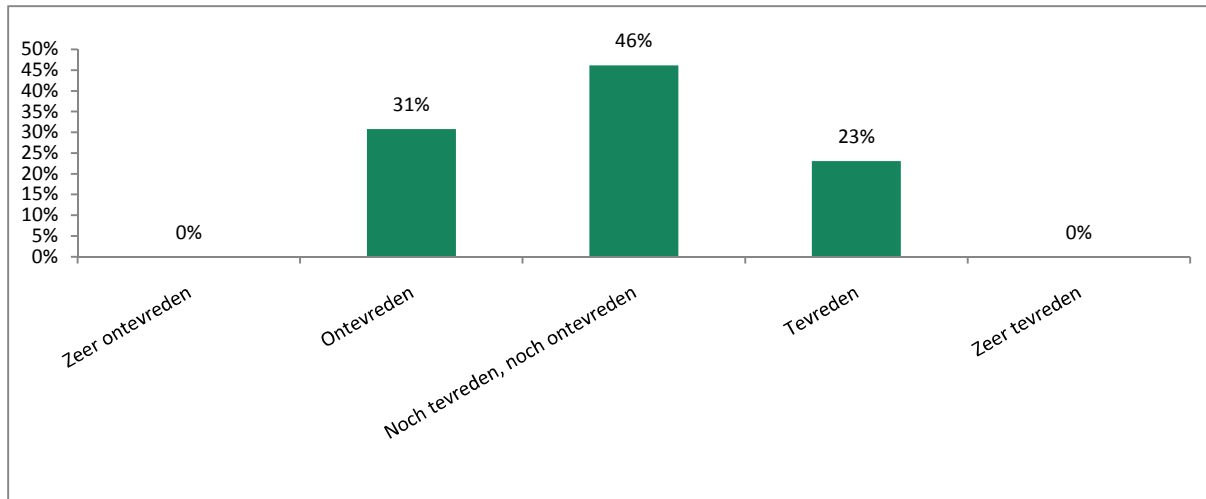
Grafiek 75: Jeugdauteurs: Inkomsten uit auteursrechten (gemiddelde voor 2008 en 2009): leenrecht (N=39)

Iets meer jeugdauteurs (21% tegenover 17% bij het totaalbeeld) ontvingen een bedrag tussen 1000 en 2000 euro voor het geven van lezingen.

Grafiek 76: Jeugdauteurs: Inkomsten uit lezingen in Vlaanderen, Nederland en buitenland (gemiddelde voor 2008 en 2009) (N=39)

Bij het totaalbeeld gaf 4% aan 'zeer ontevreden' te zijn over **de verkoop van zijn of haar literaire werken en publicaties**, 3% is 'zeer tevreden'. Deze twee genrecategorieën werden geen enkele keer aangeduid door de jeugdauteurs. 31% van hen gaf wel aan ontevreden te zijn over de verkoop, 23% is tevreden (tegenover respectievelijk 30% en 27% bij het totaalbeeld). 46% is noch tevreden, noch ontevreden (tegenover 37% bij het totaalbeeld).

Grafiek 77: Jeugdauteurs: Hoe tevreden bent u over de verkoop van uw literaire werken / publicaties? (N=39)

De ontevredenheid over **inspanningen die de uitgeverij levert ter bevordering van de verkoop van hun werk** ligt bij jeugdauteurs niet hoger dan bij het totaalbeeld. 39% is ontevreden (31%) tot zeer ontevreden (8%) over die inspanningen (tegenover 37% bij het totaalbeeld). Wel opvallend is het verschil in tevredenheid. 15% van de jeugdauteurs geeft aan tevreden te zijn, tegenover 29% bij het totaalbeeld, en niemand is zeer tevreden (tegenover 4% bij het totaalbeeld). 28% is noch tevreden, noch ontevreden (tegenover 19% bij het totaalbeeld).

5.4 Opvallende cijfers

Opvallend meer vrouwen schrijven kinder- en jeugdliteratuur. De helft onder hen heeft een of meer kinderen ten laste. Jeugdauteurs schrijven meestal als zelfstandige in hoofdberoep (28%) of als pensioengerechtigde (28%). Zelfstandige in bijberoep komt minder vaak voor (13%).

Een kleine helft onder hen beoefent nog een ander betaald beroep, allemaal vinden ze dat noodzakelijk om hun inkomen als auteur aan te vullen.

Vier vijfde schrijft uitsluitend kinder- en jeugdliteratuur. De jeugdboeken gaan vaak in herdruk: 85% geeft aan dat een of meer van zijn of haar boeken herdrukt werd, bij 23% gaat het om minstens 5 boeken. Ook vertalingen komen frequent voor: 62% zag een boek in een andere taal verschijnen, bij 18% gaat het over minstens 5 boeken.

Gemiddeld beoefenen de jeugdauteurs minder verschillende literaire nevenactiviteiten (3 ten opzichte van 4 bij het totaalbeeld en 5 bij auteurs in hoofdberoep). Vooral optredens, lezingen in het buitenland, deelname aan radio- en/of tv-programma's en recenseren komen opvallend minder vaak voor.

Drie vierde komt niet rond met zijn of haar literaire inkomen. Vier vijfde heeft dan ook nog andere bronnen van inkomsten, vooral de partner is hier van belang. Werken in het onderwijs komt niet opvallend vaker voor: 16% werkt in het onderwijs, tegenover 17% bij het totaalbeeld.

De inkomsten uit leenrecht en lezingen liggen iets hoger dan bij het totaalbeeld.

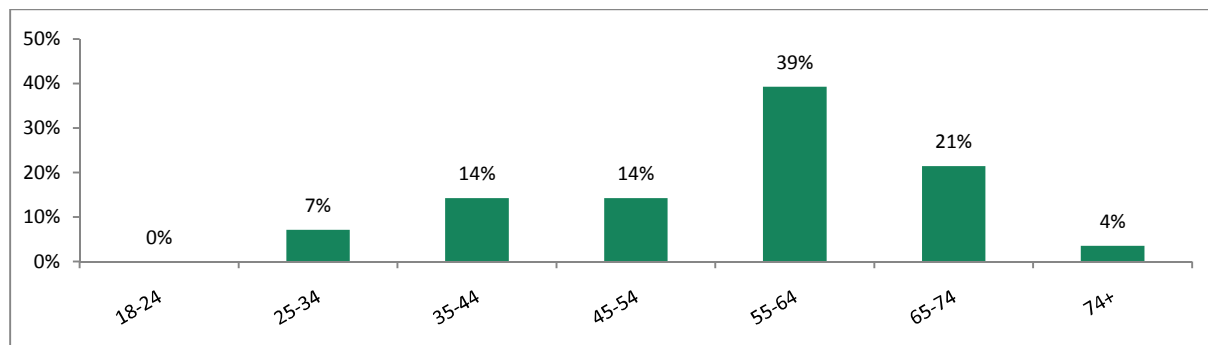
Tegenover het totaalbeeld spreken jeugdauteurs zich minder sterk uit in de ene noch de andere richting wat betreft tevredenheid over de verloop van hun werken. Geen enkele auteur is zeer tevreden of zeer ontevreden. Over de inspanningen die de uitgeverij levert ter bevordering van de verkoop van hun werken is 15% tevreden, tegenover 29% bij het totaalbeeld. Niemand zegt zeer tevreden te zijn.

6 POËZIEAUTEURS

26 auteurs (23%) debuteerden in het genre kinder- en jeugdliteratuur. 41 auteurs (36%) publiceerden al eens een werk in het genre, maar 28 auteurs (25%) geven aan veel tot alle van hun werken in dit genre te schrijven. We focussen hieronder op deze 28 auteurs, of 25% van de respondenten. Van die 28 auteurs schrijven er 14 uitsluitend poëzie.

6.1 Sociaal en literair profiel

Opvallend meer **mannen** schrijven poëzie: 75% (ten opzichte van 40% bij het totaalbeeld). Deze auteurs zijn voornamelijk tussen 55 en 74 jaar oud (60%).

Grafiek 78: Poëzieauteurs: Wat is uw leeftijd? (N=28)

Het gaat om hoog opgeleide mensen: 53% behaalde een universitair **diploma**, 39% heeft een diploma niet-universitair hoger onderwijs (tegenover respectievelijk 55% en 29% bij het totaalbeeld).

Een ruime helft (54%) van deze auteurs heeft een partner maar **geen kinderen** ten laste, tegenover 37% bij het totaalbeeld. 14% is alleenstaand zonder kinderen ten laste. 29% heeft een partner en een of meer kinderen ten laste (tegenover 38% bij het totaalbeeld).

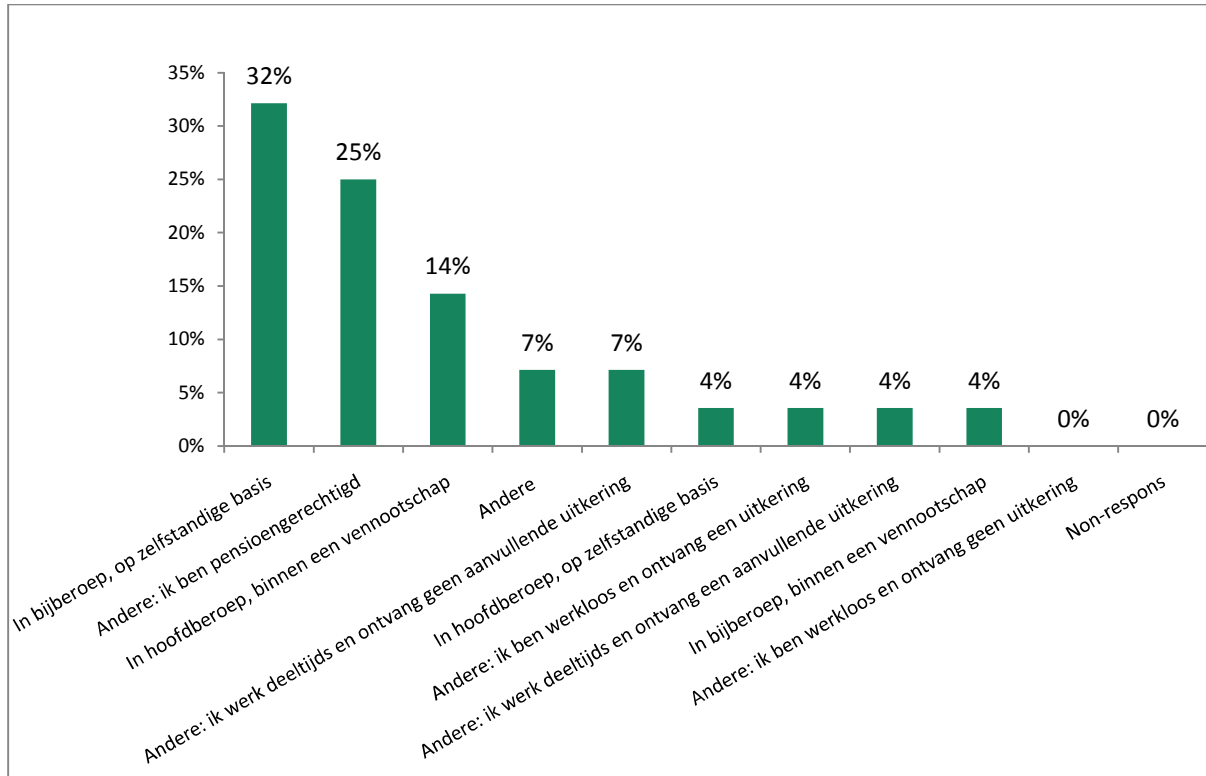
57% van deze poëzieauteurs publiceerde zijn of haar debuut meer dan 20 jaar geleden. Slechts 1 debuut kreeg geen **persaandacht**.

57% geeft aan dat een of meer van hun werken in **hardruk** gingen, voor 25% gaat het om minder dan 3 boeken. **Vertalingen** komen voor bij 57% van deze poëzieauteurs (tegenover 48% bij het totaalbeeld). Voor 21% gaat het over 3 tot 5 boeken (tegenover 12% bij het totaalbeeld).

Bewerkingen voor een ander medium komen niet zo vaak voor: bij een vierde van de poëzieauteurs tegenover 44% bij het totaalbeeld.

6.2 Professionele activiteiten

18% van de poëzieauteurs uit ons onderzoek schrijft in **hoofdberoep** (tegenover 26% bij het totaalbeeld). Daarnaast zijn ze vaak zelfstandige in bijberoep (32%), of pensioengerechtigd (25%). Deze poëzieauteurs beoefenen vaak nog een ander betaald beroep (N=18, 64% tegenover 57% bij het totaalbeeld). Die andere betaalde beroepsactiviteiten (N=18) worden meestal uitgevoerd in hoofdberoep (72%).

Grafiek 79: Poëzieauteurs: Onder welk sociaal statuut beoefent u uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=28)

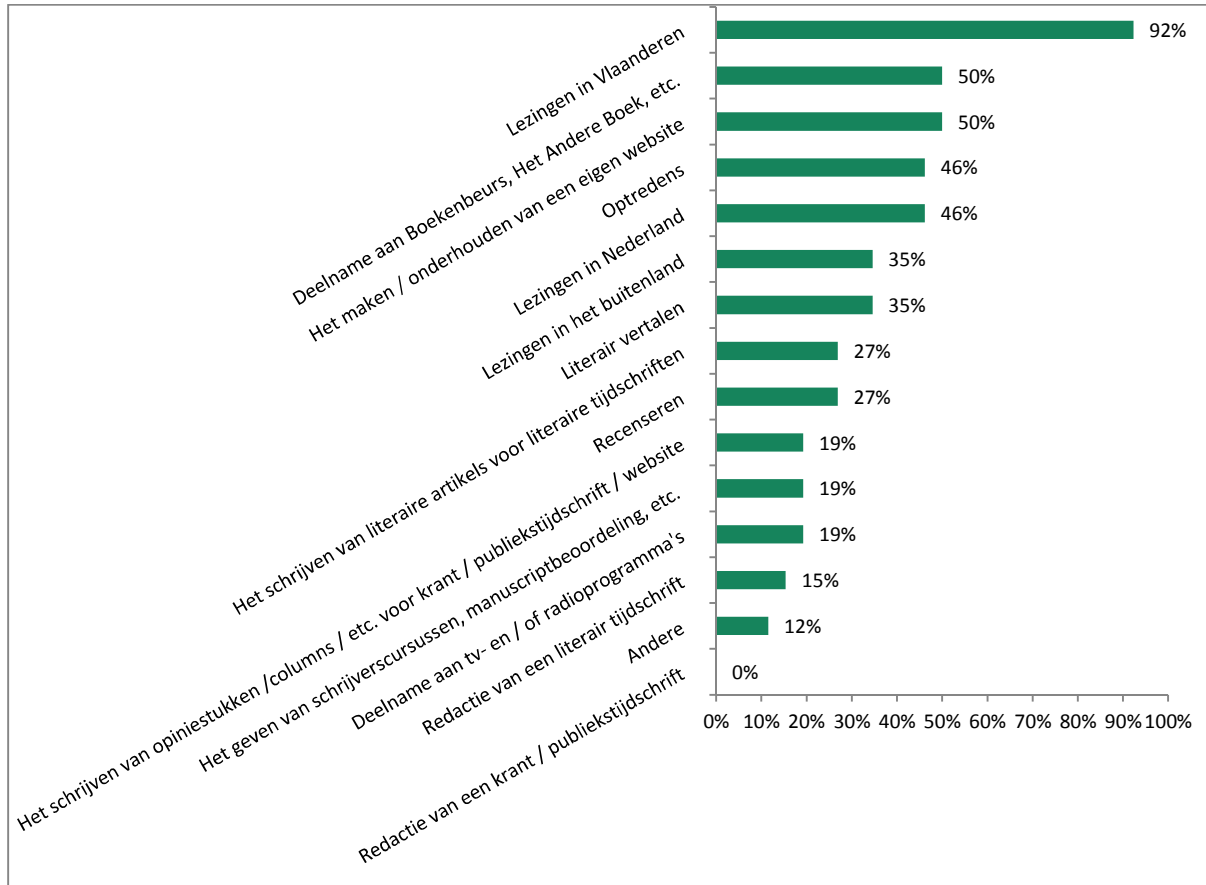
De belangrijkste redenen om een ander beroep uit te oefenen naast het schrijven zijn financiële zekerheid (belangrijk voor 95%), een hoger inkomen (belangrijk voor 89%), een stabiel inkomen (belangrijk voor 83%), werkzekerheid (belangrijk voor 79%), het doorbreken van het sociale isolement (belangrijk voor 72%), het opdoen van ervaringen die het schrijven voeden (belangrijk voor 72%) en het opbouwen van sociale rechten (belangrijk voor 72%).

45% (N=8) van de poëzieauteurs die nog een andere job hebben is ontevreden over de hoeveelheid tijd die overblijft om te schrijven (tegenover 53% bij het totaalbeeld).

LITERAIRE NEVENACTIVITEITEN

2 poëzieauteurs geven aan nooit **literaire nevenactiviteiten** te beoefenen. De anderen doen dit meestal enkele keren per maand (25%) tot enkele keren per jaar (25%). De genre-categorieën werden

128 keer aangeduid, dat levert gemiddeld 5 verschillende literaire nevenactiviteiten per auteur op, een hoger aantal dan bij het totaalbeeld (4). Een aantal nevenactiviteiten worden opvallend vaker genoemd bij de poëzieauteurs dan bij het totaalbeeld: optredens (46% tegenover 36%), lezingen in Nederland (46% tegenover 28%), lezingen in het buitenland (35% tegenover 17%), het schrijven van literaire artikels (27% tegenover 17%) en recenseren (27% tegenover 13%).

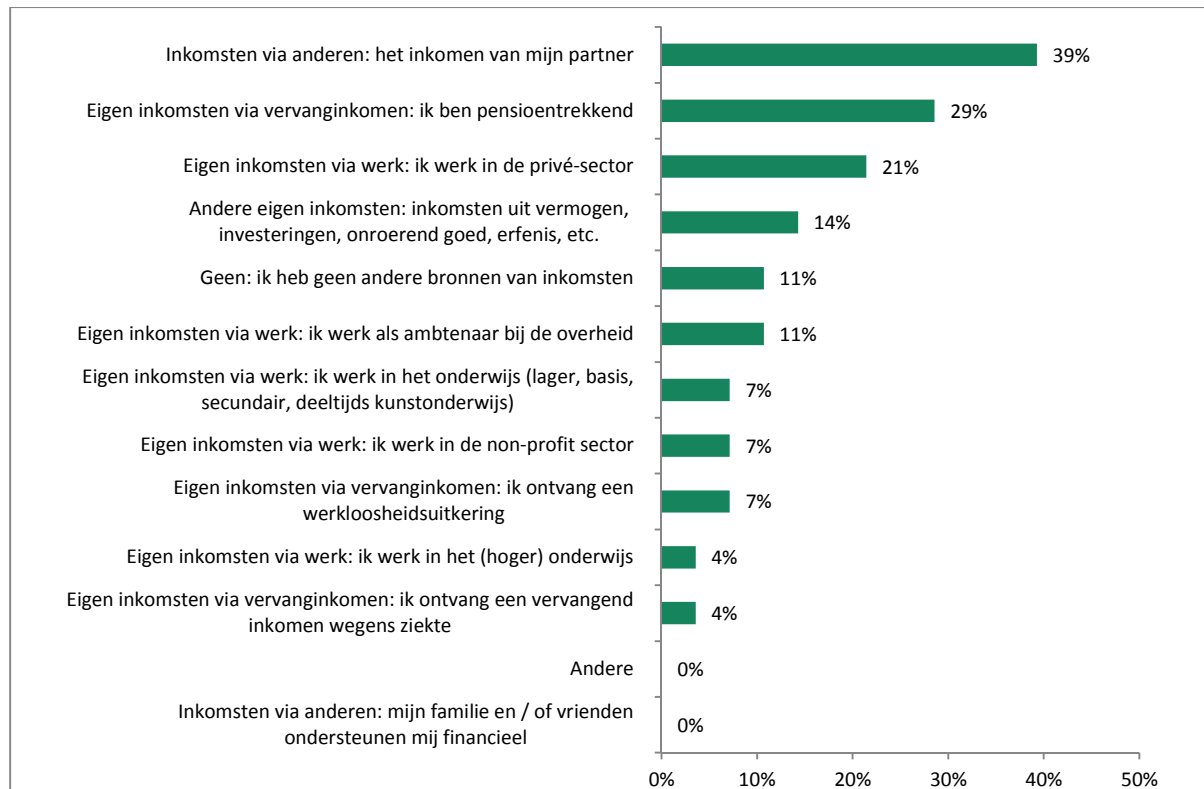
Grafiek 80: Poëzieauteurs: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=24, meerdere antwoorden mogelijk)

42% van de poëzieauteurs beschouwen nevenactiviteiten als financieel noodzakelijk, dat is een lager cijfer dan bij het totaalbeeld (52%).

6.3 Inkomsten

14% (N=4) van de poëzieauteurs kan leven van zijn of haar pen. Van de 86% die niet kan rondkomen van het schrijven, zegt 38% (N=9) dat wel te willen.

11% heeft geen **andere bronnen van inkomsten**. De andere poëzieauteurs hebben er gemiddeld 1,5. De meest genoemde zijn het inkomen van de partner (39% tegenover 30% bij het totaalbeeld), het pensioen (29% tegenover 21% bij het totaalbeeld) en werk in de privésector (21% tegenover 18% bij het totaalbeeld).

Grafiek 81: Poëzieauteurs: Welke bronnen van inkomsten hebt u, naast uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=26, meerdere antwoorden mogelijk)

Het **gemiddeld maandelijks gezinsinkomen** ligt bij de meesten tussen 1500 en 4000 euro. Het gaat hier voornamelijk over auteurs met een partner en een of meer kinderen ten laste. Bij 61% draagt het literaire inkomen minder dan 10% bij tot het totaal gemiddeld gezinsinkomen (tegenover 55% bij het totaalbeeld).

Tabel 5: Poëzieauteurs: Wat is uw gemiddeld maandelijks gezinsinkomen en wat is het aandeel van uw literaire inkomen in dat gezinsinkomen? (N=28)

	Minder dan 10%	Circa 10%	Circa 20%	Circa 30%	Circa 50%	Circa 70%
Minder dan 1500€	2	2	-	-	-	-
Tussen 1500€ en 3000€	7	1	1	1	-	1
Tussen 3000€ en 4000€	7	1	-	1	1	-
Tussen 4000€ en 6000€	-	-	1	-	1	-
Non-respons	1	-	-	-	-	-
Totaal	17	4	2	2	2	1

8 poëzieauteurs zijn met **pensioen**. 2 auteurs doen niet aan pensioensparen, de anderen duidden 39 keer de verschillende pensioenpijlers aan, gemiddeld sparen zij dus met twee pensioenpijlers, vooral de eerste pijler/wettelijke pensioen (34%, N=14) en de derde pijler/pensioensparen (39%, N=16).

43% is tevreden noch ontevreden over de **verkoop van zijn of haar literaire werken** (tegenover 37% bij het totaalbeeld). 25% is tevreden (tegenover 30% bij het totaalbeeld). Over de inspanningen die de uitgeverij levert om de verkoop te bevorderen zijn geen verschillen met het totaalbeeld: ruim een derde is tevreden, ruim een derde is ontevreden.

6.4 Opvallende cijfers

Opvallend meer mannen schrijven poëzie, ze zijn ook ouder in vergelijking met de auteurs uit het totaalbeeld. Twee derde onder hen heeft geen kinderen ten laste.

De poëzieauteurs uit ons onderzoek schrijven voornamelijk als zelfstandige in bijberoep en als pensioengerechtigde. Twee derde beoefent nog een ander beroep, voornamelijk omwille van financiële zekerheid. Bij 61% draagt het literaire inkomen minder dan 10% bij tot het totaal gemiddeld gezinsinkomen (tegenover 55% bij het totaalbeeld). Andere bronnen van inkomsten zijn vooral het inkomen van de partner, pensioen en werk in de privésector.

Poëzieauteurs beoefenen gemiddeld 5 verschillende literaire nevenactiviteiten (tegenover 4 bij het totaalbeeld). Een aantal van die nevenactiviteiten zitten opvallend vaker in het repertoire van poëzieauteurs: optredens, lezingen in Nederland en het buitenland, het schrijven van literaire artikels en recenseren. Even opvallend is dat niet meer dan twee vijfde van de poëzieauteurs deze literaire nevenactiviteiten als financieel noodzakelijk beschouwt (tegenover 52% bij het totaalbeeld).

Twee vijfde is tevreden noch ontevreden over de verkoop van zijn of haar literaire werken (tegenover 37% bij het totaalbeeld).

7 BIJLAGEN

I. Vraag tot deelname (via mail of brief)

Beste,

De Vlaamse Auteursvereniging (VAV), dé belangenverdediger voor de auteurs in alle genres van het letterenveld, mist in veel overlegfora vaak harde gegevens, wat onze onderhandelingspositie er niet sterker op maakt. Tot de allerbelangrijkste gegevens behoort de vraag naar het inkomen van Vlaamse auteurs. Om de aandacht te vestigen op de inkomenspositie van Vlaamse auteurs, en vooral om die positie te kunnen verbeteren, voert VAV nu onderzoek naar het inkomen van Vlaamse auteurs.

Het onderzoek verloopt anoniem, via enquête, en focust in een eerste fase op literaire auteurs. We vragen u met aandring dit onderzoek niet als een zoveelste bevraging terzijde te schuiven: het belang u aan en het onderzoek staat of valt met een goede respons.

Indien we u de enquête mogen toesturen, gelieve dit te laten weten aan onderzoeksmedewerkster Loes Chielens via loes@auteursvereniging.be. U kunt de enquête digitaal ontvangen of op papier, vermeld zeker uw voorkeur. Met vragen over het verloop van het onderzoek kan u ook bij de onderzoeksmedewerkster terecht.

Erik Vlaminck

Voorzitter Vlaamse Auteursvereniging

II. Reminder vraag tot deelname

Beste,

Een tijdje geleden ontving u een oproep tot deelname aan een inkomensonderzoek bij Vlaamse auteurs. Een aantal auteurs reageerde meteen positief – we zijn hen hiervoor erg dankbaar. Deze herinnering is dan ook niet meer aan hen gericht.

We ontvingen dus al een mooi aantal ingevulde enquêtes, maar het kan nog beter. Daarom willen we u nogmaals vragen om dit onderzoek niet terzijde te schuiven als een zoveelste bevraging. VAV wil naar buiten komen met representatieve resultaten en dat kan alleen als we gegevens kunnen verzamelen van een representatief aantal Vlaamse auteurs. Zoals eerder vermeld verloopt het onderzoek anoniem, per enquête. Die enquête kan digitaal ingevuld worden of op papier per post opgestuurd worden.

Indien we u alsnog de enquête mogen toesturen, gelieve dit te laten weten aan onderzoeksmedewerkster Loes Chielens via loes@auteursvereniging.be. Vermeld zeker of u de enquête digitaal of op papier wil ontvangen. (Voor de digitale enquête heeft u een versie van Word nodig die niet ouder is dan 2007). Met vragen over het verloop van het onderzoek kunt u ook bij de onderzoeksmedewerkster terecht.

Erik Vlaminck

Voorzitter Vlaamse Auteursvereniging

IV. Begrippenlijst

❖ Literaire schrijfwerkzaamheden

Literaire schrijfwerkzaamheden resulteren in een roman / poëziebundel / theatertekst / literaire bijdrage aan een literair tijdschrift (zoals de publicatie van een gedicht of een voorpublicatie uit een boek) / etc.

❖ Werkzaamheden gerelateerd aan literaire schrijfwerkzaamheden

Werkzaamheden die gerelateerd zijn aan literaire schrijfwerkzaamheden zijn activiteiten die gelinkt zijn aan het schrijverschap, maar die niet rechtstreeks bij het schrijfproces horen, zoals optredens, lezingen, bijdragen aan kranten / publiekstijdschriften / websites / tv / radio. Andere schrijfactiviteiten zoals copywriting, vertalen, etc. horen hier niet bij. In dit onderzoek noemen we dit ook nevenactiviteiten.

❖ Ontvangsten

Omdat een bruto/netto-onderscheid erg kan verschillen naargelang het sociaal statuut van een auteur vragen we niet naar inkomsten maar naar ontvangsten. Hiermee bedoelen we het bedrag dat een auteur factureerde / ontving voor een bepaalde activiteit / opdracht.

❖ Honorarium

Dit is de forfaitaire vergoeding die een auteur ontvangt voor zijn of haar werk. Meestal is dit een vast bedrag voor een werk in opdracht.

❖ Royalty's

Royalty's zijn gelinkt aan een auteursovereenkomst. De vergoeding wordt berekend in relatie tot de verkoop en wordt uitbetaald door de uitgeverij.

❖ Vier pensioenpijlers

De *eerste pijler* is een verplicht basispensioen, het zogenaamde **wettelijke pensioen** dat de federale overheid regelt.

De *tweede pijler* is een niet-verplicht **aanvullend pensioen**. Voorbeelden zijn een groepsverzekering bij een werkgever of het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen.

De *derde pijler* is het **individueel pensioensparen**. Ook dat is niet verplicht, maar de overheid moedigt het aan door een belastingvermindering op het gespaarde bedrag.

De *vierde pijler* is gewoon het **opbouwen van eigen vermogen** waaruit je na je pensioen kan putten.

❖ **Subsidies uit Vlaanderen**

In Vlaanderen kan een auteur kan subsidie aanvragen bij het **Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL)**. Hij of zij kan subsidie krijgen in de vorm van een werkbeurs, stimuleringsbeurs, projectbeurs of reisbeurs. Die geven de auteur financiële ruimte om aan zijn of haar schrijfproject te werken. Het subsidiebedrag voor de werkbeurzen wordt uitgedrukt in 2 tot 8 eenheden en kan gelden voor 1 of meerdere jaren. In 2008 stond een eenheid gelijk aan 2250 euro netto, in 2009 was dat 2400 euro netto. Op het ontvangen bedrag moeten geen belastingen betaald worden.

Wanneer een auteur voor hetzelfde project zowel bij het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) als bij het Nederlands Letterenfonds een aanvraag indient, wordt de toegekende werkbeurs gefinancierd door beide Fondsen. Het gemeenschappelijk toegekende bedrag wordt gedeeld, de extra toezegging wordt betaald door het betreffende Fonds.

❖ **Subsidies uit Nederland**

Om subsidie te kunnen ontvangen van het **Nederlands Letterenfonds** moeten schrijvers één literair werk op hun naam hebben staan. Dat werk moet verschenen zijn bij een professionele uitgeverij. Voor de belangrijkste subsidievorm, de werkbeurs, is de drempel hoger en moet er sprake zijn van twee literaire boekpublicaties. Bovendien kent de werkbeursregeling, die voor de meeste schrijvers een substantiële basis vormt om hun beroep uit te oefenen, een inkomensgrens. Auteurs kunnen een werkbeurs aanvragen voor het schrijven van een of meer nieuwe boeken. In 2008 was een gemiddelde werkbeurs per project € 24.286, in 2009 was dat € 22.295. Het Fonds verleent geen beurzen voor onbepaalde tijd. Een beurs is altijd gebonden aan een project: een literaire publicatie in het Nederlands of Fries. Op het ontvangen bedrag moeten nog belastingen betaald worden.

❖ **Leenrecht**

Leenrecht is een collectief auteursrecht, het is een vergoeding voor openbare uitlening. Wanneer een instelling voor openbare uitlening, zoals een bibliotheek of een mediatheek, bijvoorbeeld een boek, een partituur, een cd of een dvd uitleent, hebben de rechthebbenden voor dat uitgeleende werk recht op een vergoeding. Het gaat om tienduizenden rechthebbenden in binnen- en buitenland voor een nog veel groter aantal uitgeleende werken per jaar.

❖ **Reprografierecht**

Als principe geldt dat je een auteursrechtelijk beschermde tekst niet mag kopiëren (op papier of digitaal) of online zetten zonder de toestemming van een auteur of uitgever. Als uitzondering op dat algemeen principe kiest de Belgische wetgever voor een systeem van wettelijke licenties waardoor iedereen in dit land – binnen bepaalde grenzen en tegen een collectieve vergoeding – kopieën mag maken van beschermde werken. Dat kan met name voor privé gebruik, voor intern gebruik in bedrijven, als illustratie bij onderwijs en voor wetenschappelijk onderzoek.

Reprografierechten zijn auteursrechtelijke heffingen op kopieertoestellen en op kopieën. Het is een collectief auteursrecht dat geïnd wordt door Reprobel en uitbetaald wordt aan de auteur door rechtenorganisaties als Sabam, SACD/SCAM, SOFAM, Lira, etc.

❖ **Kleine vergoedingsregeling en vrijwilligersvergoeding**

De kleine vergoedingsregeling (KVR) en de vrijwilligersvergoeding zijn onkostenvergoedingen voor artistieke prestaties in opdracht. Je kostenvergoeding dient om je kosten te dekken. Bij de reële kostenvergoeding moet je je kosten bewijzen. De vrijwilligersvergoeding en de kleine vergoeding voor kunstenaars zijn forfaitair. De kosten hoeven dus niet aangetoond te worden. Op de kostenvergoedingen betaal je geen belastingen of sociale bijdragen.

Je kunt beide vergoedingen niet combineren voor je artistieke prestaties. Eventueel kun je een beroep doen op de kleine vergoedingsregeling voor je artistieke prestaties en op de vrijwilligersvergoeding voor je niet-artistieke prestaties, maar niet op dezelfde dag.

In 2008 en 2009 bedroeg het dagbedrag van de kleine vergoedingsregeling 111,74 euro en het maximale bedrag per jaar 2.234,73 euro. Het dagbedrag van de vrijwilligersvergoeding was goed voor 30,22 euro en het maximale bedrag per jaar 1.208,72 euro.

V. Lijst grafieken en tabellen

3. RESULTATEN INKOMENSONDERZOEK

- Grafiek 1: Wat is uw geslacht?
- Grafiek 2: Wat is uw leeftijd?
- Grafiek 3: Wat is uw opleidingsniveau?
- Grafiek 4: Wat is uw gezinssituatie?
- Grafiek 5: Wanneer werd uw literaire debuut gepubliceerd (in boekvorm)?
- Grafiek 6: In welk genre debuteerde u?
- Grafiek 7: Welke aandacht kreeg uw debuut?
- Grafiek 8: In welke genres hebt u intussen werken gepubliceerd?
- Grafiek 9: In welke genres publiceert u de meeste werken?
- Grafiek 10: Hoeveel prozawerken van u werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=88)
- Grafiek 11: Hoeveel non-fictie werken van u werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=51)
- Grafiek 12: Hoeveel dichtbundels van u werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=39)
- Grafiek 13: Hoeveel theaterteksten van u werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=24)
- Grafiek 14: Hoeveel werken die u vertaalde werden uitgegeven of geproduceerd gedurende uw gehele carrière? (N=25)
- Grafiek 15: Hoeveel werken van u werden minimaal eenmaal herdrukt?
- Grafiek 16: Hoeveel werken van u werden vertaald?
- Grafiek 17: Hoeveel werken van u werden bewerkt voor een ander medium?
- Grafiek 18: Oefent u nog andere betaalde beroepsactiviteiten uit naast uw literaire en hieraan gerelateerde werkzaamheden?
- Grafiek 19: Voert u uw andere beroepsactiviteiten uit in hoofdberoep? (N=64)
- Grafiek 20: Onder welk sociaal statuut beoefent u uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden?
- Grafiek 21: Hoeveel uren per werkdag besteedt u gemiddeld aan uw literaire schrijfwerkzaamheden?
- Grafiek 22: Hoeveel uren per werkdag besteedt u gemiddeld aan ander vergoed werk? (N=64)
- Grafiek 23: Hoe ervaart u de verhouding tussen enerzijds de tijd die u besteedt aan ander vergoed werk en anderzijds de tijd die u besteedt aan uw literaire en hieraan gerelateerde werkzaamheden? (N=64)
- Grafiek 24: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Mijn andere beroepsactiviteiten zijn noodzakelijk om mijn inkomen als auteurs aan te vullen (N=64)
- Grafiek 25: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Ik heb een hoger inkomen uit andere beroepsactiviteiten dan uit mijn literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden (N=64)
- Grafiek 26: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Het inkomen uit mijn andere beroepsactiviteiten is stabiel (N=64)
- Grafiek 27: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Mijn andere beroepsactiviteiten bieden een betere werkzekerheid (N=64)
- Grafiek 28: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Met mijn andere beroepsactiviteiten bouw ik sociale rechten op (zoals pensioen) (N=64)
- Grafiek 29: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Ervaringen uit mijn andere beroepsactiviteiten voeden mijn schrijven (N=64)

- Grafiek 30: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: In mijn andere beroepsactiviteiten kan ik aspecten van mezelf ontplooien die minder aan bod komen bij mijn literaire schrijfwerkzaamheden (N=64)
- Grafiek 31: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Er is te weinig vraag naar mijn literaire activiteiten (N=64)
- Grafiek 32: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Mijn andere beroepsactiviteiten bieden een welkome afwisseling voor het sociale isolement dat schrijven tot op zekere hoogte inhoudt (N=64)
- Grafiek 33: In welke mate speelt volgende factor een rol bij uw keuze om ook andere betaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen: Ik heb er behoefte aan me op andere zaken te kunnen focussen (N=64)
- Grafiek 34: Hoe frequent beoefent u werkzaamheden gerelateerd aan uw literaire schrijfwerkzaamheden?
- Grafiek 35: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=109, meerdere antwoorden mogelijk)
- Grafiek 36: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Nevenactiviteiten zijn voor mij noodzakelijk om financieel rond te komen (maar geven ook voldoening) (N=109)
- Grafiek 37: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Nevenactiviteiten zijn voor mij niet noodzakelijk, maar geven voldoening (N=109)
- Grafiek 38: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Nevenactiviteiten zijn voor mij noodzakelijk om mezelf als schrijver in de markt te houden (maar geven ook voldoening) (N=109)
- Grafiek 39: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Door mijn nevenactiviteiten blijft er te weinig tijd over voor mijn literaire schrijfwerkzaamheden (N=109)
- Grafiek 40: Volstaat uw inkomen uit uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden om rond te komen?
- Grafiek 41: Welke bronnen van inkomsten hebt u, naast uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden?
- Tabel 1: Wat is uw totaal gemiddeld beschikbare gezinsinkomen per maand?
- Grafiek 42: Wat is het aandeel van uw literaire inkomen in uw totaal gemiddeld gezinsinkomen per maand?
- Grafiek 43: Bouwt u aan een pensioen? (N=89)
- Grafiek 44: Zijn de door u ingevulde inkomsten uit uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden representatief voor de voorbije jaren?
- Grafiek 45: Wat zijn uw verwachtingen voor de volgende jaren?
- Grafiek 46: Inkomsten uit auteursrechten (gemiddelde voor 2008 en 2009): royalty's
- Grafiek 47: Inkomsten uit auteursrechten (gemiddelde voor 2008 en 2009): reprografierecht
- Grafiek 48: Inkomsten uit auteursrechten (gemiddelde voor 2008 en 2009): leenrecht
- Grafiek 49: Inkomsten uit honoraria (gemiddelde voor 2008 en 2009): boeken, literaire publicaties in literaire tijdschriften etc.
- Grafiek 50: Inkomsten uit honoraria (gemiddelde voor 2008 en 2009): theater (opdrachtvergoeding + opvoeringsrecht) (N=32)
- Grafiek 51: Inkomsten uit Vlaamse subsidies (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 52: Inkomsten uit Nederlandse subsidies (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 53: Inkomsten uit literaire overheidspreizen (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 54: Inkomsten uit andere literaire prijzen (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 55: Inkomsten uit lezingen in Vlaanderen, Nederland en buitenland (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 56: Inkomsten uit betaalde bijdragen aan kranten, tijdschriften en/of websites (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 57: Inkomsten uit betaalde bijdragen aan radio en/of tv (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 58: Inkomsten uit literaire prestaties binnen de kleine vergoedingsregeling (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 59: Inkomsten uit literaire prestaties binnen de vrijwilligersvergoeding (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 60: Inkomsten uit andere literaire activiteiten (gemiddelde voor 2008 en 2009)
- Grafiek 61: Hoe tevreden bent u over de verkoop van uw literaire werken / publicaties?

Grafiek 62: Hoe tevreden bent u over de inspanningen die uw uitgeverij levert om de verkoop van uw werken / publicaties te stimuleren?

4. SCHRIJVEN ALS HOOFDBEROEP, KAN HET?

Grafiek 63: Auteurs die willen leven van hun schrijfkomen, maar bij wie het niet lukt: Wat is uw leeftijd? (N=34)

Grafiek 64: Auteurs die willen leven van hun schrijfkomen, maar bij wie het niet lukt: Onder welk sociaal statuut beoefent u uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=34)

Grafiek 65: Auteurs die willen leven van hun schrijfkomen, maar bij wie het niet lukt: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=33)

Tabel 2: Auteurs die willen leven van hun schrijfkomen, maar bij wie het niet lukt: Wat is uw gemiddeld maandelijks gezinsinkomen en wat is het aandeel van uw literaire inkomen in dat gezinsinkomen? (N=34)

Grafiek 66: Auteurs die willen leven van hun schrijfkomen, maar bij wie het niet lukt: Welke bronnen van inkomsten hebt u, naast uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=34, meerdere antwoorden mogelijk)

Grafiek 67: Auteurs in hoofdberoep: Wat is uw leeftijd? (N=29)

Grafiek 68: Auteurs in hoofdberoep: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=29, meerdere antwoorden mogelijk)

Tabel 3: Auteurs in hoofdberoep: Wat is uw gemiddeld maandelijks gezinsinkomen en wat is het aandeel van uw literaire inkomen in dat gezinsinkomen? (N=29)

5. JEUGDAUTEURS

Grafiek 69: Jeugdauteurs: Wat is uw leeftijd? (N=39)

Grafiek 70: Jeugdauteurs: Wat is uw gezinssituatie? (N=39)

Grafiek 71: Jeugdauteurs: Onder welk sociaal statuut beoefent u uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=39)

Grafiek 72: Jeugdauteurs: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=38, meerdere antwoorden mogelijk)

Grafiek 73: Jeugdauteurs: In welke mate bent u het eens/oneens met volgende uitspraak: Nevenactiviteiten zijn voor mij noodzakelijk om financieel rond te komen (maar geven ook voldoening) (N=38)

Grafiek 74: Jeugdauteurs: Welke bronnen van inkomsten hebt u, naast uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=39, meerdere antwoorden mogelijk)

Tabel 4: Jeugdauteurs: Wat is uw gemiddeld maandelijks gezinsinkomen en wat is het aandeel van uw literaire inkomen in dat gezinsinkomen? (N=39)

Grafiek 75: Jeugdauteurs: Inkomsten uit auteursrechten (gemiddelde voor 2008 en 2009): leenrecht (N=39)

Grafiek 76: Jeugdauteurs: Inkomsten uit lezingen in Vlaanderen, Nederland en buitenland (gemiddelde voor 2008 en 2009) (N=39)

Grafiek 77: Jeugdauteurs: Hoe tevreden bent u over de verkoop van uw literaire werken / publicaties? (N=39)

6. POËZIEAUTEURS

Grafiek 78: Poëzieauteurs: Wat is uw leeftijd? (N=28)

Grafiek 79: Poëzieauteurs: Onder welk sociaal statuut beoefent u uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=28)

Grafiek 80: Poëzieauteurs: Welke literaire nevenactiviteiten beoefent u? (N=24, meerdere antwoorden mogelijk)

Grafiek 81: Poëzieauteurs: Welke bronnen van inkomsten hebt u, naast uw literaire en hieraan gerelateerde schrijfwerkzaamheden? (N=26, meerdere antwoorden mogelijk)

Tabel 5: Poëzieauteurs: Wat is uw gemiddeld maandelijks gezinsinkomen en wat is het aandeel van uw literaire inkomen in dat gezinsinkomen? (N=28)

Bronvermelding

Onderzoeksrapport:

Universiteit Antwerpen (1992). De sociaal-economische situatie van de literaire auteur in Vlaanderen. Een onderzoek in opdracht van Gemeenschapsminister van Cultuur de Heer P. DEWAEL

Internetreferenties:

- (1) <http://www.fondsvoordeletteren.be> (20/03/2011)
- (2) <http://www.fondsvoordeletteren.nl> (20/03/2011)
- (3) <http://statbel.fgov.be> (20/03/2011)
- (4) <http://publicaties.vlaanderen.be> (21/03/2011)
- (5) <http://www.reprobel.be> (20/03/2011)
- (6) <http://www.kunstenloket.be> (20/03/2011)

Vlaamse Auteursvereniging

Te Boelaerlei 37

2140 Borgerhout

T: +32 3 287 66 97

F: +32 3 281 22 40

www.auteursvereniging.be

info@auteursvereniging.be